

Nr 169.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 79 och 88 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet m. m.; given Stockholms slott den 29 januari 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändrad lydelse av 79 och 88 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 74 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 66 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;
- 4) lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting;
- 5) lag angående ändrad lydelse av 63 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm; och
- 6) lag angående ändrad lydelse av 69 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

N. Quensel.

F ö r s l a g

till

lag angående ändrad lydelse av 79 och 88 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet.

Härigenom förordnas, att 79 och 88 §§ lagen den 6 juni 1930¹ om kommunalstyrelse på landet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

79 §.

1 mom. För att — — — sådan fastighet;

b) upptagande av lån eller ingående av borgen i andra fall än i 2 mom. avses; eller

c) nya eller — — — till Konungen.

2 mom. Kommun äger, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån, ställda på högst ett års återbetalningstid, intill ett sammanlagt belopp motsvarande en uttaxering av tre kronor för varje skatte-krona, å vilken enligt 67 § allmän kommunalskatt för löpande året skolat uttaxeras.

Utöver vad i föregående stycke är medgivet äger kommun, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån intill en sammanlagd summa motsvarande för varje skatte-krona som nyss sagts en uttaxering av det belopp, varmed uttaxeringen för det löpande året understiger, i kommun som omhänderhar folkskoleväsendet tio och i annan kommun nio kronor, dock högst tre kronor för varje skatte-krona. Lån, som avses i detta stycke, skall vara ställt att återbetalas inom fem år och, därest lånetiden är mer än ett år, att årligen avbetalas; dock må kommun vid förvärv av intecknad egendom övertaga betalningsansvar även för sådan i egendomen intecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid eller i annan ordning.

Lån, som enligt uttryckligt beslut skall upptagas för att gälda äldre lån och återbetalas inom de betalningsterminer som gälla för det äldre lånet, skall vid bedömande, huruvida underställning av beslutet erfordras, ej anses utgöra nytt lån.

Nyttjar kommun jämlikt lagen om kommunal fondbildning medel från annan kommunen tillhörig fond än kassaförlagsfond i stället för belopp som kommunen äger upplåna, skall kommunens lånerätt anses därigenom tagen i anspråk; dock må kommun utan hinder av denna bestämmelse besluta att använda sin lånerätt för att ersätta sålunda nyttjade fondmedel.

¹ Senaste lydelse av 79 §, se SFS 1936:283.

Med lån avses i detta mom. även borgen.

Av Konungen meddelat beslut att bevilja kommun lån av statsmedel skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.

88 §.

För municipalsamhälle skall i avseende å dess särskilda ordnings- och hushållningsangelägenheter vad i denna lag är stadgat äga motsvarande tillämpning, med iakttagande dock av följande:

a) i stället för kommunalstämma, kommunalfullmäktige och kommunalnämnd träda inom municipalsamhälle municipalstämma, municipalfullmäktige och municipalnämnd;

b) indelning i valkretsar för val av municipalfullmäktige skall icke i något fall företagas;

c) beträffande rätt för municipalsamhälle att utan underställning upptaga lån gäller i stället för stadgandena i 79 § 2 mom. första och andra styckena:

att municipalsamhälle äger, utan att Konungens fastställelse å beslut där-om erfordras, upptaga lån motsvarande sammanlagt den summa, som för löpande året beslutits skola i samhället anskaffas genom uttaxering, dock högst ett belopp motsvarande en uttaxering av en krona för varje skatte-krona, å vilken enligt denna lag allmän kommunalskatt till samhället för löpande året skolat uttaxeras;

att, där synnerliga skäl äro, Konungen må på ansökan av municipalsamhälle för ett eller flera, högst fem, år fastställa annan grund för beräkning av samhällets underställningsfria lånerätt; samt

att lån, som municipalsamhälle utan Konungens särskilda tillstånd upptager, skall vara ställt att återbetalas inom två år, municipalsamhälle obetaget att vid förvärv av intecknad egendom övertaga betalningsansvar även för sådan i egendomen intecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1938.

Beträffande lån, som före lagens ikraftträdande upptagits utan Konungens tillstånd, gäller vid tillämpning av 79 § 2 mom. att, om lånen upptagits för en tid överstigande ett år, de skola i första hand avräknas å den i sagda mom. andra stycket omförmälda lånerätten och i andra hand å den i samma mom. första stycket medgivna lånerätten, samt att, om lånen upptagits för kortare tid, de skola i första hand avräknas å den i sagda mom. första stycket omförmälda lånerätten och i andra hand å den i samma mom. andra stycket medgivna lånerätten.

Förslag

till

lag angående ändrad lydelse av 74 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad.

Härigenom förordnas, att 74 § lagen den 6 juni 1930¹ om kommunalstyrelse i stad skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

74 §.

1 mom. För att — — — sådan fastighet;

b) upptagande av lån eller ingående av borgen i andra fall än i 2 mom. avses; eller

c) nya eller — — — till Konungen.

2 mom. Stad äger, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån, ställda på högst ett års återbetalningstid, intill ett sammanlagt belopp motsvarande för varje skattekrona, å vilken enligt 62 § allmän kommunalskatt för löpande året skolat uttaxeras, en uttaxering av fyra kronor, såvitt angår i landsting ej deltagande stad, och en uttaxering av tre kronor, såvitt angår annan stad.

Utöver vad i föregående stycke är medgivet äger stad, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån intill en sammanlagd summa motsvarande för varje skattekrona som nyss sagts en uttaxering av det belopp, varmed uttaxeringen för det löpande året understiger, i stad som omhänderhar folkskoleväsendet tio och i annan stad nio kronor, dock högst tre kronor för varje skattekrona. Lån, som avses i detta stycke, skall vara ställt att återbetalas inom fem år och, därest lånetiden är mer än ett år, att årligen avbetalas; dock må stad vid förvärv av intecknad egendom övertaga betalningsansvar även för sådan i egendomen intecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid eller i annan ordning.

Lån, som enligt uttryckligt beslut skall upptagas för att gälda äldre lån och återbetalas inom de betalningsterminer som gälla för det äldre lånet, skall vid bedömande, huruvida underställning av beslutet erfordras, ej anses utgöra nytt lån.

Nyttjar stad jämlikt lagen om kommunal fondbildning medel från annan staden tillhörig fond än kassaförlagsfond i stället för belopp som staden äger upplåna, skall stadens lånerätt anses därigenom tagen i anspråk; dock må stad utan hinder av denna bestämmelse besluta att använda sin lånerätt för att ersätta sålunda nyttjade fondmedel.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1936:284.

Med lån avses i detta mom. även borgen.

Av Konungen meddelat beslut att bevilja stad lån av statsmedel skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1938.

Beträffande lån, som före lagens ikraftträdande upptagits utan Konungens tillstånd, gäller vid tillämpning av 74 § 2 mom. att, om lånen upptagits för en tid överstigande ett år, de skola i första hand avräknas å den i sagda mom. andra stycket omförmälda lånerätten och i andra hand å den i samma mom. första stycket medgivna lånerätten, samt att, om lånen upptagits för kortare tid, de skola i första hand avräknas å den i sagda mom. första stycket omförmälda lånerätten och i andra hand å den i samma mom. andra stycket medgivna lånerätten.

Förslag

till

lag angående ändrad lydelse av 66 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse.

Härigenom förordnas, att 66 § lagen den 6 juni 1930¹ om församlingsstyrelse skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

66 §.

1 mom. För att — — — sådan fastighet;

b) upptagande av lån eller ingående av borgen i andra fall än i 2 mom. avses; eller

c) utgifter, som — — — till Konungen.

2 mom. Församling äger, utan att Konungens fastställelse å beslut där- om erfordras, upptaga lån motsvarande sammanlagt hälften av den sum- ma, som för det löpande kalenderåret beslutits skola i församlingen anskaf- fas genom uttaxering. Lån, som här avses, skall vara ställt att återbetalas inom fem år och, därest lånetiden är mer än ett år, att årligen avbetalas; dock må församling vid förvärv av intecknad egendom övertaga betalnings- ansvar även för sådan i egendomen intecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid eller i annan ordning.

Lån, som enligt uttryckligt beslut skall upptagas för att gälda äldre lån och återbetalas inom de betalningsterminer som gälla för det äldre lånet, skall vid bedömande, huruvida underställning av beslutet erfordras, ej anses utgöra nytt lån.

Nyttjar församling jämlikt lagen om kommunal fondbildning medel från annan församlingen tillhörig fond än kassaförlagsfond i stället för belopp som församlingen äger upplåna, skall församlingens lånerätt anses därige- nom tagen i anspråk; dock må församling utan hinder av denna bestämmel- se besluta att använda sin lånerätt för att ersätta sålunda nyttjade fondmedel.

Med lån avses i detta mom. även borgen.

Av Konungen meddelat beslut att bevilja församling lån av statsmedel. skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1938.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1936:285.

F ö r s l a g

till

lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting.

Härigenom förordnas, att 54 § lagen den 20 juni 1924¹ om landsting skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

54 §.

- Konungens godkännande — — — längre tid än fem år;
- b) upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än fem år, skollande såsom upptagande av lån även anses ingående av borgen;
- c) försäljning, pantförskrivning — — — av landstingsmän.
- Av Konungen meddelat beslut att bevilja landsting lån av statsmedel skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.
- Hurusom beslut — — — kommunal fondbildning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1938.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1936: 286.

Förslag

till

lag angående ändrad lydelse av 63 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

Härigenom förordnas, att 63 § lagen den 15 juni 1935¹ om kommunalstyrelse i Stockholm skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

63 §.

1 mom. För att — — — sådan fastighet;

b) upptagande av lån eller ingående av borgen i andra fall än i 2 mom. avses; eller

c) nya eller — — — till Konungen.

2 mom. Staden äger, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån, ställda på högst ett års återbetalningstid, intill ett sammanlagt belopp motsvarande en uttaxering av fyra kronor för varje skatte-krona, å vilken enligt 54 § allmän kommunalskatt för löpande året skolat uttaxeras.

Utöver vad i föregående stycke är medgivet äger staden, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån intill en sammanlagd summa motsvarande för varje skatte-krona som nyss sagts en uttaxering av det belopp, varmed uttaxeringen för det löpande året understiger tio kronor, dock högst tre kronor för varje skatte-krona. Lån, som avses i detta stycke, skall vara ställt att återbetalas inom fem år och, därest lånetiden är mer än ett år, att årligen avbetalas; dock må staden vid förvärv av intecknad egendom övertaga betalningsansvar även för sådan i egendomen intecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid eller i annan ordning.

Lån, som enligt uttryckligt beslut skall upptagas för att gälda äldre lån och återbetalas inom de betalningsterminer som gälla för det äldre lånet, skall vid bedömande, huruvida underställning av beslutet erfordras, ej anses utgöra nytt lån.

Nyttjar staden jämlikt lagen om kommunal fondbildning medel från annan staden tillhörig fond än kassaförlagsfond i stället för belopp som staden äger upplåna, skall stadens lånerätt anses därigenom tagen i anspråk; dock må staden utan hinder av denna bestämmelse besluta att använda sin lånerätt för att ersätta sålunda nyttjade fondmedel.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1936:287.

Med lån avses i detta mom. även borgen.

Av Konungen meddelat beslut att bevilja staden lån av statsmedel skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1938.

Beträffande lån, som före lagens ikraftträdande upptagits utan Konungens tillstånd, gäller vid tillämpning av 63 § 2 mom. att, om lånen upptagits för en tid överstigande ett år, de skola i första hand avräknas å den i sagda mom. andra stycket omförmälda lånerätten och i andra hand å den i samma mom. första stycket medgivna lånerätten, samt att, om lånen upptagits för kortare tid, de skola i första hand avräknas å den i sagda mom. första stycket omförmälda lånerätten och i andra hand å den i samma mom. andra stycket medgivna lånerätten.

F ö r s l a g

till

lag angående ändrad lydelse av 69 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.

Härigenom förordnas, att 69 § lagen den 6 juni 1930¹ om församlingsstyrelse i Stockholm skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

69 §.

1 mom. För att — — — sådan fastighet;

b) upptagande av lån eller ingående av borgen i andra fall än i 2 mom. avses; eller

c) utgifter, som — — — till Konungen.

2 mom. Församling äger, utan att Konungens fastställelse å beslut därom erfordras, upptaga lån motsvarande sammanlagt hälften av den summa, som för det löpande kalenderåret beslutits skola i församlingen anskaffas genom uttaxering. Lån, som här avses, skall vara ställt att återbetalas inom fem år och, därest lånetiden är mer än ett år, att årligen avbetalas; dock må församling vid förvärv av intecknad egendom övertaga betalningsansvar även för sådan i egendomen intecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid eller i annan ordning.

Lån, som enligt uttryckligt beslut skall upptagas för att gälda äldre lån och återbetalas inom de betalningsterminer som gälla för det äldre lånet, skall vid bedömande, huruvida underställning av beslutet erfordras, ej anses utgöra nytt lån.

Nyttjar församling jämlikt lagen om kommunal fondbildning medel från annan församlingen tillhörig fond än kassaförlagsfond i stället för belopp som församlingen äger upplåna, skall församlingens lånerätt anses därigenom tagen i anspråk; dock må församling utan hinder av denna bestämmelse besluta att använda sin lånerätt för att ersätta sålunda nyttjade fondmedel.

Med lån avses i detta mom. även borgen.

Av Konungen meddelat beslut att bevilja församling lån av statsmedel skall anses innefatta jämväl tillstånd att upptaga lånet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1938.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1936: 288.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 ja-
nuari 1937.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för social-, kommunikations-, ecklesiastik- och jordbruksdepartementen anmäler t. f. chefen för finansdepartementet, statsrådet Quensel, fråga om ändring av bestämmelserna rörande kommunernas underställningsfria lånerätt.

Härvid anför föredraganden:

För att vinna bindande kraft skola kommuns beslut angående upptagande av lån i regel underställas Konungens prövning och fastställelse. Kommun äger emellertid i viss utsträckning, som är olika bestämd i de olika kommunallagarna, s. k. fri lånerätt, d. v. s. rätt att utan Kungl. Maj:ts tillstånd upptaga lån. Sedan rätt lång tid hava de i sådant avseende gällande bestämmelserna varit föremål för anmärkningar. Särskilt har olikheten i regler för stads- och landskommuner ansetts olämplig och föranlett 1932 års riksdag att i skrivelse (nr 42) hemställa om utredning på vad sätt lands- och stadskommunernas fria lånerätt borde bringas till överensstämmelse med varandra.

Enligt dem meddelat uppdrag hava kammarrättsrådet juris doktorn C. W. U. Kuylenstierna och hovrättsassessorn E. Thomasson inom finansdepartementets skatteberedning verkställt utredning i frågan samt den 31 juli 1936 avlämnat en promemoria angående ändring av bestämmelserna rörande kommunernas underställningsfria lånerätt. Promemorian, vilken ingår i statens offentliga utredningar (1936 nr 35), torde få fogas såsom bilaga till detta protokoll.

Beträffande gällande bestämmelsers innebörd, frågans tidigare behandling och lagstiftningen i övriga nordiska länder hänvisar jag till promemorian.

Utredningsmännens förslag kan sammanfattas i följande huvudpunkter:

Beträffande de borgerliga primärkommunerna föreslås — lika för lands- och stadskommuner — en uppdelning av den fria lånerätten i en av utdebiteringen oberoende del, närmast avsedd att tillgodose kommunernas behov av kassaförlag, och en av utdebiteringen beroende del. För de städer, vilka

icke deltaga i landsting, föreslås en något vidare fri lånerätt än för övriga borgerliga primärkommuner. Förslaget innebär vidare, i nära anslutning till vad som gäller för församlingarna, en reglering av municipalsamhälle- nas fria lånerätt. Beträffande den tid, för vilken lån må av församling upptagas utan underställning, föreslås viss begränsning. Vidkommande landstingen ifrågasättes, att — liksom redan förut gäller för övriga kommunbildningar — ingående av borgen skall likställas med upptagande av lån. Utredningsmännen föreslå ytterligare att, därest Kungl. Maj:t beviljat kommun lån av statsmedel, kommunen därigenom skall anses hava erhållit tillstånd att upptaga lånet. Utredningsmännen behandla jämväl frågan om kontroll över bestämmelsernas iakttagande.

Över promemorian hava utlåtanden infordrats från *statskontoret, överståthållarämbetet och länsstyrelserna i samtliga län*. Vid remissen anbefalldes *dels* överståthållarämbetet att före avlämnandet av sitt utlåtande bereda Stockholms stadsfullmäktige och, i den utsträckning ämbetet funne lämpligt, Stockholms församlingar tillfälle till yttrande, *dels ock* en var av länsstyrelserna att före avlämnandet av sitt utlåtande bereda länets landsting eller dess förvaltningsutskott samt, i den utsträckning länsstyrelsen funne lämpligt, länets städer, landskommuner, församlingar och municipalsamhällen tillfälle till yttrande. I anledning därav hava yttranden inkommit från 69 städer, 95 landskommuner, 52 församlingar, 27 municipalsamhällen och 20 landsting eller landstings förvaltningsutskott. Vidare hava svenska stadsförbundet, — efter hörande av förbundets finansråd — svenska landskommunernas förbund och svenska landstingsförbundet avgivit yttranden. Slutligen hava bankinspektionen och sparbanksinspektionen avgivit yttranden, den förra, efter hörande av styrelsen för svenska bankföreningen, över förslaget i vad detta rör förhållandet mellan kommunerna och bankerna samt den senare, efter hörande av styrelsen för svenska sparbanksföreningen, över förslaget i vad detta rör förhållandet mellan kommunerna och sparbankerna.

Utredningsmännens förslag har avstyrkts av Stockholms stadsfullmäktige. Statskontoret, bankinspektionen, sparbanksinspektionen, 15 länsstyrelser, 59 städer, 86 landskommuner, 37 församlingar, 16 municipalsamhällen, 18 landsting eller landstings förvaltningsutskott, svenska landstingsförbundet, svenska bankföreningen och svenska sparbanksföreningen hava lämnat förslaget helt utan erinran. Övriga myndigheter, kommuner och sammanslutningar — överståthållarämbetet, 9 länsstyrelser, 10 städer, 9 landskommuner, 15 församlingar, 11 municipalsamhällen, 2 landsting, svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund — hava, utan att vända sig mot förslagets allmänna grunder, på särskilda punkter framställt erinringar, i vissa fall av enbart formell natur.

Departement-
chefen.

De överväganden, som motivera vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande den fria lånerätten, hava belysts i den föreliggande utredningspromemorian liksom även i de remissyttranden som avgivits över denna. Bland annat har framhållits, att fri lånerätt i viss utsträckning är önskvärd även

för de skattetyngda kommunerna. Vidare har påpekats önskvärdheten av att den fria lånerätten för municipalsamhällena regleras under hänsynstagande till de särskilda förhållanden, som råda för detta slag av kommunbildningar. Som ett missförhållande har av riksdagen även betecknats, att lands- och stadskommuner, vilka omhänderhava folkskoleväsendet, äro olika ställda i avseende å rätten till fri upplåning. Att tillika principerna för den fria lånerätten beträffande å ena sidan borgerliga kommuner och å andra sidan församlingar förete en åtminstone skenbar motsägelse, i det de borgerliga kommunernas fria lånerätt minskas men församlingarnas motsvarande rätt ökas vid stigande utdebitering, är också en omständighet som givit anledning till erinringar.

De huvudgrunder, efter vilka nu angivna spörsmål i den föreliggande promemorian blivit lösta, hava i huvudsak rönt erkännande i remissvaren, och några vägande anmärkningar mot desamma hava, såvitt jag kunnat finna, ej framkommit. De framlagda förslagen förefalla mera enhetliga och följdriktiga än nuvarande regler. Jag är därför beredd att tillstyrka förslag till riksdagen i huvudsaklig anslutning till vad som i promemorian ifrågasättes; vissa modifikation, till vilka jag i det följande återkommer, synas mig emellertid erforderliga.

Beträffande *landskommuner* och *stadskommuner* har i promemorian föreslagits, att dessa kommuner skulle äga att utan Konungens tillstånd upptaga

a) lån, ställda på högst ett års återbetalningstid, intill ett sammanlagt belopp motsvarande tre gånger — städer utanför landsting fyra gånger — antalet av de skattekoron och skatteören, varefter kommunalutskylder skolat utgöras för sistförflutna året, och

b) lån, ställda att genom årliga avbetalningar återbetalas under högst fem år, intill ett sammanlagt belopp motsvarande skillnaden mellan, å ena sidan, i kommun som omhänderhaver folkskoleväsendet tio gånger och i annan kommun nio gånger antalet av nyss omförmälda skattekoron och skatteören, samt, å andra sidan, den summa som för sistförflutna året beslutits skola i kommunen anskaffas genom uttaxering; upplåningen under

b) skulle dock icke få överstiga ett belopp motsvarande tre gånger antalet av omförmälda skattekoron och skatteören.

Utredningsmännen hava tillika föreslagit förtydligande av nu gällande stadgande om att ingående av borgen skall likställas med upptagande av lån.

Den under a) föreslagna fria lånerätten avser främst att tillgodose kommunernas behov av kassaförslag och skulle gälla även för kommuner med hög utdebitering. Begränsningen av lånetiden till högst ett år anses ägnad att förekomma användning av denna lånerätt även för andra ändamål än sådana för vilka den närmast är avsedd.

Den under b) föreslagna fria lånerätten ansluter sig nära till den nu gällande. Den möjliggör för ekonomiskt jämförelsevis välställda kommuner att utan underställning å högst fem år fördela kostnaderna för ett företag av

viss varaktighet. Naturligtvis möter dock ej hinder att använda även denna lånerätt till kassaförlagslån. Denna fria lånerätt skulle liksom den nu för de borgerliga kommunerna gällande fria lånerätten minskas med stigande utdebitering, då den kan anses innebära ett större riskmoment för kommunerna. Likställighet mellan stad och land är enligt förslaget åvägabragt.

I avseende å utredningsmännens närmare motivering torde jag få hänvisa till promemorian.

Ur remissyttrandena må här meddelas följande:

Såsom förut omnämnts hava *stadsfullmäktige i Stockholm* avstyrkt förslaget. Därvid har såsom motivering åberopats ett av drätselnämnden i Stockholm avgivet utlåtande, som har i huvudsak följande innehåll:

Såvitt drätselnämndens hittillsvarande erfarenhet givit vid handen, hava de nuvarande bestämmelserna verkat fullt tillfredsställande. Nämnden vill härvid särskilt framhålla, att erfarenheten bland annat från krigs- och kris-åren visat, att när särskilda omständigheter medfört, att en kommuns underställningsfria lånerätt blivit otillräcklig för det föreliggande behovet, svårighet icke mött att erhålla Kungl. Maj:ts tillstånd till tillfällig, kortfristig upplåning utöver vad nämnda lånerätt skulle medgiva.

Drätselnämnden har givetvis intet att erinra mot en utvidgning av kommunernas lånerätt i och för sig. Emellertid har det föreliggande förslaget försett den utvidgade lånerätten med tvenne begränsningar, som synas drätselnämnden opåkallade och åtminstone i ena fallet för kommunerna hinderliga. I promemorian föreslås sålunda, att den sammanlagda upplåningen — utom förlagslån — icke må överstiga ett belopp, motsvarande tre gånger antalet skatte kronor och skatteören, varefter kommunalutskylder skolat utgöras för sistförflutna året. Tillämpningsområdet för denna bestämmelse synes ringa. Då den icke heller återfinnes i nuvarande kommunallagar, bör den saklöst kunna undvaras. Vidare innehåller förslaget föreskrift om återbetalning inom fem år av viss del av den underställningsfria upplåningen. Med hänsyn till det i praktiken ofta förekommande fallet, att en kommun vid förvärfv av fastighet nödgas övertaga inteckningar, bundna på längre tid än fem år, skulle en dylik bestämmelse komma att vålla betydande olägenheter.

Överståthållarämbetet anför:

»Utan att skapa avsedd ökad trygghet för sund ekonomisk förvaltning torde för många kommuner i landet gällande bestämmelser om upptagande av kommunala lån ofta verka avsevärt hinderliga. Genom de föreslagna ändrade lagbestämmelserna avses att undanröja berörda olägenhet. Bestämmelserna hava emellertid givits en avfattning, som väl i stort sett vidgar den fria lånerätten men under vissa omständigheter leder till inskränkning av densamma. Betydande men kan för den kommunala förvaltningen därav uppkomma, såsom framgår av Stockholms stads drätselnämnds i ärendet avgivna yttrande. För undvikande av sådan följd bör enligt ämbetets förmenande lagbestämmelserna givas en lydelse, som icke i något avseende beskär den nuvarande fria lånerätten. I övrigt har ämbetet ej ur saklig synpunkt funnit anledning till erinran mot förslaget.»

Länsstyrelsen i Uppsala län, vilken genom stickprov sökt utröna verknin-garna av förslaget i sex kommuner två olika år, yttrar:

»Då de sakkunniga icke offentliggjort någon statistik, ser Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande sig nödsakad att grunda sitt omdöme till en viss grad på dessa stickprov.

Vad härvid först angår städerna synes det beträffande en stad med skattekrontal av ungefär samma storlek som Uppsalas vara sannolikt att behovet av kassaförlag knappast uppgår till 3 gånger skattekrontalet. Ett bestämt omdöme härom måste grundas på närmare undersökning till exempel angående betalningsterminerna för de affärsdrivande verkens prestationer, angående de brukliga leveranskontrakten för vissa materialinköp, angående stadens personalkostnad m. m.

För en sådan stad som Enköping förefaller det sannolikt, att kassaförlagsbehovet ungefär svarar emot 3 gånger skattekrontalet. Dock är att märka, att behovet av kassaförlag sannolikt icke följer skattekrontalets växlingar.

Beträffande övriga lånebehov av mera tillfällig karaktär i städerna må såsom exempel nämnas köpeskilling för fastighetsförvärv. Då variationerna i utdebiteringen i åtskilliga städer under senare år varit mycket starka samt vissa städer under en följd av år haft så hög utdebitering, att den fria upplåningen under 5 år enligt förslaget icke skulle kunna tillämpas, kommer förslaget fortfarande att leda till att vissa regelbundna utgifter, vilkas bestridande med lånemedel knappast kan göras till föremål för anmärkning, fortfarande måste påkalla Eders Kungl. Maj:ts tillstånd.

Vad landskommunerna beträffar visa de antecknade stickproven ännu större variation såsom också var att vänta. Ett visst behov av kassaförlag förekommer säkerligen också i landskommunerna. Huruvida detta står i direkt proportion till skattekrontalet förefaller åtminstone ovisst. Exempelen visa också, att en stark höjning i utdebiteringen beror icke allenast på skattekrontalets nedgång utan även på ökade kommunala behov. — — — För att ge ledning till ett slutligt omdöme i denna fråga hade det varit önskvärt, om de sakkunniga presterat någon utredning angående den grad, vari den hittillsvarande fria lånerätten utnyttjats, samt de ändamål, för vilket detta skett under de senare för kommunerna påfrestande åren.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande har ansett sig kunna lämna ovanstående bidrag till frågornas belysning och kan för egen del endast uttala, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i likhet med de sakkunniga anser ett visst behov av kassaförlag föreligga, oberoende av utdebiteringens höjd, samt att detta behov bör kunna tillgodoses genom en underställningsfri upplåning. Att utöver det nyssnämnda behovet en viss fri upplåning bör kunna tillerkännas kommunerna förefaller sannolikt. Beträffande måttet på denna fria upplåning kan Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande icke för närvarande uttala något bestämt omdöme. Den hittillsvarande fria upplåningen har icke missbrukats, såvitt Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande har sig bekant. Förslaget innefattar emellertid för de flesta kommuner en ökning av den sammanlagda upplåningsrätten.

Beträffande de föreslagna tidsbegränsningarna ett år respektive fem år har Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande icke någonting att erinra.»

Länsstyrelsen i Södermanlands län yttrar, att enligt de föreslagna bestämmelserna den fria lånerätten synes komma att bli förhållandevis mindre för kommuner, där folkskoleväsendet omhänderhaves av den borgerliga kommunen, än där så icke är fallet; att länsstyrelsen därför anser, att större skillnad än som föreslagits bör göras mellan kommuner, som handhava folkskoleväsendet, och andra kommuner; samt att länsstyrelsen därvid ifråga-

sätter, huruvida icke den erforderliga differensen i viss mån kan åstadkommas genom en förhöjning av den fria upplåningen för den förra gruppen.

Stadsfullmäktige i Eskilstuna anföra bland annat, att förslaget synes inverka till fördel för de städer, som äro i behov av upplåning för kassaförlag, medan däremot de städer — hittills övervägande till antalet —, som icke äro i behov därav, få sin fria lånerätt avsevärt beskuren. Stadsfullmäktige anse även skillnaden mellan städer, som handhava folkskoleväsendet, och andra städer för knappt tilltagen.

Drätselkammaren i Linköping gör följande uttalande:

»Även om det före fondbildningslagens tillkomst i kommuner med stark fondbildning kan anses hava förelegat någon fara därför, att kommunen kunnat frestas att med begagnande av sina fonder och sin underställningsfria lånerätt samla förskott och skulder för låneanslag, så att svårigheter för deras finansierande skulle kunna uppstå i tider med stegrade uttaxeringar och därav föranledd minskning av den fria lånerätten, så borde dessa farhågor hava bortfallit i och med fondbildningslagens ikraftträdande.

Det borde sålunda enligt drätselkammarens mening icke ligga någon fara i att medgiva kommunerna rätt att för lån med längre återbetalningstid än fem år begagna den del av den fria lånerätten, som kan vara beroende av uttaxeringen. Fall kan inträffa, då det kan vara av vikt att kunna omedelbart bringa ett stadsfullmäktigebeslut till verkställighet utan att avvakta fastställande av beslutet efter skedd underställning.»

Länsstyrelsen i Jönköpings län anser försiktighetsskäl tala därför, att den föreslagna rätten att upptaga tillfälligt, till ett års återbetalningstid begränsat lån i lagen anknytes till en uttrycklig föreskrift, dels att dylikt lån skall avse tillfälligt kassaförlag och dels att i det kommunala lånebeslutet uttryckligen skall angivas, att ändamålet med upplåningen är det sålunda angivna.

Stadsfullmäktige i Jönköping anse sig kunna ifrågasätta, om icke syftemålet med det föreliggande ändringsförslaget bleve bättre tillgodosett, om den av utdebiteringens storlek oberoende fria lånerätten bestämdes till fyra gånger antalet skattekoronor för stad, som deltager i landsting, och fem gånger för stad, som icke deltager i landsting.

Stadsfullmäktige i Tranås göra enahanda uttalande som länsstyrelsen i länet enligt vad nyss angivits.

Länsstyrelsen i Gotlands län anför:

»Nu gällande regler för de borgerliga kommunernas fria lånerätt kunna icke anses tillfredsställande, då en borgerlig primärkommun med en utdebitering av tio kronor per skattekorona eller därutöver helt saknar möjlighet att utan en omständlig procedur med underställning anskaffa erforderligt kassaförlag. Dessa bestämmelser hava lett till att kommuner med hög utdebitering ställts inför stora svårigheter att erhålla medel till oundgängligen nödvändiga utgifter. Enligt uppgift i ortspresen har helt nyligen inträffat ett fall, där ett fattigvårdssamhälle icke kunnat utbetala nödigt fattigvårdsunderstöd på grund av att därför erforderliga medel icke funnits tillgängliga. I andra fall hava kommuner måst anlita den mindre tilltalade formen att uppdraga åt kommunalnämndens ledamöter eller någon annan kommunens förtroendemann att i eget namn upptaga lån för kommunens behov. Förslaget om viss fri lånerätt för samtliga kommuner har därför ute i bygderna en-

bart hälsats med tillfredsställelse. Den föreslagna begränsningen av fri lånerätt för ifrågavarande lån av tre kronor per skattekrona i kommunen synes även vara väl avvägd; och då den lånerätt, varom här är fråga, närmast avser att fylla tillfälligt kassaförlag, torde en återbetalningstid av ett år vara för ändamålet tillräcklig.

Förutom nyssberörda lånerätt synes för de borgerliga kommunerna böra bibehållas fri lånerätt i huvudsaklig överensstämmelse med den nuvarande, dock på sätt utredningsmännen föreslagit med maximering av lånerätten i viss relation till skattekrornas antal och med begränsning av återbetalningstiden till fem år.»

Länsstyrelsen i Blekinge län anför:

»Att kommunerna i länet, på ett fåtal undantag när, underlåtit att uttala sig i den föreliggande, för varje kommun betydelsefulla frågan torde säkerligen böra tolkas så, att de föreslagna bestämmelserna av dem ansetts ändamålsenliga. De kommuner, som uttalat sig i frågan, ha icke haft något att erinra mot promemorians innehåll. En granskning av detta torde också giva vid handen, att promemorians författare lyckats framlägga ett med hänsyn till det kommunala intresset och dess särskilda låneanspråk väl avvägt förslag, och länsstyrelsen har fördenskull för sin del icke något att erinra mot, att förslaget lägges till grund för lagstiftning i ämnet.»

Kommunalfullmäktige i Lösens kommun, Blekinge län, ifrågasätta, huruvida icke jämväl kommuner med en utdebitering å 10 kronor eller högre belopp borde äga rätt att utan underställning upptaga lån på högst fem år.

Stadsfullmäktige i Eslöv anse, att bestämmelserna rörande den av utdebiteringen beroende fria lånerätten lämpligen böra hänföra sig endast till det löpande årets utgifts- och inkomststat.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anför:

»Att de bestämmelser, som för närvarande gälla beträffande borgerliga primärkommuners underställningsfria lånerätt, icke äro tillfredsställande, lärer vara obestriddigt, och särskilt för kommuner med hög uttaxering torde de medföra icke ringa olägenhet genom svårigheten att tillgodose behovet av kassaförlag. Enligt länsstyrelsens mening, vilken styrkes av de hit inkomna yttrandena i ärendet, borde den föreslagna nya metoden för den underställningsfria lånerättens beräknande vara väl ägnad att avhjälpa de för kommunerna med nuvarande bestämmelser förknippade olägenheterna, samtidigt som ändringarna synas erbjuda tillräckliga garantier mot den fria lånerättens missbrukande. Mot de föreslagna siffrorna för lånerättens begränsning saknar länsstyrelsen anledning till erinringar, och den skillnad, som härvidlag iakttagits mellan kommun, som omhänderhar folkskoleväsendet, och annan kommun samt mellan stad, som icke deltagar i landsting, och annan stad torde få anses lämplig.

I detta sammanhang må ett önskemål i rent redaktionellt hänseende framhållas. Då genom den nya lagen om kommunal fondbildning i den fria lånerätten skall inräknas även användning av medel från kommunernas egna fonder, torde av rent praktiska skäl i respektive kommunallagar böra intagas hänvisningar till fondbildningslagens bestämmelser i sådant hänseende. Frånvaron av en dylik hänvisning lärer eljest — särskilt mot bakgrunden av det förhållande, att borgens likställighet med

lån uttryckligen framhålles — lätteligen kunna medföra, att fondbildningslagens ifrågavarande bestämmelser förbises. I allt fall skulle en sådan hänvisning för vederbörande långivare innebära en värdefull påpekning om anledning att även i fråga om fondmedlens nyttjande kräva utredning.»

Kommunalfullmäktige i Brastads kommun, Göteborgs och Bohus län, uttala, att den föreslagna, utav utdebiteringens storlek oberoende fria lånerätten må vara tillräcklig endast under den förutsättning, att vid tillfällen, då kommunen är nödsakad bedriva någon verksamhet med statsbidrag, förskott från statlig myndighet erhålles.

Kommunalfullmäktige i Fryksände kommun, Värmlands län, föreslå, att beträffande kommuner, som omhänderhava folkskoleväsendet, siffran tio utbytes mot siffran elva.

Länsstyrelsen i Örebro län håller före, att anledning icke föreligger att beträffande den utav utdebiteringens storlek beroende fria lånerätten föreskriva särskild maximering i förhållande till antalet skattekrönor.

Stadsfullmäktige i Örebro anföra, att tillräckliga skäl icke synas vara anförda att inom den ram, som för den på skatteunderlag och utdebitering grundade lånerätten befunnits lämplig tillmäta, förmena kommunerna full handlingsfrihet.

Kommunalfullmäktige i Hällefors kommun, Örebro län, göra enahanda uttalande som länsstyrelsen i länet samt anföra, att de kommuner, som skulle kunna utnyttja en större frihet beträffande den underställningsfria lånerätten, i allmänhet hava sin ekonomi välordnad samt att ingen anledning finnes för antagandet, att kommunalmännen i dessa kommuner skulle ge sig in på äventyrligheter.

Stadsfullmäktige i Söderhamn anföra:

»I skattetyngda kommuner, där den femåriga lånerätten automatiskt bortfaller, blir endast den ettåriga lånerätten tillgänglig för båda dessa ändamål. Därigenom blir denna i ännu högre grad otillräcklig, särskilt i kommuner där avsevärd arbetslöshet råder och större statskommunala reservarbeten därför måste anordnas. Situationen blir i sådant fall den, att ju större statsbidrag en kommun erhåller till dessa arbeten desto större kassaförslag med därav följande behov av större underställningsfri lånerätt erfordras. Anledningen därtill är givetvis, att det normalt går flera månader från den tid då arbetet betalas och till dess statsbidraget inflyter till kommunens kassa.

En bättre lösning torde vinnas om den underställningsfria lånerätten fixerades enbart efter de grunder som nu föreslås för den ettåriga lånerätten. Även tillämpningen bleve vid sådant förhållande enklare. Vid bibehållande av promemorians högsta föreslagna lånerätt för städer som deltaga i landsting, nämligen sex gånger skattekrönornas antal, synes det därjämte lämpligt föreskriva, att ett belopp av förslagsvis fyra gånger skattekrönorna finge upplånas på högst ett år, och ett belopp av två gånger skattekrönorna på högst fem år.»

Stadsfullmäktige i Hudiksvall uttala såsom ett önskemål, att folkskoleutgifterna i likhet med vad hittills varit fallet icke skola inräknas vid bestämmandet av den utav utdebiteringen beroende fria lånerätten.

Kommunalnämnden i Sköns kommun, Västernorrlands län, anför:

»Med den omfattning, kommunernas verksamhet numera fått, samt det förhållandet, att en mycket stor del av utgifterna äro sådana, som i sinom tid skola återbetalas av stat, landsting, andra kommuner m. fl. — här i Skön utgöra dylika utgifter 55 procent av kommunens hela utgiftsstat — följer, att kommunerna hava behov av ett mycket stort rörelsekapital, enär ifrågavarande inkomster till stor del inbetalas i efterskott, ofta flera månader, ja, hela året efter sedan kommunen utbetalt desamma. Enligt en här företagen statistisk undersökning, var kommunens behov av rörelsekapital (= negativa saldot mellan inkomster och utgifter) under år 1935 högst 298,000 kronor. I år har behovet av rörelsemedel under en månad (juli) uppgått till 226,000 kronor. För december beräknas det till 250,000 kronor.

En bestämmelse om kommunernas underställningsfria lånerätt, som icke tillåter kommunerna att utan underställning upptaga kortfristiga lån, erforderliga som kassaförslag eller rörelsekapital, anse vi olämplig. Det måste vara onödigt att besvara Kungl. Maj:t med sådana låneärenden, som Kungl. Maj:t inte kan avslå, om kommunens legitima handhavande av sina uppgifter inte skall förhindras. Ifall en ansökan om tillstånd att upptaga lån till nödigt kassaförslag skulle avslås, kan ju kommunen icke verkställa de utbetalningar till fattigvård, barnavård, skolväsen, arbetslöshetslindrande åtgärder etc., som den enligt lag eller åtaganden är skyldig till, och skulle kommunens verksamhet därigenom mycket försvåras eller delvis rent omöjliggöras. Då Kungl. Maj:t alltså, enligt vårt förmenande, icke i något fall torde anse det lämpligt eller ens möjligt att avslå en kommuns ansökan om tillstånd att upptaga kortfristiga lån, nödvändiga som kassaförslag, synes det oss inkonsekvent, om kommunerna skola måst besvara Kungl. Maj:t med dylika ansökningar. Lämpligast torde vara, om lån för sådant ändamål alltid vore underställningsfria.

Om en bestämd maximigräns för dylika lån anses nödvändig, anse vi på grund av ovan anförda skäl, att den bör sättas till minst 4 kronor per skatte-krona. Helst 5 kronor. Om nämnda lånegräns fastställes till 3 kronor per skatte-krona, skulle detta för Sköns kommuns vidkommande betyda, att vi utan underställning skulle äga att upplåna cirka 183,000 kronor (antalet skatte-kronor är 1935; 61,000) men när behovet tidvis uppgår till mellan 250,000 och 300,000 kronor, skulle kommunen ändock bliva tvungen underställa Kungl. Maj:t frågan om upptagande av den del av lånet, som överskrider nämnda 183,000 kronor. Nyttan av ett dylikt tillvägagångssätt torde vara svårförståelig.

Beträffande vilka skulder som i övrigt skola medräknas vid fastställandet av gränsen för den underställningsfria lånerätten, anse vi, av såväl praktiska som reella skäl, att dessa böra begränsas att omfatta endast 'verkliga lån' eller med andra ord vad man brukar kalla kapitalskulder. Alltså icke 'rörliga skulder', reservationer och egna fonder.

I övrigt hava vi inget att erinra emot de föreslagna ändringarna av bestämmelserna rörande kommunernas underställningsfria lånerätt.»

Kommunalfullmäktige i Timrå kommun, Västernorrlands län, anför:

»Det förslag till ändring av bestämmelserna i ovannämnda paragraf synes oss, omsatt i praktisk tillämpning, i stort sett icke innebära någon utvidgning av den fria lånerätten.

Bestämmelsen i 2 mom. första stycket lämnar visserligen kommunerna möjlighet till tillfällig upplåning utan underställning, men den svårighet, som kan uppstå för kommunerna att inom ett år återbetala det upplånade

beloppet, torde i många fall endast medföra ett kringgående av lagens bestämmelser så till vida att kommunerna efter årets utgång, i stället för att helt likvidera skulden, fatta ett nytt beslut om upplåning och därigenom under flera år hava — visserligen ett för varje år nytt lån — men i realiteten samma lån löpande.

Till förhindrande härav och för så vitt med lagändringen avses att verkligen underlätta eller utvidga den fria lånerätten, synes det oss som om andra momentet i lagförslaget borde inkludera bestämmelsen om fem års återbetalningstid.»

Länsstyrelsen i Västernorrlands län yttrar:

»Det nu föreliggande förslaget synes — — — vara väl lämpat att läggas till grund för lagstiftning i ämnet. Förslaget synes erbjuda betydande fördelar för kommunerna, särskilt för kommuner med hög utdebitering, vilka enligt nu gällande bestämmelser varit i avsaknad av underställningsfri lånerätt. Därtill kommer att förslaget torde medföra betydande praktiska fördelar för kreditinrättningarna för bedömande av frågan om lånerätten överskridits eller icke.

Den för tillgodoseende av kommunernas behov av kassaförlag föreslagna bestämmelsen att kommunerna skulle äga upptaga lån intill ett sammanlagt belopp motsvarande tre gånger antalet skattekröner och skatteören, torde enligt länsstyrelsens uppfattning för flertalet kommuner kunna anses tillräcklig och lämplig. I åtskilliga kommuner med hög utdebitering torde emellertid berörda bestämmelse icke medgiva kommunerna möjlighet att erhålla erforderliga medel för ifrågasättande ändamål. Vad Sköns kommun i avgivet yttrande anfört beträffande detta spörsmål torde vara värt särskilt beaktande. Enligt vad länsstyrelsen under hand inhämtat torde även andra kommuner i länet icke kunna för närvarande tillgodose sitt behov av kassaförlag med en underställningsfri lånerätt av tre kronor per skattekröna. Länsstyrelsen finner sig därför böra ifrågasätta, huruvida icke de borgerliga primärkommunerna borde få rätt att utan Konungens tillstånd upptaga lån, ställda på högst ett års återbetalningstid, intill ett sammanlagt belopp motsvarande fyra gånger antalet av de skattekröner och skatteören, varefter kommunalutskylder skola utgöras för sistförflutna året. Enligt länsstyrelsens uppfattning torde en sådan utökning av lånerätten icke medföra någon fara för kommunernas ekonomiska jämvikt eller föranleda missbruk.»

Länsstyrelsen i Norrbottens län förklarar, att utredningsmännens förslag innebär en mera rationell anordning än den nu gällande och att, om detsamma icke kan anses i alla delar idealiskt, det dock måste i stort sett sägas innebära givna förbättringar; önskvärt hade likväl varit, om detsamma kunnat göras mindre komplicerat och mera enhetligt; en utjämning av skillnaden mellan de kommuner, vilka omhänderhava folkskoleväsendet, och andra kommuner synes länsstyrelsen kunna utan olägenhet ske.

Stadsfullmäktige i Luleå anföra, att det kan ifrågasättas, om icke i lagtexten borde uttryckligen angivas, att den utav utdebiteringen oberoende lånerätten endast finge begagnas för att tillgodose behovet av kassaförlag; att visserligen till förhindrande av att denna lånerätt begagnades för annat ändamål amorteringstiden maximerats till ett år, men att den föreslagna formuleringen dock icke lägger hinder i vägen för en kommun att begagna lånerätten till ändamål, för vilka tillstånd att upptaga lån skulle hava väg-

rats, därest underställningsskyldighet förelegat; att Luleå stad icke torde med den föreslagna fria lånerätten kunna under alla delar av året täcka sitt behov av kassaförlag utan att enligt verkställda undersökningar för stadens behov skulle hava erfordrats minst ett belopp motsvarande fyra gånger antalet skattekronor; att i detta sammanhang måste ihågkommas, att fondbildningslagen för många kommuner medfört en begränsning; samt att, därest denna del av lånerätten begränsades att avse anskaffning av kassaförlag, det väl knappast funnes anledning att bestämma maximibeloppet lägre än som motsvarade fem kronor per skattekrona.

Svenska stadsförbundet anför, bland annat:

»Den underställningsfria lånerätten är för närvarande så konstruerad, att den automatiskt upphör, då uttaxeringsbehovet nått en viss omfattning. Under de gångna krisåren hava därför städer, och i än större omfattning ländskommuner, med försvagad skattekraft men ökade utgifter för arbetslöshet och andra kristidens följder, nödgats anlita underställningsförfarandet för varje nödvändig upplåning eller i vart fall så snart denna överskridit en viss snäv gräns. Krav på en ökad underställningsfri lånerätt, framför allt för tillgodoseende av behovet av kassaförlag, hava därför vid upprepade tillfällen framförts från styrelsens sida. Större underställningsfri lånerätt för städer utom landsting har styrelsen också funnit påkallad med hänsyn till dessa städers kostnader för rena landstingsuppgifter. Redan i sitt yttrande över förslaget till 1930 års revision av kommunallagstiftningen gjorde sig styrelsen till tolk för behovet av klara bestämmelser angående municipalsamhällellens lånerätt. Vid framförandet av nu nämnda önskemål har styrelsen kunnat stödja sig på erfarenheter, som vunnits inom förbundets finansråd vid dess prövning av städernas ansökningar om rätt att upptaga lån.

Det torde också framgå av det redan anförda, att styrelsen *principiellt* kan ansluta sig till de ändringsförslag, som framföras i promemorian, då dessa söka avhjälpa av styrelsen redan tidigare påtalade brister i underställningsföreskrifterna. Förbundets finansråd har efter tagen del av promemorians innehåll icke heller haft något att erinra.

I avseende på den närmare utformningen må ett par påpekanden dock göras. Det framhålls i promemorian, att själva avgränsningen av de underställningsfria beloppen icke skett efter några statistiska utredningar. Det förutsattes, att tillräckligt belysande statistik skall framkomma i yttranden från kommunerna och 'deras sammanslutningar'. Av de yttranden, som redan föreligga från ett betydande antal städer, synes framgå, att de föreslagna reglerna skulle giva *städerna* en tillräckligt vid marginal. Farhågor ur mera allmän synpunkt, att den underställningsfria lånerätten skulle visa sig alltför *riktigt* tilltagen, torde emellertid icke heller behöva hysas, då ett korrektiv därvidlag synes föreligga i bestämmelsen om lånetidens begränsning.

Såsom ovan framhållits har styrelsen tidigare motsatt sig långt gående och i praktiken besvärliga bestämmelser om skärpt kontroll över upplåningen. I promemorian föreslås vissa begränsningar i fråga om lånetiden för lån, upptagna inom den underställningsfria lånerättens marginal. Styrelsen är icke främmande för tanken, att föreskrifterna i något fall skulle kunna i praktiken medföra olägenheter. Vissa från Stockholmsförvaltningen påtalade

svårigheter synas förtjäna beaktande. Styrelsen håller dock före, att det skall visa sig möjligt att i detta avseende uppmjuka de föreslagna bestämmelserna. Själva huvudregeln synes styrelsen däremot värdefull. Det synes vara en fullt riktig och ur synpunkten av en sund kommunal hushållning önskvärd grundsats, att kommunerna icke med hjälp av den underställningsfria lånerätten skola kunna samla på sig skulder, som sedermera framtvunga lånetillstånd för redan gjorda utgifter. Förbundets finansråd, som särskilt öfvervägt denna detalj med hänsyn till sina erfarenheter, har för sin del icke heller haft något att invända mot begränsningen ifråga.»

Svenska landskommunernas förbund anför:

»Mot de principer de sakkunniga följt i detta sitt förslag angående kommunernas underställningsfria lånerätt har styrelsen ingen större erinran att göra. Genom att tillförsäkra alla kommunerna en viss sådan lånerätt, utan hänsyn till skattetrycket, har ett påtagligt behov hos de skattetyngda kommunerna blivit tillgodosett. Visserligen torde det få anses, att kommunernas rätt enligt fondbildningslagen att få upplägga kassaförlagsfonder i väsentlig grad kommer att borteliminera behovet av mer tillfälliga kassalån. Denna omständighet kan dock icke helt komma att borttaga behovet av tillfälliga lån, alldenstund de skattetyngda kommunerna, som egentligen ha något gagn av denna lånerätt, mer sällan kunna åstadkomma kassaförlagsfonder. I varje fall är det enbart till fördel, att regler äro angivna för rent tillfälliga lånebehov, och något missbruk av denna låneform kan icke gärna befaras, då ju de upplånade medlen skola vara återbetalda inom ett år.

Lagtextens formulering i denna del synes kunna ge anledning till viss erinran. Enligt förslaget till ändring i första stycket 2 mom. 79 § i lagen om kommunalstyrelse på landet heter det: 'Kommunen äger utan Konungens tillstånd upptaga lån, ställda på högst ett års återbetalning' etc. Härmed avses uppenbarligen, att lånet skall vara återbetalt inom ett år. Fråga är emellertid, om inte detta borde komma till tydligare uttryck, än vad nu är fallet.

Beträffande åter innehållet i ifrågavarande andra moments andra stycke har förbundet i sak icke något att erinra mot förslagets innebörd. Att kommuner, som icke ha att tillgodose skolväsendets behov, få nöja sig med något mindre underställningsfri lånerätt än andra kommuner är fullt i sin ordning och även om beräkningen av den kvotdel, som är normerade för lånebeloppets storlek, sänkes från nuvarande tio gånger antalet skattekronor till nio gånger, blir ju detta tillfullo kompenserat genom den rätt till lån kommunen är tillförsäkrad genom bestämmelserna i momentets första stycke.

Även om förbundet vill ge uttryck åt en viss betänksamhet att angiva en bestämd tidsintervall för lån till dylika mer tillfälliga behov, så torde det dock kunna anföras skäl, som tala för att en längsta tid för lånens återbetalning utsättes till fem år. Det torde därför icke vara att befara, att kommunerna låta förleda sig att laborera med korttidslån, då dessa i allmänhet äro oförmånliga för låntagarna. En femårig återbetalningstid synes för öfvertigt komma i god överensstämmelse med den rätt en kommun har att utan länsstyrelsens godkännande bevilja anslag, som skall uttaxeras under fem år. Ett sådant anslag kan icke gärna beviljas att omedelbart tagas i anspråk med mindre än att medlen först få upplånas för att sedermera successivt återbetalas med för ändamålet under perioden utdebiterade medel.

Det torde för öfvertigt kunna anses att bestämmelsen, att lån skall vara ställt att genom årliga avbetalningar återbetalas under högst fem år, skulle ha det goda med sig, att kommunen verkligen kunde binda sig vid ett femårigt

amorteringslån till skillnad mot nuvarande förhållanden, då den icke underställda lånesumman icke får överstiga det angivna maximibeloppet. Genom de fluktuationer, som skatteunderlag och skattetryck ofta undergå, kunde det hända, att den kommun, som ett år haft en relativt stor underställningsfri lånerätt, vid årsskiftet förlorade denna rätt och följaktligen omedelbart måste ordna sina icke underställda lån. Med hänsyn till de fördelar, som ligga i ett väl ordnat kreditväsen, skulle det onekligen vara för kommunerna förmånligt att lån, inom ramen av det belopp, som kommunen vid tidpunkten för ett besluts fattande äger att utan underställning upplåna, finge bindas vid fem års återbetalning, utan hänsyn till de förskjutningar, som under tiden kunna uppkomma i kommunens fria lånerätt. Första delen av andra stycket i ifrågavarande moment sådant de sakkunniga hava formulerat det samma, synes också ge kommunerna sådan möjlighet. Men sista satsen i stycket ger onekligen anledning till viss villrådighet rörande innebörden av stadgandet. Där bindes upplåningen vid belopp, som motsvara tre gånger antalet skattekröner och skatteören i kommunen.

Är följaktligen avsikten att, på sätt första delen av stycket synes ge vid handen, hålla det öppet för kommun att behålla de under den avtalade perioden upptagna lånen, även om det underställningsfria lånebeloppet skulle komma att överskridas på grund av ändring i kommunens skatteunderlag och utdebitering, så bör lagtexten tydligare ange detta.»

I de yttranden, som efter remiss avgivits över utredningspromemorian, *Departements-
chefen.* har det där framlagda förslaget till lösning av spörsmålet om de borgerliga primärkommunernas fria lånerätt vunnit allmän anslutning. Blott ett enda avstyrkande, från Stockholms stadsfullmäktige, föreligger. Detta avstyrkande tager emellertid ensidigt sikte på förhållandena i Stockholm och grundar sig närmast därpå att ändring i nuvarande regler anses obehörlig för staden, medan det ej gjorts gällande att, bortsett från en detalj till vilken jag återkommer, de föreslagna reglerna skulle för Stockholms vidkommande vara mindre lämpliga än de nu gällande.

Det förefaller mig lämpligt att, på sätt i utredningspromemorian skett, vid prövning av frågan om lånerätten göra åtskillnad mellan å ena sidan den fria upplåning som kan vara behörlig för kassaförlag, å andra sidan den fria upplåning som i övrigt må kunna tillstädjas. I promemorian har hänsyn tagits till denna skillnad genom att uppdelat lånerätten under två skilda kategorier, av vilka den ena är beroende av den kommunala utdebiteringens höjd, den andra ej, och för vilka den högsta medgivna lånetiden bestämts på olika sätt.

Avvägningen av å ena sidan den av utdebiteringens höjd oberoende fria lånerätten, avseende lån på högst ett år, å andra sidan den fria lånerätt, som i likhet med den nu gällande anknyter till utdebiteringen och som skulle avse högst femårig upplåning, synes mig hava skett efter lämpliga grunder. Att en del kommuner, där mera exceptionella ekonomiska förhållanden råda, icke kunna få hela sitt behov av kassaförlag tillgodosett enligt dessa grunder, utgör enligt mitt förmenande ej anledning till ytterligare utvidgning, då enhetliga normer tydligen äro önskvärda och en sådan utvidgning skulle kunna för andra kommuner, vilka funne sig böra använda lånerätten för annat än

damål än kassaförlag, innebära vissa risker. För de normala förhållandena torde den föreslagna lånerätten vara fullt tillräcklig, och möjlighet står ju öppen för kommunerna att för ett eller annat år av Kungl. Maj:t erhålla rätt till ytterligare upplåning för löpande utgifter.

Enstaka röster hava gjort sig hörda till förmån för en mindre snäv begränsning även av den utav utdebiteringens höjd avhängiga lånerätten, vilken ju kan avse lån på längre tid än den av utdebiteringen oberoende fria lånerätten. Det torde dock ej vara önskvärt att kommunerna utan den garanti, som ligger i underställningen, i större utsträckning än utredningsmännen föreslagit binda sig vid upplåning på längre tid. En icke obetydlig utvidgning av den fria lånerätten blir följderna redan av bifall till förslaget, men vid bedömande av denna förskjutning bör ihågkommas, dels att den fria lånerätten efter de nu gällande bestämmelsernas tillkomst i de flesta kommuner väsentligt minskats i följd av höjd utdebitering, dels ock att fondbildningslagens regel att nyttjande av fondmedel jämställas med upplåning innebär en viss inskränkning i den fria lånerätten. De föreslagna tidsbegränsningarna lära minska faran för missbruk.

Såsom utredningsmännen funnit, torde det vara önskvärt att göra en skillnad mellan kommuner, som handhava folkskoleväsendet, och andra kommuner. Folkskoleväsendets inverkan på skattetrycket är ojämn, och full hänsyn kan ej tagas till denna inverkan. Man måste eftersträva en enkel regel, som ger ett i huvudsak riktigt utslag. Den i promemorian föreslagna, i nästan alla remissvaren utan erinran lämnade regeln synes mig innebära en tillfredsställande lösning.

Det kunde ifrågasättas, att, såsom i några yttranden påyrkats, användningen av den utav utdebiteringens storlek oberoende fria lånerätten uttryckligen begränsades till att gälla kassaförlag. Tillräckliga skäl till en sådan inskränkning torde emellertid icke föreligga, utan tidsbegränsningen till ett år samt vikten för kommunerna av att icke genom lånerättens användning för andra ändamål beröva sig sin för kassaförlag erforderliga fria lånerätt synas mig utgöra tillräckligt skydd mot en mindre lämplig användning.

Jag har jämväl övervägt, huruvida icke någon bestämmelse borde givas till förhindrande av att kommuner med användande av sin utav utdebiteringen beroende lånerätt upptaga fleråriga lån, som skola till allra största delen återbetalas först det sista året av lånetiden, medan föregående års återbetalningar avse blott obetydliga andelar av lånesummorna. Det är uppenbart att en dylik upplåning icke vore överensstämmande med lagstiftningens anda. Att kräva lika stora årliga avbetalningar vore å andra sidan för strängt — vanliga annuitetslån innebära stigande kapitalavbetalningar. Det torde vara svårt att finna en för alla fall lämplig regel för avbetalningarnas storlek, varför man synes få nöja sig med ett allmänt stadgande att, om lånetiden är mer än ett år, lånet skall vara ställt att årligen avbetalas. Det torde kunna förväntas att en dylik regel skall lända till efterrättelse enligt sitt syfte. Skulle missbruk uppkomma, läser det emellertid bliva nödvändigt att återkomma till frågan.

Vad angår förhållandet mellan lands- och stadskommuner torde visserligen ej kunna bestridas, att för de senare behovet av kassaförslag stundom kan antagas vara något större än för de förra med hänsyn till deras mera omfattande affärsverksamhet. Detta förhållande är emellertid ej allmän-giltigt, och det lär vara önskvärt att, på sätt riksdagen i sin nämnda skri-velse tänkt sig, likställighet åvägbringas mellan stads- och landskommuner.

Den föreslagna olikheten mellan städer, som deltaga i landsting, och övriga städer synes jämväl vara avvägd efter skäligen grunder.

Vissa modifikationerna i den föreslagna texten torde emellertid vara önsk-värda.

Enligt såväl gällande lagstiftning som det i promemorian framlagda för-slaget anknyta reglerna om den fria lånerätten till uttaxeringen för det *sist-förflutna* året. En dylik regel lär vid stadgandets tillkomst hava varit på-kallad därav, att det kommunala beskattningsunderlaget i städerna fastställ-des först genom debiterings- och uppbördslängdens antagande under början av löpande budgetår. Numera blir beskattningsunderlaget fastställt genom själva taxeringen under föregående budgetår. Redan vid ett budgetårs bör-jan äro därför alla de omständigheter kända, som under det året skola ligga till grund för beräkningen av den fria lånerätten, även om denna anknytes till uttaxeringen under det löpande året. Eftersom den fria lånerättens stor-lek göres beroende av vissa ekonomiska förhållanden i kommunen, synes det i och för sig riktigare att utgå från det löpande årets förhållanden än att lägga föregående års förhållanden till grund för beräkningen. För kom-munerna torde det ock synas naturligare att taga hänsyn till det löpande årets uttaxering. Jag anser alltså, att den nya lagstiftningen bör anknyta till denna.

Såsom drätselnämnden i Stockholm påpekat, torde vid fastighetsförvärv femårsgränsen kunna medföra vissa praktiska olägenheter. Det kan inträffa att fastighet, som förvärfvas av kommun, är belastad med in-teckningslån bundna för längre tid än fem år, och att det är omöjligt eller i varje fall ekono-miskt olämpligt att frigöra fastigheten från lånen. Att i varje dylikt fall kräva Kungl. Maj:ts tillstånd torde medföra onödig omgång och tidsspilla-n. Vad nu sagts torde gälla icke blott fastigheter utan även annan egendom, som kan vara föremål för in-teckning. Följaktligen bör i lagen införas bestä-melse, att det är kommun obetaget att vid förvärv av in-tecknad egendom övertaga betalningsansvar för sådan i egendomen in-tecknad gäld, som är ställd att betalas inom längre tid än fem år eller i annan ordning än genom årliga avbetalningar. Det är emellertid att märka, att detta tilläggsstadgande endast befriar från iakttagande av maximitiden och ordningen för betalnin-gen, men icke ökar storleken av den fria lånerätten. Vidare torde böra fram-hållas, att undantaget hänför sig allenast till sådan in-tecknad gäld, som fö-refanns vid avslutande av det avtal, genom vilket förvärvet sker; det blir alltså icke tillåtet för kommun att utan Kungl. Maj:ts tillstånd likvidera förvärvet genom att till överlåtaren utfärda i egendomen in-tecknade skuldebrev ställda på längre återbetalningstid än fem år.

Än vidare föreslår jag vissa formella jämkningar i syfte att förenkla och förtydliga lagtexten. Bl. a. må i sådant avseende framhållas, att det bör vara förhållandena vid tidpunkten för upplåningen som bliva avgörande för den fria lånerättens omfattning och att således den omständigheten, att lånet i följd av sedermera höjd utdebitering ej längre ligger inom lånerättens gränser, icke medför skyldighet för kommunen att avveckla lånet eller begära Kungl. Maj:ts tillstånd till dess bibehållande.

I anknytning till den av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län gjorda erinran angående sambandet med bestämmelsen i 8 § fondbildningslagen får jag framhålla följande.

I detta lagrum stadgas bland annat: *att* fonds medel skola vara på betryggande sätt anbragta, kommunen obetaget att nyttja fondens medel i stället för belopp, som kommunen jämlikt Konungens medgivande eller eljest äger upplåna; *att* kassaförlagsfond må jämlikt sitt ändamål nyttjas utan hinder av den angivna inskränkningen; *att* utöver vad sålunda sagts kommunen må nyttja fonds medel allenast efter Konungens tillstånd; *samt att* vid anbringande eller nyttjande av fonds medel skall tillses, att medlen vid behov äro tillgängliga. Dessa regler innebära sålunda, att kommun äger nyttja sina fondmedel i den mån den icke på annat sätt tagit sin lånerätt i anspråk, och utgå från det naturliga betraktelsesättet, att kommun hellre än att låna från utomstående må nyttja sina egna medel. Det är emellertid att märka, att, såsom lagrummets ordalag giva vid handen, omfattningen av kommunens rätt att nyttja fondmedel bestämmes med hänsyn till förhållandena vid varje särskild tidpunkt och ej blott vid den tidpunkt då nyttjandet begynner, samt att således en kommun, som ägt rätt att i viss utsträckning nyttja fondmedel och även begagnat denna rätt, kan i följd av t. ex. utdebiteringens höjning vid ett årsskifte bli ställd inför nödvändigheten att antingen söka Konungens tillstånd till medlens fortsatta nyttjande eller ock genast återbetala medlen till fonden. Vidare må framhållas, att nyttjandet av fondmedel icke är till tiden på annat sätt begränsat än att föreskriften, att medlen vid behov skola vara tillgängliga, skall lända till efterrättelse.

Syftet med det i promemorian framlagda förslaget lär ha varit att vid beräkningen av den kvarvarande lånerätten de fondmedel, som vid tiden för upplåningen utan Konungens tillstånd nyttjades av kommunen, skulle — med undantag för medel tillhörande kassaförlagsfond — jämsättas med lån, som upptagits utan Konungens tillstånd. Jag delar denna uppfattning. Uttryckliga föreskrifter därom torde böra införas i kommunallagarna.

Det kan emellertid förekomma, att kommun upptager lån just för att kunna återbetala nyttjade fondmedel. Så kan t. ex. bliva fallet, när kommun, som avsatt medel för visst företag, nyttjat dessa medel för kassaförlag men står i begrepp att förverkliga företaget. Rymmas då icke, när lånet beslutes, både de nyttjade fondmedlen och det för dessa medels återbetalande avsedda lånet inom den fria lånerätten, kan det i varje fall ifrågasättas, att kommunen skulle vara tvungen att söka Konungens tillstånd till lånets upp-

tagande, ehuru i verkligheten kommunen icke komme att samtidigt belastas av både »lånet» från fonden och det utifrån upptagna lånet. Tillstånd i dylikt fall torde icke vara erforderligt. Jag förordar därför, att till bestämmelsen göres tillägg av det innehåll, att genom nyttjande av fondmedel lånerätten ej skall anses tagen i anspråk i den mån lån enligt uttryckligt beslut skall användas till att ersätta dem. Därest Kungl. Maj:t medgivit upptagande av amorteringslån, anses kommunen äga inom ramen för detta medgivande utan ny underställning besluta om upptagande av nytt lån för att återbetala på grund av medgivandet upptaget lån, ehuru vid beslutets fattande och även vid det nya lånets upptagande det gamla lånet vanligen kvarstår. Sammalunda läser vara förhållandet, därest beslut fattas, att ett underställningsfritt lån skall utbytas mot ett annat å samma eller lägre belopp inom den för det äldre lånet gällande löptiden. Med hänsyn till de civilrättsliga verkningarna av en brist i de lagstadgade förutsättningarna för giltigheten av ett ej underställt lån — vilka, på sätt jag senare kommer att beröra, efter vissa avgöranden av högsta domstolen nu kommit mera i förgrunden än tidigare — är det för både kommuner och kreditgivare önskvärt att såvitt möjligt all osäkerhet i angivna avseenden undanröjes. Ett stadgande synes därför böra meddelas som giver uttryck åt vad sålunda kan antagas vara den gällande lagstiftningens innebörd. En motsvarighet erhålles såmedelst till nyss berörda stadgande i fråga om lån som avser att ersätta nyttjade fondmedel. Den omständigheten att vid upplåning, som avser att ersätta äldre sådan, fråga skall vara om en fortsättning av den gamla upplåningen, medan det vid upplåning, som avser att ersätta nyttjade fondmedel, ej är fråga om en dylik fortsättning, föranleder emellertid en olika avfattning av de bestämmelser, som meddelas i dessa båda avseenden.

I fråga om *församlingarna* hava utredningsmännen — fränsett den särskilda regeln beträffande vissa statslån — föreslagit den ändring, att lånetiden för icke underställda lån begränsas till två år.

Krav på omläggning av grunderna för församlingarnas fria lånerätt har icke framställts i yttrandena.

I åtskilliga yttranden har däremot invändning gjorts mot den föreslagna begränsningen av lånetiden till två år. Ur dessa yttranden må här meddelas några utdrag.

Kyrkofullmäktige i Danderyds församling, Stockholms län, anföra:

»Det skäl, som beträffande borgerliga kommuner anföres i promemorian för bibehållande av nyssnämnda rätt, (att upptaga lån, ställda att genom årliga avbetalningar återbetalas under högst fem år) har även giltighet för församlingarna. Även för dem kan det vara av betydelse att kunna fördela kostnaderna för finansiering av mera varaktiga tillgångar på en ej alltför lång tidsperiod, om utgiften ej är stor i förhållande till församlingens ekonomiska bärkraft. Att i sådana fall, även om det endast är fråga om jämförelsevis små belopp, kräva Kungl. Maj:ts godkännande av beslutet så snart utgiften skall fördelas på längre tid än två år, synes knappast vara påkallat, åtminstone ej om lånets återbetalningstid begränsas till vad som för liknande fall föreslagits för borgerliga kommuner eller högst fem år. I likhet med

vad i promemorian anföres i fråga om borgerliga kommuner synes det även i fråga om församlingarnas upplåning vara ett naturligt betraktelsesätt, att församlingarna även i sådant avseende få sköta sig själva, där ej bestämda skäl tala däremot. Något skäl varför man vid begränsning av återbetalningstiden för underställningsfria lån för ovan angivna ändamål skulle gå avsevärt längre beträffande församlingarna än beträffande de borgerliga kommunerna har icke anförts i promemorian.»

Kyrkofullmäktige i Tierps församling, Uppsala län, yttra:

»Enligt fullmäktiges uppfattning kan det icke innebära någon orätt mot följande års skattskyldiga, om en större utgift för exempelvis anskaffande av ny värmeledning till kyrka, ny orgel, prästgårds modernisering eller liknande utgift finansieras så, att omkostnaden härför fördelas under tre år, om församling så önskar. Samtliga dessa angivna utgifter innebära ett ökande av en tillgång inom församlingen, som kommer samtliga skattskyldiga under icke endast tre år utan åratals framåt till godo. Utgiften kan samtidigt anses av församlingen vara så ringa, att den finner det onödigt att fördela den på fyra eller flera år, varvid Konungens medgivande skall inhämtas. Genom utsträckning av tiden till tre år kan samtidigt undvikas, att kyrklig kommun visserligen upptar lån på två år, vilket återbetalas under andra året, varefter omedelbart nytt lån upptages för ett eller ytterligare två år. Så snart lånet återbetalats, äger vederbörande församling utan underställning åter låna inom den av lagförslaget föreskrivna marginalen, och vederbörande långivare finner vid undersökning av församlingens ekonomi allt vara i sin ordning för lånets beviljande. Den önskade kontrollen från statsmakternas sida över kommuners lånerörelse skulle härmed kunna kringgås. Viljan till kringgående av lagens föreskrift om fri lånerätt torde icke vid någon utsträckning av tiden härför vara i samma omfattning för handen. På denna grund finner kyrkofullmäktige, att en förlängning av lånerätten för församling utan underställning bör utsträckas till tre år.»

Länsstyrelsen i Södermanlands län ifrågasätter, huruvida icke längsta återbetalningstiden även för församlingarnas del bör sättas till fem år; församlingarna torde nämligen mången gång vara i behov av underställningsfri upplåning för att finansiera företag av en viss varaktighet och av sådan omfattning, att kostnaderna för desamma icke lämpligen böra utdebiteras på så kort tid som två år. För likställighet mellan borgerliga och kyrkliga kommuner i förevarande avseende synes länsstyrelsen ytterligare tala den omständigheten, att församlingarnas beslut liksom de borgerliga kommunernas beslut om utgifter, som kräva uttaxering under en tid av högst fem år, icke behöva underställas.

Kyrkofullmäktige i kyrkliga samfälligheten mellan Nyköpings västra församling och S:t Nikolai församling, Södermanlands län, anse skäl till lagändring ej föreligga och anföra, att erfarenheten inom pastoratet visat att behov förefinnes av en fri lånerätt avseende en längre tidrymd än två år.

Kyrkofullmäktige i Västanfors församling, Västmanlands län, uttala:

»Den föreslagna fria tidsbegränsningen av högst två år synes vara allt för snäv, särskilt vad beträffar lån ur egna fonder. Västanfors församling har vid olika tillfällen på detta sätt disponerat egna fonder för att fördela en tillfällig större utgift på ett mindre antal år, för att därigenom hålla uttaxeringen någorlunda konstant år efter år. Så ha t. ex. fullmäktige vid fastställandet av 1937 års utgifts- och inkomststat beviljat kr. 10,000 till elektrisk vär-

meanordning i kyrkan att täckas genom lån ur en så kallad kyrkans staketfond, att återbetalas under åren 1938—1940. Härigenom har uttaxeringen kunnat hållas vid samma belopp som föregående år och beräknas kunna hållas konstant även de tre följande åren. Fullmäktige finna det vara önskligt att även för framtiden kunna förfara på liknande sätt. Någon särskild olägenhet av de nuvarande bestämmelserna, då i varje fall den fria lånerätten är begränsad till att gälla 5-åriga lån, finna fullmäktige ej föreligga. Skall en begränsning dock bestämmas, anse fullmäktige på ovan anförda skäl att den ej bör fastställas till kortare tid än tre år.»

Kyrkofullmäktige i Hudiksvall förorda tidsbegränsningens fastställande till fem år i stället för föreslagna två år.

Kyrkorådet i Sandvikens församling, Gävleborgs län, ifrågasätter, huruvida icke tidsbegränsningen borde utgå eller ändras så att återbetalningstiden bleve längre än två år. Kyrkorådet anför, att det nämligen kan i vissa fall vara av betydelse, att återbetalningstiden icke göres för kort; särskilt är detta förhållandet i industribetonade församlingar, som äro särskilt känsliga för hög- och lågkonjunkturer, där det är mera förenligt med en sund ekonomisk förvaltning att öppna möjlighet att kunna reglera amorteringen på en något längre tidrymd alltefter de rådande ekonomiska förhållandena.

Kyrkorådet i Bollnäs församling, Gävleborgs län, anför, att för de församlingar, vilka fortfarande handhava folkskoleväsendet, begränsningen komme att förhindra den nu förefintliga mindre omständliga möjligheten att medels kortfristiga lån finansiera skolhusbyggen.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anför å andra sidan, att den till synes svagt motiverade tvåårsperioden borde i enhetlighetens intresse möjligen göras ett-årig.

Vad angår församlingarna synes det mig knappast behöfligt att begränsa ^{Departements-}lånetiden så starkt som till två år. Däremot torde en begränsning till fem år vara önskvärd. I likhet med vad jag föreslagit beträffande de borgerliga kommunerna torde de utan underställning upptagna fleråriga lånen bära årligen avbetalas. ^{chefen.}

Liksom för de borgerliga kommunerna synes bära gälla, att undantag från femårsgränsen vid förvärv av in-tecknad egendom medgives, att nyttjade fondmedel betraktas såsom upplånade medel samt att vid lånerättens bestämmande hänsyn tages till löpande och ej sistförflutna årets uttaxering. Vissa formella ändringar i lagtexten hava vidtagits.

Vidkommande *municipalsamhällena* har i promemorian föreslagits, att den fria lånerätten bestämmas till hälften av det uttaxerade beloppet, samt att lånetiden begränsas till högst två år, d. v. s. samma norm som av utredningsmännen ifrågasatts för församlingarna.

Behovet av en reglering av municipalsamhälle- nas fria lånerätt har allmänt vitsordats i yttrandena. Av de 27 municipalsamhällen, vilka avgivit yttrande, hava 11 ansett de i utredningspromemorian föreslagna bestämmelserna för snäva.

Municipalfullmäktige i Råsunda, Stockholms län, yttra, att municipal-

samhälle bör i förevarande hänseende helt likställas med landskommun, enär sådant samhälle har samma behov som en landskommun att upptaga tillfälliga lån.

Municipalfullmäktige i Sävsjö, Jönköpings län, anföra bland annat:

»Då utredningsmännen i sin utredning ej kunna anses hava anfört skäl, som kunna motivera en så omfattande inskränkning i municipalsamhällenas fria lånerätt, som av förslaget lagfästade skulle bliva följd, få municipalfullmäktige för sin del föreslå, att de nu föreslagna bestämmelserna ändras i syfte, att municipalsamhällena *dels* kunna erhålla en återbetalningstid av fem år, *dels ock* att beloppet av municipalsamhällets utan underställning skedda upplåning kan få uppgå till högst två gånger antalet av de skattekronor och skatteören, varefter municipalutskylder skolat utgöras för sistförflutna året. På grund av uttaxeringens växlande storlek synes det municipalfullmäktige vara ändamålsenligast att antalet skattekronor och skatteören, vilket jämförelsevis torde vara mera konstant, lägges till grund för upplåningens storlek.

Såsom ytterligare motiv till de föreslagna ändringarna vilja municipalfullmäktige vördsamt framhålla den omständigheten, att municipalsamhällena i allmänhet äga affärsdrivande verk, såsom elektricitetsverk och vattenverk, i långt större utsträckning än vanliga landskommuner, i följd varav de jämväl komma i större behov av att utan tidsutdräkt och besvär kunna erhålla lån till tillfälliga utgifter för verken, såsom likvid för kraftleverans m. m., vartill medel sedermera inflyta i form av avgifter för verkens beagnande.»

Municipalfullmäktige i Klippan, Kristianstads län, påyrka lånetidens utsträckning till fem år och att lånesumman måtte få uppgå till hela det uttaxerade beloppet.

Municipalfullmäktige i Älvsborg, Göteborgs och Bohus län, yttra:

»Enligt hittills tillämpad praxis har municipalsamhället haft samma underställningsfria lånemöjlighet som motsvarande annan kommun med jämförlig utdebitering. Det nu föreliggande förslaget inskränker denna rätt till endast hälften av det för året uttaxerade beloppet vilket för municipalsamhällena av Älvsborgs municipalsamhälles storlek med deras i många fall stora utgifter, för reglering av byggnadsväsendet, utläggning av gator, avlopps- och vattenledningar, anläggning och utvidgning av elektricitetsverk m. m. innebär avsevärda olägenheter.

Municipalfullmäktige få därför hemställa att förslaget omarbetas därhän att municipalsamhälles fria lånerätt ställes i lämpligare proportion till samhället åvilande uppgifter.»

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län yttrar:

»När lånerätten för municipalsamhällena föreslås ordnad efter samma system som för församlingarna, må väl detta närmast räknas som ett experiment. Anledning torde dock finnas till antagande, att den sålunda föreslagna lösningen i allt fall skulle innebära betydande fördelar jämfört med nuvarande förhållanden. Huruvida den för både församlingar och municipalsamhällena föreslagna begränsningen av lånetiden till två år behöflig eller överhuvud äger någon saklig betydelse, synes väl kunna ifrågasättas, men den överensstämmelse, som genom densamma vinnes med väglagstiftningens upplåningsregler, och den, enligt vad promemorian uppgiver, flerstädes bibehållna uppfattningen av tvåårsperiodernas betydelse, må tala för förslaget i denna del.»

Municipalfullmäktige i Götene, Skaraborgs län, anse lånerätten enligt förslaget vara för mycket nedskuren.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län anför:

»Med hänsyn därtill att municipalsamhällsformen numera kommit till vidsträckt användning och är av stor betydelse för åtgärderna till uppordnandet av landsbygdens tätbefolkade områden synes det vara av vikt, att även dessa samhällen beredas möjlighet till fri lånerätt icke allenast i den utsträckning, som erfordras för tillgodoseende av deras behov av kassaförslag, utan ock i skälig omfattning därutöver. Länsstyrelsen ifrågasätter alltså, om icke marginalen för municipalsamhälles underställningsfria lånerätt bör utökas, eventuellt genom föreskrift om annan relation mellan upplåning och uttaxering än den föreslagna.»

Municipalfullmäktige i Alby, Örebro län, önska stadgandet så utformat, att samhällen med liten uttaxering och för övrigt god ekonomi hade rätt att utan underställning upptaga större lån än enligt förslaget.

Municipalfullmäktige i Västanfors, Västmanlands län, hava ej annan erinran, än att längre återbetalningstid än den föreslagna borde stadgas.

Municipalstämman i Norberg, Västmanlands län, yrkar, att tillstånd till upplåning icke skall erfordras, då lånet är ställt på en återbetalningstid av högst två år och genom beslutet sammanlagda beloppet av municipalsamhällets utan underställning *under året* skedda upplåning ej bringas att överstiga hälften av den summa, som för det sistförflutna kalenderåret beslutits skola i municipalsamhället anskaffas genom uttaxering.

Municipalfullmäktige i Skönsberg, Västernorrlands län, anföra:

»Genom nu ifrågasatt lagstiftning på detta område reduceras väsentligt municipalsamhälles underställningsfria lånerätt. Det oaktat vilja vi icke avstyrka antagandet av de nya bestämmelserna, då de synas oss väl grundade. För Skönsbergs municipalsamhälle skulle emellertid övergången bliva ganska svår, men vi förlita oss på att Kungl. Maj:t då ville meddela samhället särskilt tillstånd till extra upplåning.»

Municipalfullmäktige i Teg, Västerbottens län, anföra:

»Municipalsamhällena ha i regel relativt stora utgifter, särskilt under de första åren, med ordnandet av stadsplan, brandväsende, vatten, avlopp m. m. vilka utgifter vanligen måste läggas på längre tid. Även om Kungl. Maj:ts tillstånd då sökes för upptagande av ett större lån återstå en hel del organisations- och andra utgifter som icke kunna täckas med de årliga uttaxeringarna. De flesta municipalsamhällena se sig då nödsakade att upptaga på kortare tids amortering ställda lån, som dock, om icke utgifterna skola bli betungande, måste beräknas att delas på flera år.

Municipalfullmäktige i Teg anse sålunda, att minst sex års längsta amorteringstid kan fastställas, och att det underställningsfria högsta lånebeloppet bör bestämmas till dubbla den summa, som för det sista kalenderåret beslutats skola i municipalsamhällets stat anskaffas genom uttaxering.»

Municipalstämman i Arvidsjaur, Norrbottens län, yrkar, att lånetiden skul- le på länsstyrelsens medgivande kunna få utsträckas till fem år.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anför, att den till synes svagt motiverade tvåårsperioden i enhetlighetens intresse möjligen borde göras ettårig.

Svenska stadsförbundet yttrar:

»En summarisk undersökning för ett tjugotal godtyckligt valda municipalsamhällen har visat, att enligt den föreslagna regeln den underställningsfria lånerätten vid början av 1935 i icke mindre än 14 fall skulle uppgått till högst 5 % av den totala skuldsumman vid 1934 års slut, medan för ett nästan lika stort antal städer med jämförligt invånarantal den lägsta motsvarande procentsatsen var 6.4 för att i flertalet vara högst betydligt större. Ett mindre samhälle, som 1935 beslöt upptaga ett lån (för tiden till nästa uppbördsdag) på 4,000 kr. för gäldande av expropriationskostnader, skulle enligt de nya reglerna haft en underställningsfri lånerätt av endast 3,441 kr. Med anförande av dessa få siffror har styrelsen endast velat framhålla nödvändigheten av, att utformningen av bestämmelserna för municipalsamhällellens del får bli beroende av en *fullständig* statistisk utredning och detta oavsett om några invändningar mot regeln framkomma från samhällens sida i de antagligen mycket få utlåtanden, som komma att föreligga från dylika samhällen. Då styrelsen på sin tid, efter finansrådets hörande, tillstyrkte ett användande för dessa samhällens vidkommande av regeln för församlingarnas underställningsfria lånerätt, framhölls det, att endast själva *metoden* rekommenderades, men att relationen till det uttaxerade beloppet måhända borde vara en annan. Styrelsen vill begagna tillfället att ytterligare understryka detta uttalande.»

*Departements-
chefen.*

Det är enligt min mening ofrånkomligt, att en reglering sker av municipalsamhällellens fria lånerätt. Om gällande lagstiftnings innebörd i denna punkt råda olika meningar, och i praxis har i vissa municipalsamhällen förekommit en relativt sett mycket stor upplåning utan underställning. Sättet för bestämmande av municipalsamhällellens fria lånerätt i utredningspromemorian, d. v. s. att anknyta denna i huvudsak till de regler som gälla för församlingarna, har i det väsentliga vunnit anslutning i remisssvaren. Det förefaller mig dock att döma av en uppgjord sammanställning av vissa statistiska uppgifter — vilken torde få såsom tabellbilaga fogas vid dagens statsrådsprotokoll — som om den fria lånerätten i promemorian blivit väl knappt tillmätt. En lämpligare begränsning torde kunna vinnas på det sätt, att den fria lånerätten får uppgå till den summa som för det löpande året beslutits skola i municipalsamhället anskaffas genom uttaxering, dock högst en krona för skattekrona. Att den fria lånerätten sålunda kan för municipalsamhällena bli jämförelsevis något större än för församlingarna synes motiverat därav, att municipalsamhällena ofta hava en i förhållande till uttaxeringens storlek betydande kassarörelse, särskilt där de, såsom icke sällan är fallet, driva affärsverk. Municipalsamhällens affärsverksrörelser kunna i själva verket vara av den betydenhet att en längre gående fri lånerätt är motiverad. Att för samhällena i gemen medgiva en än större fri lånerätt torde dock få anses betänkligt med hänsyn till att skattebetalarna i ett municipalsamhälle jämväl hava att svara för moderkommunens skulder. Även den omständigheten, att, enligt vad statistiken utvisar, en del municipalsamhällen äro betungande av en i förhållande till skattekraften och tillgångarnas värde stor skuldbörda, måste onekligen mana till försiktighet. Det förefaller emellertid rimligt att giva Konungen befogenhet att, där synnerliga skäl

äro, för ett eller flera, högst fem, år på ansökan av municipalsamhälle fastställa annan grund för beräkning av samhällets underställningsfria lånerätt. Denna kan i dylikt fall lämpligen bestämmas till högre belopp för skattekröna än det enligt lagen direkt medgivna. Redan nu kan Kungl. Maj:t t. ex. till kassaförslag för viss tid medgiva kommun — liksom även municipalsamhälle — upplåning intill visst belopp, vilken rätt kan utnyttjas under den givna tiden. Dylig rätt kan dock befinnas otillräcklig och bör lämpligen knappast medges annat än för jämförelsevis kort tid. En av Kungl. Maj:t med hänsyn till förhållandena i det särskilda fallet utmätt verklig fri lånerätt torde därför vara av värde.

Från några håll har anmärkning framställts även mot tvåårsgränsen, enär denna skulle vara för snäv. Som emellertid municipalsamhällets fria lånerätt bör i huvudsak avse kassaförslag, synes en lånetid av två år tillräcklig. Visserligen skulle, enligt vad jag förut anfört, lånetiden för församlingarna utsträckas till fem år; då emellertid municipalsamhällets fria lånerätt skulle bli förhållandevis mer omfattande än församlingarnas, motiveras därav en större försiktighet i avseende å lånetiden, vartill kommer att församlingarnas och municipalsamhällets verksamhet är väsentligen olikartad.

I lagtexten angives den särskilda regeln för municipalsamhällets fria lånerätt skola träda i stället för bestämmelserna i 79 § 2 mom. första och andra styckena. Härav följer, att vad som stadgas i de övriga styckena av samma moment bliver tillämpligt å municipalsamhällena.

Beträffande *landstingen* har i utredningspromemorian föreslagits bibehållande av den hittills gällande regeln för fri upplåning, dock att ingående av borgen skulle uttryckligen jämföras med upptagande av lån.

Svenska landstingsförbundet framhåller, att den nuvarande bestämmelsen i landstingslagen oförändrad upptagits från 1862 års landstingsförordning, och finner denna omständighet tyda på att bestämmelsen visat sig lämplig och väl avvägd. Styrelsen kunde vitsorda utredningsmännens uppgift, att missbruk av densamma icke förekommit, och ansåge att någon anledning att nu företa en ändring av bestämmelsen endast för att bringa den i överensstämmelse med motsvarande stadganden för andra kommunenheter ej syntes föreligga. Beträffande beslut om ingående av borgen hade det, ehuru föreskrift om underställning om sådana beslut saknats, varit vanligt, att besluten underställts Kungl. Maj:t. Under sådana förhållanden och då det finge anses vara i överensstämmelse med landstingslagens anda att underställning ägde rum, finge det även enligt förbundets mening anses lämpligt, att uttrycklig bestämmelse om underställning av borgensbeslut infördes i lagen.

I intet yttrande har påyrkats ändring av bestämmelsen utöver vad utredningsmännen föreslagit.

Norrbottnens läns landstings förvaltningsutskott anser beträffande införandet av underställning av borgensbeslut kunna mycket starkt ifrågasät-

tas, om det kan finnas anledning att för en så pass obetydlig lagändring vidtaga åtgärder, som måste leda till utgivande av en särskild författning; man torde också kunna med bestämdhet påstå, att sammansättningen av våra landsting vore sådan, att — om en sådan lagändring ansåges nödvändig — den borde kunna ske i ett större sammanhang, då landstingslagen eventuellt kunde komma att bliva föremål för en översyn av större omfattning.

Erinran mot att underställning införes beträffande borgensbeslut har icke framställts i något annat yttrande. I yttrandena hava härutinnan i huvudsak åberopats de synpunkter, vilka landstingsförbundet anfört.

Jönköpings läns landstings förvaltningsutskott framställer en formell anmärkning samt anför härvid:

Den föreslagna lagtexten i denna del torde kunna bliva föremål för olika tolkningar. Med den avfattning, stadgandet erhållit i anslutning till bestämmelsen om landstings rätt att upptaga lån på längre tid än fem år, skulle man kunna tolka förslaget så, att det är tillåtet att ingå borgen, blott dennas giltighet begränsas till fem år eller det lån, varför borgen ingås, är ställt att återbetalas inom fem år. Huruvida förslagsställaren avsett att medgiva rätt att utan underställning ingå en på dylikt sätt begränsad borgen framgår ej av motiven, och det bör därför i lagtexten klarare angivas, huru långt den underställningsfria rätten till ingående av borgen skall sträcka sig eller huruvida beslut om ingående av all borgensförbindelse skall underställas.

*Departements-
chefen.*

Ej heller jag finner behov föreligga av en allmän omarbetning av landstingslagens hithörande bestämmelse.

Vad angår frågan om underställning utav borgensbeslut torde det få anses lämpligt att på denna punkt bringa landstingslagen i överensstämmelse med de övriga kommunallagarna. När underställningsplikt förefinnes för landstings beslut om upptagande av lån, lärer det vara följdriktigt, att även borgensbeslut, vilka kunna för framtiden medföra samma ekonomiska följder som lånebeslut, skola underställas.

I anledning av Jönköpings läns landstings förvaltningsutskotts erinran vill jag framhålla, att det måste vara avsett, att ingående av borgen i allo skall jämföras med upptagande av lån, d. v. s. att underställning ej är erforderlig, därest borgensansvaret är begränsat till högst fem år. För tydlighetens skull torde viss jämkning av den föreslagna lagtexten böra vidtagas.

Beträffande lån, vilka Kungl. Maj:t beviljat kommun av statsmedel, har i utredningspromemorian föreslagits, att Kungl. Maj:ts beviljande av lånet tillika skall anses innebära tillstånd att upptaga lånet.

Förslaget i denna del har icke väckt gensaga i något yttrande.

Statskontoret ansluter sig till förslaget under anförande, att den nuvarande anordningen synes vara allt annat än tillfredsställande. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* tillstyrker förslaget på det livligaste. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* anser sig böra särskilt understryka angelägenheten av att varje

ärende av ifrågavarande slag kommer att, såsom utredningsmännen föreslagit, handläggas ej blott av vederbörande fackdepartement utan även av finansdepartementet. *Kommunalfullmäktige i Norra Råda socken*, Värmlands län, förorda förslaget, enär därigenom ett dubbelförfarande borttages, som verkat mycket meningslöst. *Kommunalfullmäktige i Hällefors socken*, Örebro län, hälsa förslaget med tillfredsställelse; anordningen med två ansökningsförfaranden skulle därigenom bortfalla samt tidsspillan och extra skrivelser undvikas. *Kommunalfullmäktige i Valbo socken*, Gävleborgs län, uttala, att den föreslagna regeln skulle underlätta de kommunala myndigheternas arbete. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* anför, att förslaget måste ur länsstyrelsens synpunkt hälsas med tillfredsställelse. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* finner förslaget synnerligen välmotiverat. *Styrelsen för svenska stadsförbundet* åberopar, att i samband med tillkomsten av statens bostadslån från förbundets sida under hand framfördes upprepade önskemål om en smidigare anordning av låneprövningen, när upplåningen avsåge lån av statsmedel; icke minst under den senaste tiden med de ofta förekommande lånen av statsmedel till beredskapsarbeten hade förbundets finansråd haft anledning konstatera olägenheter med den dubbla prövningen först i social- och sedan i finansdepartementet. *Styrelsen för svenska landskommunernas förbund* anför, att förslaget kommer att hälsas med odelad tillfredsställelse. Förbundet anser, att därigenom vinnes icke blott en arbetsbesparing för kommun och stat; ett irritationsmoment, som så småningom uppkommit, sannolikt utan avsikt, på grund av den alltmer utvecklade växelverkan mellan staten och kommunerna, blir därigenom bortskaffat.

Länsstyrelsen i Jämtlands län hemställer om en utvidgning av den föreslagna bestämmelsen och anför:

»Jämlikt 14 § polisreglementet den 26 september 1925 är polisman, på vilken sådan handräckningsverksamhet ankommer, som avses i 1 § 2 mom. andra stycket i lagen om polisväsendet i riket, pliktig att för de av befattningshavaren i tjänsten omhändertagna medel ställa uppbördsborgen av svensk försäkringsanstalt eller av kommun eller polisdistrikt till det belopp, länsstyrelsen för varje särskilt fall bestämmer. Inom detta län har kommunal borgen, varom här är fråga, i rätt stor utsträckning kommit till användning. Dylig uppbördsborgen, som är underkastad prövning av länsstyrelsen, brukar vara ingången utan begränsning i tiden och torde icke avse så stort belopp, att den vid ett eventuellt infriande nämnvärt kan inverka på vederbörande kommuns ekonomi. Det synes länsstyrelsen som beträffande dessa och liknande borgensförbindelser länsstyrelsens prövning skulle vara tillräcklig.»

En undersökning inom statsdepartementen har givit vid handen, att svårigheter icke torde möta mot en ordning för prövningen av ifrågavarande låneärenden i huvudsaklig överensstämmelse med den av utredningsmännen skisserade. Med hänsyn därtill samt på de i utredningspromemorian och i yttrandena anförda skälen ansluter jag mig i sak till utredningsmännens förslag; viss omformulering av den föreslagna bestämmelsen torde dock böra ske. Ehuru den av länsstyrelsen i Jämtlands län påyrkade utvidgningen icke

torde vara av beskaffenhet att föranleda vådor för kommunernas ekonomi, finner jag tillräckliga skäl för en så speciell undantagsbestämmelse som den av länsstyrelsen ifrågasätta icke föreligga.

Utredningsmännen hava i sin promemoria berört *frågan om betydelsen av kommunallagarnas låneföreskrifter för låneavtalens giltighet, så ock frågan om ytterligare garantier mot missbruk av den fria lånerätten.*

I en vid promemorian fogad bilaga angående den civilrättsliga giltigheten i vissa fall av kommunala låneavtal har, med stöd av verkställd undersökning av domstolspraxis, uttalats, att det med största sannolikhet kan antagas vara den svenska rättens ståndpunkt, att ett om kommunalt lån träffat avtal, som rätteligen skolat underställas Kungl. Maj:ts prövning men icke blivit underställt, är giltigt, därest långgivaren ej vetat om bristen och iakttagit tillbörlig försiktighet samt därför haft anledning antaga, att underställning ej behöfts, medan däremot avtalet är ogiltigt, om långgivaren känt till bristen eller åsidosatt tillbörlig försiktighet. Utredningsmännen anföra vidare, att det uppgivits, att kreditinrättningar stundom till kommuner utlämnat lån, vilka, ehuru de ostridigt ej innefattats i den underställningsfria lånerätten, icke godkänts av Konungen, men försetts med säkerhet av in-teckning. Utredningsmännen göra gällande, att i dylikt fall såväl låneförbindelsen som pantsättningen äro ogiltiga. Utredningsmännen förmena tillika, att pantsättning som säkerhet för kommunala lån i allmänhet ej är förtjänt av statsmakernas gillande. Det anföres, att de för ej underställda kommunlån viktigaste kreditgivarnas organisationer, svenska bankföreningen och svenska sparbanksföreningen, lära kunna förväntas vidtaga sådana åtgärder, som befinnas behöfliga och önskvärda för fortsatt normal kreditgivning. Beträffande frågan om ytterligare garantier mot missbruk anföra utredningsmännen, att de länge bedrivna strävandena att på frivillighetens väg lösa frågan småningom givit resultat, samt att missbruk numera äro tämligen ovanliga, varför anledning synes saknas att nu vidtaga särskilda åtgärder beträffande denna fråga.

Av vad som på denna punkt anförts i remissyttrandena må här anföras:

Svenska stadsförbundet åberopar, att förbundet bestämt motsatt sig de tidigare väckta, av utredningsmännen omförmälda förslagen beträffande skärpt kontroll över kommunernas upplåning.

Statskontoret anför:

»Statskontoret har uppmärksammat, att i promemorian berörts frågan om säkerhet för vissa lån i form av in-teckning i kommunen tillhörig egendom. Det har därvid gjorts gällande, att ett dylikt förfarande icke vore förenligt med lagstiftningens anda. Då kommunernas lån i regel lämnas endast mot revers och då säkerheten för reverserna bör utgöra vederbörande kommuns samtliga tillgångar, vill statskontoret ifrågasätta, huruvida icke förbud bör stadgas mot att för visst lån ställes särskild säkerhet. Genom ett dylikt förbud torde samtliga långgivares berättigade intressen bäst tillgodoses. Dock får ej förbises, att exempelvis en kommun, som nödgats vid exekutiv auktion eller eljest för bevakande av kommunens in-teckningar i en fastighet inropa

densamma, kan behöva viss tid för att avveckla denna affär och därunder måste hava inteckningar i fastigheten utelöpande. — — — — —

Statskontoret vill i detta sammanhang även något beröra frågan om kontrollen över kommunerna beträffande deras ekonomiska förhållanden, i den mån en sådan kontroll finnes behöfelig. I detta hänseende är statskontoret av den uppfattningen, att en effektiv kontroll över kommunernas finanser och efterlevnaden av gällande föreskrifter icke kan skapas utan en omläggning av sättet för dessa ärendens behandling. Även om det icke kan undvikas, att en sådan omläggning kommer att medföra vissa ökade kostnader för statsverket, bör å andra sidan uppmärksammas, att en verklig kontroll över vissa kommuners finanser numera är i högre grad än tidigare av behovet påkallad med hänsyn till den ständiga ökningen av den ekonomiska verksamheten inom kommunerna och då staten i allt större utsträckning ställer statsmedel till kommunernas förfogande i form av bidrag och lån för att genom kommunernas medverkan lösa åtskilliga problem, som avse att skapa bättre förhållanden för landets befolkning. Statskontoret vill framhålla önskvärdheten av att uppsikten över kommunernas finanser framdeles mera centraliseras och ordnas på ett enhetligare sätt än vad nu är fallet och gör därvid gällande att samråd på detta område bör komma till stånd mellan statens och kommunernas egna organ, något som måhända lämpligast kunde ske genom ett mera fast organiserat samarbete efter mönster av svenska stadsförbundets finansråd.»

Bank- och fondinspektionen har för sin del icke funnit anledning till erinran mot förslaget. *Svenska bankföreningen* har funnit de föreslagna bestämmelserna vara av beskaffenhet att icke böra från bankväsendets synpunkt föranleda till någon erinran. *Sparbanksinspektionen* har intet att erinra mot vad som föreslås i promemorian. *Svenska sparbanksföreningen* meddelar, att promemorian ur sparbankernas synpunkt icke giver anledning till någon anmärkning.

Den uppfattning, som i utredningspromemorian uttalats rörande den civilrättsliga innebörden av reglerna om underställning, har ej i remissvaren gjorts till föremål för gensaga och bör kunna antagas åtminstone i huvudsak återgiva rådande rättsuppfattning. Detta innebär att en värdefull kontroll över efterlevnaden av låneföreskrifterna bör vara att påräkna från kreditgivarnas sida, utan att dessa dock bliva alltför betungade. Vid dylikt förhållande synas några särskilda kontrollföreskrifter ej i detta avseende nu böra stadgas. Ett uttryckligt förbud mot lån emot säkerhet är jag icke beredd att nu förorda.

I promemorian har anförts, att ändring icke ifrågasattes beträffande de nyligen antagna, vid tiden för promemorian framläggande ännu ej ikraftträdade reglerna för *vägdistriktens* fria upplåning; samt att, eftersom några närmare bestämmelser för *tingshusbyggnadsskyldigas* ekonomiska förvaltning ej finnes, bestämmelse nu ej borde införas beträffande deras lånerätt. Till vad sålunda anförts ansluter jag mig; skulle framdeles för riksdagen framläggas förslag till lag rörande tingshusbyggnadsdistrikt, bör frågan om dessas fria lånerätt upptagas i det sammanhanget.

Departements-
chefen.

Vad angår de nya lagarnas *ikraftträdande* hava utredningsmännen föreslagit tidpunkten därför till den 1 juli 1937. Lämpligare synes emellertid vara, att den nya lagstiftningen träder i kraft med ingången av nytt kommunalt budgetår. Med hänsyn härtill får jag förorda, att de nya lagarna skola träda i kraft den 1 januari 1938.

I sakens natur ligger, att om kommun vid den nya lagstiftningens *ikraftträdande* belastas av icke underställda lån dessa måste anses inkräkta på den fria lånerätten enligt de nya reglerna. Med hänsyn därtill att de borgerliga kommunernas lånerätt hädanefter skall inordnas under två skilda kategorier, lär det emellertid vara nödvändigt föreskriva, huru den äldre upplåningen skall anses fördelad på vardera av dessa kategorier. Lån på högst ett år torde böra avräknas å den av utdebiteringen oberoende lånerätten, medan lån på längre tid böra avräknas å den av utdebiteringen beroende lånerätten. Till förhindrande av att kommuner för framtiden komma att belastas av större icke underställd gäld än lagen avser, torde tillika böra föreskrivas, att i den mån den lånerätt, varå avräkning sålunda skall ske, icke därtill förslår, återstoden av ifrågavarande lån skall avräknas å det andra slaget av lånerätt.

Föredragande t. f. departementschefen uppläser härefter förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 79 och 88 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet;

2) lag angående ändrad lydelse av 74 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad;

3) lag angående ändrad lydelse av 66 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;

4) lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting;

5) lag angående ändrad lydelse av 63 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm; och

6) lag angående ändrad lydelse av 69 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm;

samt hemställer, att dessa förslag måtte i proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Ragnar Sundén.

Tablå öfver vissa ekonomiska förhållanden hos municipalsamhällena år 1934.

Tabellbilaga.

Utdrag ur sammanställning, verkställd inom statistiska centralbyrån.

L ä n Municipalsamhälle	Utdebitering			Inkomster		Summa tillgångar	Skulder vid årets slut			Under året upptagna lån		Under året verkställd betalning å lån, upptagna	
	Antal skatte-kronor Summa	Utdeb. per skatte-krona	Summa debiterat belopp	Summa inkomster	Därav egentl. municipalskylder		Med Kungl. Maj:ts tillstånd upptagna lån	Övriga lån	Summa skulder	med	utan	med	utan
										Kungl. Maj:ts tillstånd		Kungl. Maj:ts tillstånd	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
<i>Stockholms län.</i>													
Rimbo	4,383	1:—	4,383	34,229	4,347	66,345	52,275	6,000	58,275	—	6,000	3,888	—
Hagalund.....	65,374	0:50	32,687	220,342	25,875	532,477	300,394	—	300,394	—	—	10,174	—
Nya Huvudsta	20,474	1:—	20,474	86,117	16,317	74,918	263,942	—	263,942	—	—	5,341	—
Lilla Alby	12,044	1:20	14,453	40,902	12,179	115,360	114,167	8,600	122,767	—	5,000	4,737	5,300
Råsunda	63,234	0:40	25,294	44,206	23,105	268,311	183,186	60,722	243,908	—	10,000	4,884	—
Enebybergs villastad...	15,697	2:—	31,394	37,476	29,646	210,956	167,234	12,841	180,075	—	7,000	13,969	2,058
Täby	10,036	1:—	10,036	17,430	8,934	18,065	2,147	1,487	3,634	—	—	998	—
Norrvikén	11,348	0:50	5,674	6,882	5,574	4,140	27,000	—	27,000	—	—	1,044	—
Duvbo	22,842	1:25	28,553	104,377	26,239	291,110	293,199	—	293,199	—	—	16,627	—
Bromsten	15,509	2:70	41,874	123,724	34,166	569,205	392,537	199,974	592,511	150,000	25,000	15,404	9,307
Solhem	25,575	1:85	47,317	102,523	42,926	333,040	489,468	11,343	500,811	—	—	17,630	—
Flysta	5,279	2:—	10,557	9,847	7,812	45,920	32,121	6,121	38,242	—	—	1,851	1,200
Stuvsta	29,735	0:60	17,834	106,365	13,877	332,442	307,186	6,413	313,599	145,200	—	14,601	—
Hörningsnäs villastad ..	2,134	1:—	2,134	2,403	2,255	2,746	2,800	150	2,950	2,800	—	—	2,862
Huddinge.....	7,969	1:—	7,955	9,115	7,327	103,052	115,932	1,119	117,051	100,000	60,000	1,160	61,250
Fullersta	18,077	0:75	13,561	54,087	11,153	257,446	226,502	52,500	279,002	48,000	35,000	5,855	2,500
Snättringe	4,742	1:—	4,741	4,515	3,606	980	—	4,445	4,445	—	—	—	1,394
Segeltorp	10,063	0:80	8,051	7,705	6,470	15,175	1,791	12,008	13,799	—	5,000	1,123	932
Tumba	7,974	1:25	9,968	15,806	8,672	69,082	21,099	15,000	36,099	—	—	1,163	—

L ä n Municipalsamhälle	Utdebitering			Inkomster		Summa till- gångar	Skulder vid årets slut			Under året upp- tagna lån		Under året verk- ställd betalning å lån, upptagna	
	Antal skatte- kronor Summa	Utdeb. per skatte- krona	Summa debiterat belopp	Summa in- komster	Därav egentl. munici- palut- skylder		Med Kungl. Maj:ts tillstånd upp- tagna lån	Övriga lån	Summa skulder	med	utan	med	utan
										Kungl. Maj:ts tillstånd		Kungl. Maj:ts tillstånd	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Rönninge	10,423	1: 30	13,550	18,658	12,861	84,755	30,471	18,000	48,471	—	—	1,602	—
Igelsta	4,071	1: —	4,071	8,879	3,815	36,770	42,067	2,000	44,067	—	2,000	1,499	—
Järna	4,320	1: 25	5,401	23,105	5,213	64,346	37,546	8,058	45,604	—	—	2,725	—
Dalarö	4,381	1: 20	5,258	11,452	5,411	38,181	23,681	2,917	26,598	15,765	—	1,820	1,000
<i>Uppsala län.</i>													
Grillby	2,553	0: 75	1,915	2,090	1,882	2,093	—	1,000	1,000	—	1,000	—	—
<i>Södermanlands län.</i>													
Oxelösund	20,353	1: 40	28,495	40,938	28,467	71,203	1,723	—	1,723	—	—	1,410	—
Gnesta	9,761	2: 50	24,403	43,320	23,163	319,073	271,579	8,925	280,504	—	6,000	7,443	—
Sparreholm	4,185	1: 34	5,608	16,043	5,477	22,230	22,201	2,032	24,233	—	—	3,082	—
Flen	14,223	2: 50	35,558	192,242	36,413	571,219	546,390	152,258	698,648	25,500	—	22,731	103
Valla	5,192	1: 70	8,827	15,354	8,845	31,840	17,622	9	17,631	—	—	1,079	—
Vingåker	10,501	2: —	21,001	22,611	20,345	113,787	—	103,000	103,000	—	—	—	3,500
<i>Östergötlands län.</i>													
Borgs villastad	18,551	1: 80	33,391	75,931	33,430	205,627	187,900	7,367	195,267	176,200	—	170,700	—
Åtvidaberg	23,598	2: —	47,196	149,395	47,752	553,152	445,782	—	445,782	350,000	—	2,196	—
Borensberg	2,498	—	—	3,569	—	679	—	200	200	—	—	—	300
Ödeshög	6,417	2: —	12,833	16,774	12,550	118,774	150,000	—	150,000	150,000	—	—	23,460
Boxholm	2,509	0: 50	1,255	16,571	1,249	32,020	4,642	2	4,644	—	—	829	—
Kisa	3,540	0: 80	6,832	37,826	6,725	73,730	26,000	—	26,000	—	—	17,041	—

<i>Jönköpings län.</i>													
Aneby	4,382	1: —	4,382	5,396	4,206	34,758	20,000	6,300	26,300	20,000	2,800	—	2,000
Forserum	3,877	2: 75	10,663	14,180	10,436	17,871	14,600	—	14,600	—	—	1,800	—
Gislaved	13,238	2: 50	33,094	110,632	30,257	115,621	152,647	20,000	172,647	22,200	—	11,426	7,850
Skillingaryd	4,763	1: 25	5,952	8,935	5,889	32,909	—	—	—	—	—	—	—
Vaggeryd	5,861	2: —	11,722	53,675	11,525	119,989	128,061	11,250	139,311	—	—	8,169	1,500
Sävsjö	11,044	2: 75	30,371	128,860	31,066	295,016	206,539	72,788	279,327	—	8,000	19,409	3,655
<i>Kronobergs län.</i>													
Åseda	5,388	2: —	10,776	25,590	10,664	52,577	—	21,644	21,644	—	21,000	—	22,000
Hovmantorp	4,286	1: 50	6,430	7,152	6,381	17,384	—	10,304	10,304	—	10,000	—	4,800
Växjö Östregård	11,440	1: 50	17,159	24,200	16,970	50,033	36,415	34,500	70,915	—	10,000	3,231	2,000
Ryd	3,399	1: 60	5,438	9,956	5,472	36,733	8,750	1,400	10,150	—	—	1,250	400
Alvesta	9,608	1: 30	12,490	157,547	12,252	590,229	389,600	90,000	479,600	66,000	52,000	15,086	88,600
Vislanda	3,138	1: 40	4,393	7,940	4,129	49,955	35,264	3,500	38,764	—	3,500	1,100	—
Ljungby	22,772	1: —	22,772	339,827	22,258	1,048,601	581,245	37,287	618,532	—	—	37,977	—
Lidhult	1,320	1: 70	2,244	3,099	2,183	2,414	—	1,050	1,050	—	—	—	350
Strömsnäs bruk	8,815	1: —	8,815	51,405	9,186	175,156	117,671	37,836	155,507	—	—	3,293	5,048
<i>Kalmar län.</i>													
Gamleby	6,122	1: 80	11,020	64,072	8,793	341,223	87,306	92,500	179,806	—	—	2,075	11,600
Virserum	5,938	3: —	17,814	36,279	17,834	239,978	232,951	39,000	271,951	—	39,000	9,386	—
Bergkvara	2,531	1: —	2,531	12,132	1,897	199,072	—	195,000	195,000	—	195,000	—	—
Torsås	3,719	1: —	3,719	9,667	3,572	29,014	16,851	14,150	31,001	—	—	2,442	—
<i>Gotlands län.</i>													
Hemse	3,303	0: 10	330	2,028	332	11,341	—	—	—	—	—	—	—
<i>Kristianstads län.</i>													
Brantevik	3,015	0: 70	2,111	2,565	2,116	5,025	18,223	—	18,223	8,800	—	2,417	—
Baskemölla	1,013	0: 53	537	663	533	249	—	—	—	—	—	—	—
Skillinge	3,138	0: 80	2,511	3,722	2,488	2,507	—	11,317	11,317	—	—	—	—

L ä n Municipalsamhälle	Utdebitering			Inkomster		Summa till- gångar	Skulder vid årets slut			Under året upp- tagna lån		Under året verk- ställd betalning å lån, upptagna	
	Antal skatte- kronor Summa	Utdeb. per skatte- krona	Summa debiterat belopp	Summa in- komster	Därav egentl. municipalut- skylder		Med Kungl. Maj:ts tillstånd upp- tagna lån	Övriga lån	Summa skulder	med	utan	med	utan
										Kungl. Maj:ts tillstånd		Kungl. Maj:ts tillstånd	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Löderup	2,046	0: 80	1,637	2,678	1,610	1,030	—	73	73	—	—	800	—
Smedstorp	1,219	0: 90	1,097	1,403	1,075	1,563	2,550	—	2,550	—	—	1,200	—
Kivik	2,007	0: 60	1,204	1,380	1,181	1,688	—	—	—	—	—	—	—
Vitemölla	989	0: 40	396	617	344	2,269	—	—	—	—	—	—	—
Tollarp	4,180	0: 20	836	2,938	882	23,276	—	26,650	26,650	—	26,650	—	—
Vilan	8,524	0: 70	5,967	11,943	5,922	20,782	14,925	—	14,925	—	—	826	—
Knisslinge	8,012	0: 50	4,006	4,141	3,200	829	—	—	—	—	—	—	—
Broby kyrkoby	4,481	1: 10	4,929	12,529	4,879	24,031	18,038	8,506	26,544	18,500	1,006	463	17,885
Glimåkra	4,450	1: 30	5,785	8,556	5,611	8,988	39,000	3,850	42,850	40,000	—	1,000	700
Lönsboda	2,508	1: 50	3,762	8,441	1,919	2,530	—	15,425	15,425	—	—	—	—
Osby	11,654	1: 10	12,819	129,685	12,503	225,174	63,585	65,127	128,712	—	45,000	11,815	61,450
Hästveda	1,779	1: —	1,779	3,051	1,619	6,708	—	5,380	5,380	—	880	—	1,380
Bjärnum	5,335	1: —	5,335	10,870	5,260	132,695	85,700	26,000	111,700	85,700	—	—	600
Tyringe	9,521	0: 50	4,760	8,445	4,703	2,975	—	42	42	—	—	—	—
Önnestad	2,249	0: 50	1,125	1,743	1,096	712	—	3,010	3,010	—	3,000	—	2,000
Sösdala	3,400	2: —	6,801	9,378	6,347	21,338	27,880	2,000	29,880	—	—	2,719	500
Örkelljunga	5,978	0: 50	2,989	69,441	3,086	142,520	34,750	45,000	79,750	—	—	4,000	—
Klippan	24,026	1: 50	36,038	246,923	35,502	444,288	115,308	79,100	194,408	—	—	6,714	—
Kvidinge	4,518	0: 30	1,356	3,660	1,349	3,696	—	161	161	—	—	—	—
Åstorp	13,593	0: 80	10,875	203,829	10,799	430,473	162,000	49,921	211,921	70,000	—	2,000	3,557
Malen	6,360	0: 50	3,181	3,963	3,003	3,074	—	2,000	2,000	—	—	—	1,000
Båstads köping	6,698	1: 70	11,386	21,586	11,187	13,310	21,686	9,425	31,111	—	4,900	2,850	1,200

<i>Malmöhus län.</i>													
Mölle	4,588	0: 80	3,670	28,817	3,600	90,347	44,333	5,000	49,333	—	—	3,167	—
Arild	2,306	0: 90	2,075	4,636	2,073	1,602	—	300	300	—	—	—	200
Höganäs	37,726	1: 90	71,680	133,692	71,689	462,970	404,834	—	404,834	—	—	7,053	—
Viken	4,463	1: 70	7,587	30,262	7,501	49,257	29,400	1,677	31,077	—	1,500	4,200	3,500
Bjuv	9,434	0: 80	7,547	20,689	7,548	7,220	—	16,000	16,000	—	16,000	—	—
Teckomatorp	8,021	0: 80	6,417	43,760	6,370	77,962	73,694	—	73,694	—	—	3,003	—
Marieholm	6,446	0: 20	1,289	21,676	1,270	53,097	33,887	1,500	35,387	—	—	2,722	600
Kävlinge	19,400	1: —	19,400	136,377	18,893	333,994	167,462	—	167,462	—	—	10,712	12,500
Furulund	6,661	1: —	6,661	8,582	6,438	1,237	—	3,000	3,000	—	—	—	1,000
Veberöd	3,628	1: —	3,628	9,691	3,755	26,464	34,522	6,000	40,522	—	—	1,218	1,500
Lomma	17,648	0: 90	15,883	107,012	16,592	129,223	49,172	223	49,395	—	—	1,879	—
Åkarp	10,869	0: 80	8,695	14,093	8,782	24,054	—	—	—	—	—	—	—
Arlöv	29,917	1: —	29,917	54,039	29,402	210,363	33,439	—	33,439	—	—	620	—
Anderslöv	6,150	1: —	6,150	11,477	6,207	5,670	34,300	13,000	47,300	—	13,000	1,070	—
Vellinge	8,417	1: 10	9,259	15,081	9,445	14,651	—	15,000	15,000	—	—	—	—
Sjöbo	8,903	1: —	8,903	18,644	9,365	58,430	43,900	—	43,900	—	—	3,200	—
Löberöd	3,483	1: 50	5,225	9,703	5,180	16,985	—	12,100	12,100	—	—	—	2,000
Höör	9,169	0: 50	4,584	111,094	4,557	209,506	99,167	—	99,167	—	—	2,492	—
<i>Hallands län.</i>													
Oskarström	13,620	1: 30	17,706	35,720	16,887	155,965	145,399	17	145 416	35,500	—	10,126	—
<i>Göteborgs och Bohus län.¹</i>													
Jonsered	12,621	—	—	494	—	602	—	—	—	—	—	—	—
Partille	20,392	0: 10	2,039	5,332	2,210	211	—	300	300	—	—	—	—
Sävedalen	17,728	0: 20	3,543	28,406	3,700	144,649	206,600	—	206,600	125,000	—	3,400	—
Älvsborg	66,947	0: 90	60,253	315 879	54,027	521,174	367,488	263,703	631,191	—	—	14,997	15,315
Asperö	447	0: 80	357	934	528	1,916	—	—	—	—	—	—	—
Donsö	2,372	0: 85	2,014	2,053	1,974	8,054	—	3,533	3,533	—	—	—	700

¹ Uppgifter för Styrso saknas.

L ä n Municipalsamhälle	Utdebitering			Inkomster		Summa till- gångar	Skulder vid årets slut			Under året upp- tagna lån		Under året verk- ställd betalning å lån, upptagna	
	Antal skatte- kronor Summa	Utdeb. per skatte- krona	Summa debiterat belopp	Summa in- komster	Därav egentl. municipi- palut- skylder		Med Kungl. Maj:ts tillstånd upp- tagna lån	Övriga lån	Summa skulder	med	utan	med	utan
										Kungl. Maj:ts tillstånd		Kungl. Maj:ts tillstånd	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Vrängö	1,204	—	1 350	658	350	403	—	—	—	—	—	—	—
Hälsö	1,248	0: 46	574	680	575	80	—	—	—	—	—	—	—
Kalvsund	537	0: 25	134	175	130	286	—	—	—	—	—	—	—
Källö-Knipplan	991	—	—	8,754	69	18,142	18,838	—	18,838	—	—	466	—
Hönö	6,366	0: 33	2,101	5,624	1,972	10,002	—	7,000	7,000	—	7,000	—	—
Stenungsund	1,257	0: 50	628	1,508	607	4,097	—	—	—	—	—	—	—
Ellös	1,349	0: 60	810	1,652	801	7,096	—	—	—	—	—	—	1,000
Hälleviksstrand	730	7: 10	5,154	6,389	4,758	50,300	18,000	9,447	27,447	—	—	1,200	2,336
Stocken	269	1: 12	301	216	201	57	—	—	—	—	—	—	—
Edshultshall	291	1: 50	439	398	398	845	—	—	—	—	—	—	—
Östersidan	1,829	0: 30	549	594	549	355	—	—	—	—	—	—	—
Gullholmen	1,396	0: 45	1 789	1,030	769	300	—	2,450	2,450	—	1,000	—	400
Käringön	1,001	0: 40	1 526	1,355	516	1,814	—	—	—	—	—	—	584
Möllösund	1,570	1: 72	2,700	2,758	2,695	376	2,600	1,500	4,100	—	—	350	500
Skärhamn	1,942	2: 10	4,078	4,588	2,736	22,737	110	10,505	10,615	—	400	170	797
Bleket	202	0: 50	101	98	98	922	—	—	—	—	—	—	—
Kyrkesund	326	—	—	—	—	21	—	—	—	—	—	—	—
Stora Dyrön	245	—	1 368	6,423	368	3	8,500	—	8,500	13,500	—	5,000	—
Tjärnekalv	194	—	1 65	65	65	24	—	—	—	—	—	—	—
Åstol	771	—	—	5,871	—	33,316	—	28,301	28,301	—	—	—	4,863
Klädesholmen o. Kohol- men	1,690	1: 75	2,958	3,858	3,035	3,304	—	—	—	—	—	—	—

Flatholmen	105	—	—	5	—	28	—	—	—	—	—	—	—
Malmön.....	1,364	0: 95	1,296	2,228	1,283	1,497	—	850	850	—	—	—	—
Tången	1,372	1: 50	2,058	11,964	1,732	32,443	37,997	4,200	42,197	24,000	—	1,334	700
Gravarne o. Bäckevik ..	5,264	1: 70	8,950	80,917	8,318	187,949	67,500	45,984	113,484	67,500	16,000	—	2,750
Smögen	3,911	2: 50	9,778	15,020	9,605	43,444	16,925	6,800	23,725	—	—	779	1,450
Hasselösund.....	461	1:—	461	5,170	458	30,257	13,702	5,400	19,102	—	—	897	210
Väjern	625	2: 20	1,375	1,885	1,110	13,421	—	—	—	—	—	—	390
Hogenäs Näs	1,120	3: 50	3,919	12,655	2,083	30,762	19,340	14,921	34,261	—	—	2,480	1,980
Bovallstrand	1,268	2:—	2,536	4,696	2,216	22,790	15,460	—	15,460	—	—	1,135	—
Ulebergshamn	658	2: 10	1,382	1,667	1,461	8,218	5,400	—	5,400	—	—	900	—
Hunnebostrand	4,945	4:—	19,782	43,570	12,451	91,318	43,641	43,270	86,911	—	22,739	1,315	200
Fjällbacka	2,218	2: 50	5,545	12,711	3,992	38,853	24,050	—	24,050	19,400	—	11,700	—
Sannäs	477	0: 60	286	830	279	8,175	—	5,000	5,000	—	—	—	—
Havstensund	470	0: 50	358	1,273	358	5,707	3,850	500	4,350	—	—	700	—
Björneröd o. Kroken....	2,586	0: 18	466	921	422	837	—	—	—	—	—	—	—
<i>Älvsborgs län.</i>													
Ed	3,396	0: 90	3,056	6,906	2,329	1,057	24,000	2,900	26,900	24,000	—	—	25,400
Lilla Edet	15,168	2:—	30,337	139,507	30,801	347,855	134,522	30,050	164,572	—	—	7,619	1,217
Vårgårda	5,167	1: 30	6,717	8,160	6,615	377	—	3,000	3,000	—	—	—	4,000
Herrljunga	7,022	1: 50	10,533	20,713	10,356	100,984	59,000	10,800	69,800	59,000	—	—	2,000
Kinna	25,002	1:—	25,002	59,026	24,548	315,418	234,528	—	234,528	—	—	4,855	—
<i>Skaraborgs län.</i>													
Nossebro	3,177	1:—	3,177	4,148	3,074	9,495	—	2,702	2,702	—	—	—	1,100
Vedum	1,460	1: 30	1,898	3,506	1,885	1,423	—	4,200	4,200	—	—	—	500
Järpås	2,483	1:—	2,483	10,756	2,477	12,495	19,000	12,600	31,600	20,000	—	1,000	1,500
Lundsbrunn.....	1,509	1: 50	2,263	2,425	2,225	563	—	2,700	2,700	—	—	—	300
Götene	6,087	1: 10	6,695	8,408	6,445	82,746	52,500	—	52,500	52,500	3,000	—	3,000
Kvänum	1,216	1: 35	1,642	3,008	1,632	8,895	—	1,400	1,400	—	1,400	—	587

¹ Utdebitering verkställd efter särskilda grunder. — ² Här ingår viss personlig avgift.

L ä n Municipalsamhälle	Utdebitering			Inkomster		Summa till- gångar	Skulder vid årets slut			Under året upp- tagna lån		Under året verk- ställd betalning å lån, upptagna	
	Antal skatte- kronor Summa	Utdeb. per skatte- krona	Summa debiterat belopp	Summa in- komster	Därav egentl. municipi- palut- skylder		Med Kungl. Maj:ts tillstånd upp- tagna lån	Övriga lån	Summa skulder	med	utan	med	utan
										Kungl. Maj:ts tillstånd		Kungl. Maj:ts tillstånd	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Floby	2,011	0: 70	1,408	1,636	1,408	5,848	—	1,200	1,200	—	—	—	300
Stenstorp	2,937	1: —	2,937	5,135	2,896	17,509	—	10,000	10,000	—	—	—	—
Falköpings förstäder	5,456	0: 50	2,728	7,877	2,720	83,327	84,179	837	85,016	—	—	3,087	—
Tibro.....	7,304	1: 50	10,956	34,683	11,360	311,056	241,944	73	242,017	65,000	—	5,216	—
<i>Värmlands län.</i>													
Forshaga	15,808	1: 75	27,663	56,167	26,997	385,034	298,952	11,442	310,394	—	—	14,054	—
Kil	5,568	0: 50	2,784	56,455	2,684	240,090	66,349	60,581	126,930	19,425	—	1,884	—
Ärjämg	5,976	0: 50	2,988	6,065	2,941	10,880	—	—	—	—	—	—	—
Åmot.....	1,887	—	—	150	—	495	—	—	—	—	—	—	—
Charlottenberg	6,840	0: 50	3,420	3,963	3,325	12,137	—	—	—	—	—	—	—
Torsby	5,924	1: 80	10,663	26,852	10,694	255,682	143,186	33,212	176,398	—	2,533	3,064	3,771
<i>Örebro län.</i>													
Almby	25,067	1: —	25,067	28,982	23,628	82,162	—	25,000	25,000	—	25,000	—	—
Kumla	21,604	2: —	43,209	113,074	42,326	247,743	199,541	—	199,541	—	—	6,174	—
Fjugesta	5,825	1: —	5,825	9,743	5,783	13,322	—	9,000	9,000	—	4,000	—	—
Jannelund	4,975	1: 80	8,955	15,468	9,218	97,904	68,400	2,531	70,931	—	—	3,600	—
Karlskoga.....	25,601	0: 50	12,801	143,956	12,211	400,733	119,877	800	120,677	—	—	5,253	—
Grythyttan	4,290	1: 20	5,148	7,305	3,562	3,840	—	2,500	2,500	—	1,000	—	—
Frövi.....	4,332	0: 70	3,032	3,912	3,077	13,778	—	—	—	—	—	—	—
Fellingsbro	4,589	1: 30	5,965	7,497	5,799	13,444	14,000	—	14,000	—	—	1,000	—

<i>Västmanlands län.</i>													
Västanfors	8,881	0: 75	6,661	14,870	6,992	31,093	5,250	36,000	41,250	—	35,000	300	2,000
Norberg	6,878	1: 50	10,317	24,953	9,841	88,536	12,981	49,189	62,170	—	7,000	488	—
Heby	7,091	0: 80	5,673	11,315	5,612	44,820	—	1,000	1,000	—	—	—	1,000
<i>Kopparbergs län.</i>													
Vansbro	9,064	1: 20	10,877	23,763	10,079	204,867	145,359	18,000	163,359	—	—	2,918	2,000
Malung	6,007	1: 30	7,809	25,859	7,468	19,013	—	4,307	4,307	—	7,000	—	3,000
Leksands Noret	12,814	1: —	12,814	91,456	13,526	287,328	102,878	26,521	129,399	—	20,175	3,791	20,250
Rättvik	5,797	1: —	5,797	19,839	5,657	50,416	—	41,175	41,175	—	—	—	4,675
Orsa	10,882	1: 20	13,058	35,208	12,966	127,550	58,396	—	58,396	—	—	10,065	—
<i>Gävleborgs län.</i>													
Arbrå	4,915	1: 40	6,880	10,826	4,724	11,937	24,444	—	24,444	—	—	1,816	—
<i>Västernorrlands län.</i>													
Alby	6,635	0: 40	2,654	3,531	1,618	23,935	—	—	—	—	—	—	—
Skönsmon	13,421	2: 50	33,553	27,934	21,300	217,926	169,244	12,324	181,568	—	—	2,948	3,000
Skönsberg	21,385	1: 80	38,493	91,433	34,835	541,531	461,294	74,924	536,218	—	—	10,202	—
Gångviken	1,758	0: 40	703	2,418	729	2,083	—	—	—	—	—	—	—
Kramfors	8,945	1: 30	11,629	44,280	11,097	275,743	107,397	15,393	122,790	—	—	3,681	5,000
Nyland	4,084	1: 30	5,310	53,603	5,422	142,434	—	150,506	150,506	—	—	—	—
Bredbyn	2,746	0: 50	1,373	3,948	1,357	3,034	—	10	10	—	—	—	—
<i>Jämtlands län.</i>													
Bräcke	6,205	1: 75	10,858	28,232	7,967	259,618	188,357	—	188,357	—	—	9,434	—
Strömsund	5,632	1: —	5,632	27,798	3,871	116,043	95,632	—	95,632	—	—	2,676	—
Järpen	3,211	1: 75	5,621	8,787	7,061	15,745	—	2,086	2,086	—	—	—	2,000
Hornsbergs villastad....	8,306	—	¹ 15,808	40,043	8,821	337,635	158,423	241	158,664	—	—	7,270	—
Svegsmon	6,568	1: 20	7,882	29,856	7,232	179,265	124,413	—	124,413	—	—	2,957	—

¹ Utdebitering verkställd efter särskilda grunder.

L ä n Municipalsamhälle	Utdebitering			Inkomster		Summa till- gångar	Skulder vid årets slut			Under året upp- tagna lån		Under året verk- ställd betalning å lån, upptagna	
	Antal skatte- kronor Summa	Utdeb. per skatte- krona	Summa debiterat belopp	Summa in- komster	Därav egentl. municipi- palut- skylder		Med Kungl. Maj:ts tillstånd upp- tagna lån	Övriga lån	Summa skulder	med	utan	med	utan
										Kungl. Maj:ts tillstånd	Kungl. Maj:ts tillstånd	Kungl. Maj:ts tillstånd	Kungl. Maj:ts tillstånd
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
<i>Västerbottens län.</i>													
Nordmaling	2,892	0: 60	1,735	4,618	1,670	27,196	—	5,550	5,550	—	—	—	50
Vindeln	4,794	0: 70	3,356	5,933	3,297	4,039	—	91	91	—	—	—	—
Teg	7,212	0: 70	5,048	5,826	5,032	14,569	—	9,025	9,025	—	9,500	—	1,975
Holmsund	17,371	1: —	17,371	16,376	16,362	19,113	18,200	9,000	27,200	18,200	—	—	3,000
Robertsfors	3,864	0: 60	2,318	10,537	2,309	1,705	—	4,000	4,000	—	1,000	—	2,200
Burträsk	3,065	0: 75	2,299	6,129	2,265	3,738	—	11,000	11,000	—	—	—	—
Bureå	7,981	—	—	1,071	—	836	—	—	—	—	—	—	—
Byske	5,012	1: —	5,012	9,948	4,985	3,070	—	—	—	—	—	—	—
Jörn	4,154	1: —	4,154	42,525	3,168	19,370	36,384	400	36,784	—	—	2,483	200
Vilhelmina	5,146	1: 70	8,748	19,071	6,128	57,430	22,164	10,000	32,164	—	—	3,487	—
Åsele	5,199	1: 50	7,799	12,237	7,738	4,449	—	—	—	—	—	—	—
<i>Norrbottens län.</i>													
Älvsby	5,990	—	—	3,161	—	8,311	—	18,193	18,193	—	—	—	—
Arvidsjaurs kyrkostad ..	5,580	2: —	11,159	40,120	6,556	196,783	164,521	25,337	189,858	—	25,337	3,888	—
Gällivare	9,920	2: —	19,839	106,669	12,127	397,886	223,756	8,631	232,387	—	—	8,128	—
Malmberget	18,608	1: 50	27,912	155,145	20,215	477,431	60,249	32,598	92,847	—	—	5,805	5,158
Kalix	7,562	1: 30	9,831	16,593	5,888	68,541	—	35,906	35,906	—	451	—	18,758
Kiruna	71,336	2: —	142,673	502,688	144,106	859,754	638,349	319,303	957,652	—	—	63,409	707

P r o m e m o r i a

angående ändring av bestämmelserna rörande kommunernas underställningsfria lånerätt.

Gällande bestämmelser.

Kommuns beslut angående upptagande av lån skola i regel för att vinna bindande kraft underställas Konungens prövning och fastställelse. Kommun äger dock i viss utsträckning rätt att utan Kungl. Maj:ts tillstånd upptaga lån. Denna rätt brukar benämnas kommunernas *fria lånerätt*.

Den fria lånerätten är olika bestämd i de olika kommunallagarna.

Enligt 79 § lagen om kommunalstyrelse på landet erfordras icke underställning, där ej i följd av beslutet sammanlagda beloppet av kommunens utan underställning skedda upplåning överstiger skillnaden mellan, å ena sidan, ett belopp motsvarande tio gånger antalet av de skattekronor och skatteören, varefter kommunalutskylder skolat utgöras för sistförflutna året, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutits skola i kommunen anskaffas genom uttaxering. Motsvarande bestämmelser återfinnas i 74 § lagen om kommunalstyrelse i stad och 63 § lagen om kommunalstyrelse i Stockholm och hava i dessa lagar samma innehåll som i lagen om kommunalstyrelse på landet med det tillägg, att i den summa, som beslutits skola anskaffas genom uttaxering, icke skola inräknas de belopp, som avse folkskoleväsendet. Lagarna om församlingsstyrelse, 66 §, och om församlingsstyrelse i Stockholm, 69 §, bestämma, att underställning icke erfordras, där ej i följd av beslutet sammanlagda beloppet av församlingens utan underställning skedda upplåning överstiger hälften av den summa, som för det sistförflutna kalenderåret beslutits skola i församlingen anskaffas genom uttaxering. Enligt nu nämnda fem lagar skall på grund av uttryckligt stadgande under upptagande av lån inbegripas ingående av borgen. Enligt särskilda bestämmelser i samma lagar skola beslut avseende utgifter, som erfordra uttaxering under längre tid än fem år, underställas, jämlikt lagarna om församlingsstyrelse och om församlingsstyrelse i Stockholm Kungl. Maj:ts samt jämlikt övriga tre lagar länsstyrelsens resp. överståthållarämbetets prövning. Jämlikt 54 § lagen om landsting erfordras Kungl. Maj:ts godkännande för att giva bindande kraft

åt beslut, som avse upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än fem år, så ock beslut, som avse påläggande av avgifter, vilka erfordra uttaxering för längre tid än fem år.

Uttrycklig bestämmelse angående municipalsamhälles fria lånerätt saknas. Det har stundom bestritts, att dylik rätt finnes, men högsta domstolen har i rättsfall (se N. J. A. I: 1930 s. 403) ansett sådan rätt föreligga. Med hänsyn till den allmänna hänvisningen i 88 § lagen om kommunalstyrelse på landet torde samma regel gälla för municipalsamhällena som för landskommuner, vilket, på grund av den genomgående lägre utdebiteringen i municipalsamhällena, föranleder en avsevärt större fri lånerätt för municipalsamhällena än för landskommunerna.

Enligt 22 § lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastisk indelning må Kungl. Maj:t efter därom gjord framställning bestämma beloppet av den upplåning, som av nybildad kommun må beslutas utan underställning, intill dess de i 79 § lagen om kommunalstyrelse på landet och 74 § lagen om kommunalstyrelse i stad i sådant hänseende meddelade bestämmelser kunna tillämpas.

Bestämmelser angående tingshusbyggnadsskyldiges lånerätt saknas, varför beslut om upptagande av lån för tingslag icke tarva underställning.

Beträffande vägdistrikts lånerätt gäller enligt 62 § lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet, att beslut om upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än två år, skall underställas Kungl. Maj:t. Denna bestämmelse har bibehållits i 60 § lagen den 7 juni 1934 om vägdistrikt, vilken lag träder i kraft den 1 januari 1937. Tillägg har skett att under upptagande av lån skall inbegripas ingående av borgen. Därjämte har i 61 § lagen om vägdistrikt införts stadgande, att beslut avseende upptagande av lån, därunder inbegripet ingående av borgen, i andra fall än i 60 § avses skall underställas länsstyrelsens prövning och fastställelse, dock att underställning icke erfordras, där ej i följd av beslutet sammanlagda beloppet av vägdistriktets utan underställning skedda upplåning överstiger skillnaden mellan, å ena sidan, ett belopp motsvarande tre gånger antalet av de skattekronor och skatteören, varefter vägskatt skolat utgöras för sistförflutna året, och, å andra sidan, den summa, som för nämnda år beslutits skola i vägdistriktet anskaffas genom uttaxering.

Därjämte bör anmärkas, att enligt bestämmelser i de särskilda kommunallagarna beslut om beviljande av anslag tillika skall innefatta, huruvida anslaget skall utgå av tillgängliga medel eller erforderligt belopp uttaxeras eller upplånas. Denna regel får icke givas den innebörd, att beslut om anslag, som skall bestridas av lånemedel, alltid skola innefatta beslut om upplåning, och att, eftersom beslut av sistnämnda slag skola underställas Kungl. Maj:ts prövning, även beslut om anslag av lånemedel bliva underställningspliktiga. Regeln innebär nämligen i de fall, då upplåning skall anlitas, icke skyldighet för kommunerna att låta anslagsbeslutet innefatta mera än att medlen skola anskaffas genom upplåning.

Enligt 2 § lagen om kommunalförbund skall förbundsordningen —

vilken skall fastställas av länsstyrelsen — innehålla bestämmelse om den rätt att upptaga lån, som finnes böra förbundet medgivas.

Jämlikt 8 § lagen den 12 juni 1936 om kommunal fondbildning gäller i fråga om medel tillhörande kommunala fonder — med undantag för kassaförslagsfonder ävensom de i fondbildningslagen ej reglerade fonderna såsom skogsaccisfonder, donationsjordsfonder m. fl. — att det är kommunen obetaget att nyttja dessa medel i stället för belopp, som kommunen jämlikt Kungl. Maj:ts medgivande eller eljest äger upplåna. Innebörden av detta stadgande är alltså bland annat, att kommunen äger utan underställning »låna» från fonderna i den mån kommunen icke på annat sätt utnyttjat sin fria lånerätt.

Ansökningar om Kungl. Maj:ts tillstånd till upptagande av lån prövas efter beredning å finansdepartementets kommunala lånebyrå.

Tillika må i detta sammanhang erinras, att kommunallagarna för beslut om kommunal upplåning kräva kvalificerad majoritet. I 23 § 2 mom. lagen om kommunalstyrelse på landet stadgas, att för beslut erfordras två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, då beslutet avser, bland annat, beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning, eller upptagande eller förnyande av lån, därunder inbegripet ingående av borgen, eller förlängning av tiden för erhållet låns återbetalande (motsvarande bestämmelse i 27 § 2 mom. lagen om kommunalstyrelse i stad, 20 § 2 mom. lagen om församlingsstyrelse, 26 § 2 mom. lagen om kommunalstyrelse i Stockholm, 21 § 2 mom. lagen om församlingsstyrelse i Stockholm, 23 § lagen om vägdistrikt). Enligt lagen om landsting gäller motsvarande föreskrift (33 § 2 mom.) rörande beslut om beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning, eller upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än fem år, eller ingående av borgen.

Historik.

I de år 1859 av en kommitté avgivna betänkandena och förslagen till förordning om kommunalstyrelse på landet m. m. uttalades, att vissa »på kommunens framtid inverkan viktigare beslut» borde, för att vinna bindande kraft, underställas högre prövning. I överensstämmelse därmed stadgades i § 73 förordningen den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet, att kommunalstämmans beslut angående upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än två år, för att vinna bindande kraft skulle underställas Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse. Enahanda bestämmelser återfunnos i förordningarna den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse i stad, § 74, om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, § 40, och om landsting, 58 §, så ock i förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm, § 30, och förordningen den 20 november 1863 om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm, § 42; dock gällde skyldigheten att underställa enligt förordningen om landsting beslut angående upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än fem år, och jämlikt förordningen om kommunalstyrelse

i Stockholm beslut angående upptagande av lån i utländskt mynt eller annat på längre betalningstid än fem år ställt lån.

Bestämmelse om kvalificerad majoritet för upptagande av sådant lån, för vilket Kungl. Maj:ts tillstånd erfordrades, infördes i förordningen om kommunalstyrelse på landet genom lag den 9 november 1900 i samband med inskränkning av den kommunala rösträtten för vissa skattskyldiga i kommunerna.

De nuvarande bestämmelserna om kvalificerad majoritet rörande låneärenden och anslag av lånemedel infördes genom lagar den 26 maj 1909.

Föreskrifterna om underställning, med undantag av bestämmelsen i landstingsförordningen, ändrades genom lagar den 10 juni 1910, vilka trädde i kraft den 1 januari 1913. Föreskrifterna fingo härigenom i det väsentliga det sakinhåll de hava enligt nu gällande lagstiftning och för vilket redogjorts i det föregående.

Skälen till 1910 års ändringar rörande gränserna för den fria upplåningsrätten voro, att stadskommunernas korta lån, av vilka en väsentlig del placerats i utlandet, befunnits uppgå till ett sammanlagt synnerligen högt belopp, ävensom att de icke underställda lånen kunde genom upprepade omsättningar bliva en kredit på lång tid samt användas till ändamål av bestående natur; genom de två sista omständigheterna hade ett kringgående av bestämmelserna om Kungl. Maj:ts prövningsrätt gjorts möjligt. De missförhållanden, varom här var fråga, hade påtalats av, bland andra, fullmäktige i riksbanken, vilka i ett yttrande ansett rättelse kunna vinnas genom en snäv begränsning av den fria upplåningsrätten på det sätt, att Kungl. Maj:ts prövningsrätt skulle utsträckas att omfatta även de korta lånen, så snart de fölle utanför en bestämd gräns, samt att den fria upplåningsrätten skulle få användas endast för löpande utgifter. I anslutning till vad fullmäktige sålunda ifrågasatt utarbetades förslag av innehåll, att kommunens fria lånerätt skulle begränsas till att för tillfälliga behov upptaga lån till sammanlagt högst ett belopp motsvarande hälften av vad som för det sistförflutna året beslutats skola i kommunen anskaffas genom uttaxering. Förslagen väckte vid remiss stark opposition: dels vore de gränser, som bestämde den fria upplåningens belopp, för snäva och dels borde kommunerna äga full frihet i fråga om användningen av den fria upplåningsrätten. Under ärendets beredning framkommo olika uppslag till frågans lösning. Den lagstiftning, som genomfördes, överensstämde i huvudsak med ett av styrelsen för svenska stadsförbundet framställt förslag, dock med vissa modifikationer, vilka ifrågasatts av reservanter inom denna styrelse. Förslaget hade, enligt proposition i ämnet, av styrelsen motiverats på i huvudsak följande sätt:

»Vid valet av mätare av hur stort upplånat rörelsekapital, varje samhälle bör hava rättighet till, har styrelsen ansett det vara av vikt att finna det mest tillförlitliga uttrycket för kommunernas ekonomiska bärkraft och förmåga att fullgöra åtagna förpliktelser. Därvid har styrelsen anmärkt, att uttaxeringen ger varken Kungl. Maj:t eller långgivaren den bild av kommunens ekonomiska bärkraft, som bör åskådliggöras, när det gäller att bestämma, huru

mycket kommunen får låna. Uttaxeringens storlek beror av två faktorer, dels hela det taxerade värde, varpå den kommunala beskattningen grundar sig, d. v. s. bevillningen, och dels den utdebitering per bevillningskrona, som av stadsfullmäktige för varje år beslutas. Den sistnämnda faktorn influeras i hög grad av kommunens föregående kredithushållning och blir större, ju mer kommunen skuldsätter sig. En mindre väl skött kredithushållning, som genom omsättning av stora svävande lån i stället för fondering i god tid ådrager kommunen högre skuldränta än behövt, föranleder sålunda ökad utdebitering, medan samhällets ekonomiska bärkraft härunder försvagas. Användes uttaxeringen som måttstock, kan därför enligt styrelsens mening lagen komma att medföra ett gynnande av finansiellt mindre väl skötta kommuner. Städer, som äga betydande inkomstkällor av jordar, affärsverksamhet och annat, skulle se sin korta kredit begränsad, i den mån de växande inkomsterna möjliggöra en minskning av skattetungan.

Vill man hava ett uttryck för kommunens ekonomiska bärkraft, som fullt motsvarar förhållandena, borde enligt styrelsens mening en noggrann beräkning göras av hela dess förmögenhets värde och möjligheten att realisera densamma samt av alla de inkomster, som tillflyta stadens kassa. Då man emellertid av praktiska skäl för föreliggande fall måste nöja sig med en enklare beräkningsgrund, anser styrelsen — särskilt med hänsyn därtill att måttet på den fria upplåningsrätten bör stå i relation till de möjligheter, kommunen äger att genom beskattning uttaga den summa, som motsvarar skuldbeloppet — att den för fast egendom samt för inkomst av kapital och arbete påförda bevillningen är att föredraga framför den i lagförslaget upptagna.

Rätten att upptaga lån utan Kungl. Maj:ts tillstånd borde därför enligt styrelsens åsikt ställas i visst förhållande till bevillningen. Men dessutom borde hänsyn tagas till i vad mån kommunens ekonomiska bärkraft blivit ansträngd av för året utdebiterad beskattning, vilket lämpligast kunde ske, om det belopp, kommunen skulle berättigas upplåna, utgjorde skillnaden mellan en viss i lagen bestämd multipel av bevillningskronornas antal och den å detta verkställda utdebiteringen.

Enligt de remitterade lagförslagen skulle lån, för vilka underställning icke erfordras, avse 'tillfälliga behov'. Mot detta uttryck hava från en mängd av de i ärendet hörda kommunerna och myndigheterna framställts invändningar. och stadsförbundets styrelse har också hemställt, att denna restriktion måtte försvinna, varigenom skulle vinnas önskvärd reda och klarhet i hit hörande förhållanden. Städernas rätt att utan Kungl. Maj:ts tillstånd upptaga lån borde således enligt styrelsens åsikt göras beroende uteslutande av den beräkningsgrund för deras fria lånerätt, som kunde befinnas lämplig. Inom den sålunda tillmätta ramen borde kommunerna äga full handlingsfrihet. Bestämmelser om den tid, inom vilken dylikt lån skall inbetalas, eller det ändamål, vartill lånedmedlen skola användas, anser styrelsen icke erforderliga. Först då samhällets lånebehov överskrider den fastställda gränsen, skulle inträda skyldigheten att söka Kungl. Maj:ts tillstånd till upptagande av lån.»

Det i förordningarna om kommunalstyrelse i stad och om kommunalstyrelse i Stockholm införda tillägget, att i den summa, som betecknade gränsen för den underställningsfria lånerätten, icke skulle inräknas de belopp, som avsågo folkskoleväsendet, hade till syfte att förhindra en minskning av städernas fria lånerätt därigenom att folkskoleväsendet och vad därmed sammanhängde jämlikt lag den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer skulle i stad, där stadsfullmäktige funnes och Konungen på framställning av stadsfullmäktige eller kyrkostämman därom förordnat, från församlingen överflyttas till den borgerliga kommunen.

Samtidigt med ikraftträdandet av 1910 års lagar överflyttades de kommunala låneärendena från civil- och ecklesiastikdepartementen, varest de förut handlagts, till finansdepartementet.

Chefen för finansdepartementet tillkallade år 1912 kommitterade att inom departementet verkställa utredning rörande statens och kommunernas skuldsättning; i fråga om kommunernas skuldsättning hade de kommitterade att undersöka, huruvida ökad kontroll från statens sida över densamma vore av omständigheterna påkallad. De kommitterade uttalade (betänkande 1914) att en ökad eller i varje fall strängare statskontroll över kommunernas upplåning vore av omständigheterna påkallad, och framställde vissa önskemål beträffande Kungl. Maj:ts prövning av de kommunala låneärendena. Där emot anmärkte de kommitterade, att kravet på skärpt statskontroll icke syntes böra föranleda någon ändring av de år 1910 antagna bestämmelserna rörande den fria upplåningen. De framställda önskemålen torde sedermera i väsentlig mån hava beaktats.

Den fria upplåningsrätten för landsting ändrades icke genom lagen den 20 juni 1924 om landsting. Vid lagens tillkomst ifrågasattes, att Kungl. Maj:ts godkännande skulle fordras jämväl för beslut om ingående av borgen, men blev dylikt stadgande ej medtaget i lagen.

I samband med antagandet av 1928 års kommunalskattelag undergingo ifrågavarande bestämmelser i förordningarna om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad och om kommunalstyrelse i Stockholm vissa mera formella jämkningar föranledda av de ändrade grunderna för beskattningsunderlagets bestämmande.

I 1930 års lagar om kommunalstyrelse på landet, om kommunalstyrelse i stad, om församlingsstyrelse och om församlingsstyrelse i Stockholm infördes stadganden, som avsågo att under upptagande av lån skulle i underställningshänseende inbegripas ingående av borgen.

I den samtidigt med de allmänna kommunallagarna utfärdade lagen om skolstyrelse i vissa kommuner stadgas, att i lands- eller stadskommun, som sammanfaller med skoldistrikt, skall, där kommunal- eller stadsfullmäktige finnas, folk- och fortsättningskoleväsendet utgöra en för kommunen gemensam angelägenhet, vilken kommunen såsom sådan har att vårda. Detta stadgande innebär alltså, att skolväsendet även i flertalet av de större landskommunerna överflyttats till den borgerliga kommunen. Härav föranleddes

emellertid icke någon ändring av bestämmelsen rörande landskommunernas fria lånerätt.

I 1935 års lag om kommunalstyrelse i Stockholm gjordes i regeln om underställning samma ändring som i 1930 års lag om kommunalstyrelse i stad.

I en vid 1932 års riksdag väckt motion, II: 148, påpekades att, ehuru skolväsendet numera även på landet överflyttats till den borgerliga kommunen, likväl ingen ändring företagits beträffande bestämmelserna angående landskommunernas fria lånerätt, vilken lånerätt genom skolärendenas överförande alltså måste minskas. I motionen uttalades, att något bärande skäl icke föreläge för att behandla lands- och stadskommuner olika i detta avseende, och föreslogs därför, att i lagen om kommunalstyrelse på landet skulle införas ett liknande undantag beträffande utgifterna för folkskoleväsendet, som år 1910 införts för städernas del.

I anledning av motionen yttrade riksdagen i skrivelse nr 42: Riksdagen ansåge att i fråga om den fria lånerätten full likställighet borde råda mellan samtliga kommuner och således även mellan stads- och landskommuner. Riksdagen funne det alltså önskvärt, att bestämmelserna angående lands- och stadskommunernas fria lånerätt snarast möjligt bringades i överensstämmelse med varandra. Enär det emellertid ej utan vidare vore klart, huruledes denna likställighet borde åvägbringas, och hänsyn torde få tagas till kommunernas bärkraft och upplåningsbehov, funne riksdagen en närmare utredning böra äga rum beträffande genomförandet av likställigheten. Med hänsyn härtill funne riksdagen det för det dåvarande ej möjligt att för sin del antaga någon ändring av lagen. På grund därav anhölle riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt verkställa utredning på vad sätt bestämmelserna om lands- och stadskommunernas fria upplåningsrätt borde bringas till överensstämmelse med varandra samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen föranledde.

Kungl. Maj:t anbefalldes överståthållarämbetet och länsstyrelserna i samtliga län att inkomma med utlåtanden över riksdagens skrivelse, och skulle länsstyrelserna därvid tillika avgiva yttranden rörande frågan om municipalsamhällellenas fria lånerätt. Därjämte beredde Kungl. Maj:t svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund tillfälle att inkomma med utlåtanden över riksdagens skrivelse, och ägde därvid svenska stadsförbundet tillika avgiva yttrande i frågan om municipalsamhällellenas fria lånerätt. Sedan förbunden avgivit yttranden i ärendet, förordnade Kungl. Maj:t, att dessa yttranden i avskrift skulle överlämnas till överståthållarämbetet och länsstyrelserna för att tagas under överbäggande vid avgivande av utlåtande över riksdagens skrivelse. Vid sina utlåtanden fogade överståthållarämbetet och länsstyrelserna till dem inkomna yttranden från ett stort antal kommuner.

I remissvaren framkom bland annat följande:

Allmänt uttalades, att likställighet borde råda mellan städer och landskommuner. Huru denna likställighet borde åvägbringas var föremål för delade meningar. Från några håll hävdades, att likställigheten enklast kunde

ernås därigenom att den för städerna gällande regeln infördes även för landskommunerna. Från andra håll yrkades, att eftersom regeln om undantaget för folkskolekostnaderna vore att betrakta såsom ett provisorium och det icke kunde anses lämpligt att vid den fria lånerättens beräkning underlåta att taga hänsyn till vissa betydande utgifter, nya grunder borde fastställas. Från städerna hävdades med skärpa, att likställigheten icke finge vinnas genom att minska marginalen för den fria lånerätten, vilken i följd av stigande skattesatser automatiskt begränsades. I en del av remissvaren föreslogs, att utdebiteringsgränsen 10 kronor per skattekrona borde i de borgerliga kommuner, vilka omhänderhade folkskoleväsendet, höjas med ett tal, som ungefärligen motsvarade kostnaderna för folkskoleväsendet. Av åtskilliga myndigheter anfördes, att det icke vore möjligt att utan utredning taga ställning till frågan. Med hänvisning till att enligt gällande bestämmelser ett stort antal kommuner i följd av de stigande skattesatserna gått miste om all fri lånerätt framhölls allmänt behovet av att kommunerna under alla förhållanden ägde en viss fri lånerätt.

Nödvändigheten av fri lånerätt även för municipalsamhällen vitsordades med styrka liksom även behovet av uttryckliga regler för municipalsamhälle- nas del. Därest de för landskommunerna bestämda reglerna skulle tillämpas även för municipalsamhällena, ansågs att dessa senare skulle få en för stor fri lånerätt. Svenska stadsförbundet framkastade tanken, att beträffande den fria lånerätten kommunen och municipalsamhället skulle betraktas såsom en enhet, och att av den fria lånerätten en del finge disponeras av kommunen och en del av municipalsamhället. För en sådan anordning talade enligt förbundets mening, att de skattedragande inom samhället vore beroende av det sätt, på vilket lånehushållningen sköttes både inom kommunen och i samhället; mot anordningen talade bland annat, att municipalsamhällets fria lånerätt bleve beroende av kommunens i enskilda fall fattade beslut, på vilka municipalsamhällets medlemmar i olika fall hade mycket olika möjlighet att inverka, samt att landskommunerna hittills haft möjlighet att bestämma sin lånepolitik utan hänsyn till municipalsamhällena. Dessa svårigheter syntes förbundet motivera sådana bestämmelser om municipalsamhällenas fria lånerätt, att sambandet med kommunen brötes och att således samhällets fria lånerätt fastställdes alldeles oberoende av moderkommunens, varvid de för församlingarna gällande reglerna kunde tjäna såsom en viss förebild. Även från åtskilliga andra håll föreslogs, att reglerna för municipalsamhällena skulle anknyta till bestämmelserna för församlingarna. Utredning i frågan påyrkades.

Av svenska stadsförbundet samt en del kommuner och myndigheter framhölls att de städer, vilka icke deltog i landsting, borde hava en något större fri lånerätt än övriga städer; förbundet åberopade, att saken påpekats vid tillkomsten av 1910 års lagändringar, att med hänsyn till förhållandena vid den tiden man ansett gränsen för den fria lånerätten icke bliva för snävt utmätt, men att numera skatteunderlaget även i de största städerna sjunkit i en sådan omfattning, att förhållandena i förevarande fall låge till på ett helt annat

sätt än 1910, varför det syntes särdeles befogat att i samband med den förestående revisionen underkasta denna fråga ett förnyat överbäggande.

Svenska landskommunernas förbund ifrågasatte en fri lånerätt, som hänförde sig till storleken av det uttaxerade beloppet men som enligt en glidande skala avtog med utdebiteringens storlek, dock så att en viss fri lånerätt alltid kvarstode; förbundet anförde härvid, att kommun måste åläggas större försiktighet och betänksamhet, då skattebelastningen vore stor.

I en del yttranden påtalades en otydlighet i formuleringen i det att av lagen icke klart framginge, huruvida i den »utan underställning skedda upplåningen» också skulle inräknas ingångna borgensförbindelser eller icke. I de flesta yttranden, vari denna fråga berördes, uttalades, att borgen borde jäställas med lån.

Det må slutligen anmärkas, att i remissvaren krav icke framställts om upphävande av Kungl. Maj:ts prövning i kommunala låneärenden.

I detta sammanhang må även nämnas, att vid tillkomsten av lagen om kommunal fondbildning uttalades, att mot vad som föreslagits rörande kommunernas rätt att nyttja sina fonders medel kunde anmärkas, att det bland annat anknöte till bestämmelserna om tillfällig upplåning och att dessa för närvarande vore delvis mindre rationella, att frågan om dessa bestämmelsers omarbetande emellertid torde komma att göras till föremål för särskild utredning, samt att vid sådant förhållande och då kommunen alltid hade möjlighet att söka Kungl. Maj:ts tillstånd till ytterligare nyttjande, vad som för närvarande kunde anmärkas mot reglerna för tillfällig upplåning icke borde utgöra hinder mot en i och för sig naturlig anknytning av bestämmelserna för fondmedels nyttjande till vad som gällde för upplåningen.

Här må ock bringas i erinran det viktigaste av vad som förekommit rörande en fråga, som tidigare tillmätts stor vikt och som varit föremål för överbägganden och förslag inom olika departement och av olika utredningsmän.

Chefen för finansdepartementet utfärdade den 12 augusti 1915 jämlikt näddigt uppdrag en cirkulärskrivelse till länsstyrelserna rörande kommunernas upplåning. I skrivelsen erinrades samtliga kommuner i riket om angelägenheten därav, att, enär de av världskriget framkallade extraordinära förhållandena manade till sparsamhet även i kommunernas hushållning, den kommunala upplåningen, fränsett behov som ägde samband med nämnda förhållanden, begränsades till vad som måste anses vara oundgängligen nödvändigt.

Den 26 november 1918 utfärdade departementschefen en andra cirkulärskrivelse till länsstyrelserna rörande hithörande frågor. I denna anfördes, bland annat: Förhållandena på penningmarknaden påkallade en betydande begränsning av kommunernas upplåning. Departementschefen kunde icke under de då rådande förhållandena framgent tillstyrka Kungl. Maj:t att i samma utsträckning som dittills plägat äga rum meddela fastställelse å kommunala beslut att upptaga lån. Kommunerna hade ofta, innan lånebeslut kommit under Kungl. Maj:ts prövning, vidtagit åtgärder, som på ett eller

annat sätt föregripit denna prövning. Då kommunerna icke kunde utgå ifrån, att Kungl. Maj:t komme att efter samma grunder som dittills tillämpats medgiva upptagandet av amorteringslån, låge det uppenbarligen i kommunernas eget intresse att icke på egen risk binda sig vid sådana företag, vilkas realiserande förutsatte upptagandet av amorteringslån. Departementschefen ville därför på det allvarligaste tillråda kommunerna att icke annat än i undantagsfall igångsätta eller förbinda sig till utförande av dylika företag, innan Kungl. Maj:ts tillstånd till upplåningen inhämtats. Sådana undantagsfall syntes kunna anses föreligga endast då omedelbar verkställighet av beslutet vore oundgängligen nödvändig och det tillika kunde förutsättas, att Kungl. Maj:ts medgivande skulle kunna utverkas.

Den 26 november 1920 utfärdade departementschefen ett tredje cirkulär rörande kommunernas upplåning. Däri anförde departementschefen bland annat: Den kommunala upplåningens begränsning framstode såsom ett nödtvång. Det vore uppenbarligen nödvändigt, att från kommunernas sida noggrant iakttoges, att kommunala företag, till vilka medel vore avsedda att anskaffas genom upptagande av lån, som förutsatte Kungl. Maj:ts tillstånd, icke på något sätt påbörjades eller avtalades, förrän tillstånd erhållits till upplåning för ändamålet. Kungl. Maj:t torde i dåvarande läge vara förhindrad att, då ansökning om sådant tillstånd sedermera förelåge till Kungl. Maj:ts prövning, taga hänsyn till vad kommunerna i berörda hänseende kunde hava på egen risk företagit.

Dessa tre cirkulärskrivelser innefattade, bland annat, ett försök att utan särskild lagstiftning komma till rätta med det missförhållandet, att Kungl. Maj:t, när låneansökningar inkomme, ofta vore ställd inför ett fullbordat faktum, som gjorde Kungl. Maj:ts prövning mer eller mindre illusorisk. De strävanden att göra bestämmelserna om underställning av kommunala lån effektiva, som togo sig uttryck i cirkulären, understöddes av svenska stadsförbundets finansråd, vilket i ett cirkulär till förbundets medlemmar gjorde följande uttalande:

»Det råd, som i nyss omförmälda cirkulär meddelats kommunerna, att i allmänhet uppskjuta verkställigheten av beslut, som förutsätter upptagande av amorteringslån, till dess upplåningen av Kungl. Maj:t medgivits, förutsätter, att tillfälle beredes kommunerna att få sådana beslut omedelbart och snabbt prövade av Kungl. Maj:t i avseende å beslutade utgifters täckande genom amorteringslån, även om sådant lån är avsett att först framdeles upptagas. Finansrådet har förvissat sig om, att Kungl. Maj:t ej vill undandraga sig att upptaga till prövning underställda beslut av sålunda angiven innebörd. Den lämpligaste formen synes härvid vara, att vederbörande kommunala myndigheter redan vid behandlingen av staten för kommande år i största möjliga utsträckning fatta beslut om de utgifter av natur att bära täckas genom amorteringslån, som då kunna beräknas under det kommande året bliva oundgängligen erforderliga, samt att dessa beslut, även om amorteringslån då anses icke bära upptagas, omedelbart underställas Kungl. Maj:ts prövning i nyss berörda hänseende. Om det sedermera under året visar sig, att

utgifter av ifrågavarande slag, vilka icke vid budgetbehandlingen kunnat förutses, ytterligare måste göras, böra desamma omedelbart efter det de beslutats underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Likaledes torde dylik underställning ofördröjligen böra verkställas beträffande sådana beslut om utgifter, avsedda att ingå i amorteringslån, vilka redan nu må vara fattade.»

Vad sålunda förekommit ansågs emellertid ej medföra tillräcklig verkan.

Till en sakkunnig för revision av kommunallagarna, landshövdingen Hj. L. Hammarskjöld, överlämnades därför en av kanslirådet Arvid Nordlindh inom finansdepartementet utarbetad, den 25 juni 1926 dagtecknad promemoria med utkast till vissa ändringar i kommunallagarna, avseende kommunernas lånerätt. I promemorian anfördes, bland annat, följande: Av undersökning rörande låneärendena under 1924 och 1925 framginge, att kommuner i avsevärd utsträckning, innan Kungl. Maj:ts godkännande söktes och erhållits, vidtagit åtgärder, genom vilka Kungl. Maj:ts prövning föregripits. I kommunalförfattningarna borde införas bestämmelser, vilka gjorde rättigheten till fri upplåning beroende av icke blott att dess belopp fölle innanför den i gällande lagstiftning föreskrivna marginalen, utan även att upplåningen avsåge tillfälliga behov, varvid innebörden av sistnämnda bestämning borde närmare angivas. Ytterligare erfordrades, att beslut om anslag, som skulle bestridas med lånemedel, bleve beroende av Kungl. Maj:ts godkännande under enahanda förutsättningar, som borde gälla i fråga om beslut att upptaga lån. I enlighet med det nu sagda föreslogos vissa ändringar i kommunallagarna.

Hammarskjöld yttrade härom i sitt betänkande¹:

»I promemorian erinras om svåra olägenheter, som vållats därav, att kommunerna begagnat den fria upplåningsrätten eller tillgängliga medel till bestridande preliminärt av utgifter, vilka sedermera i samband med beslut om amorteringslån komma under Kungl. Maj:ts prövning, vadan uttryckliga bestämmelser därom, att beslut, som föranleda upplåning, skola underställas Kungl. Maj:ts prövning, vore önskvärda. Om en viss av Kungl. Maj:ts prövning oberoende upplåningsrätt skall i huvudsaklig överensstämmelse med vad nu gäller bibehållas, torde emellertid den sålunda ifrågasatta vägen icke vara framkomlig, eftersom gränsen för den fria upplåningen växlar från år till år. Av samma skäl är det även svårt att föreskriva, att beslut om en utgift, vartill medel skola anskaffas genom upplåning, skall angiva, huruvida upplåningen skall ske med eller utan inhämtande av Kungl. Maj:ts tillstånd. Dessutom föreligger, såsom i promemorian antydes, den möjligheten, att ett fullbordat faktum skapas och Kungl. Maj:ts prövning av ett beslut om upplåning prejudicieras genom ett företags påbörjande med medel, som anskaffas på ett annat sätt.

Något medel att fullständigt förebygga de överklagade missförhållandena är jag icke i tillfälle att anvisa. Jag har emellertid funnit mig böra i anslutning till föreskriften om kvalificerad majoritet såsom förutsättning för beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upplåning — — —

¹ St. off. utr. 1928: 2 s. 24—25.

föreslå ett tillägg av innehåll, att sådana beslut även skola underställas länsstyrelsen, vilken, där det efter inhämtade upplysningar om kommunens ekonomiska ställning finnes uppenbart, att upplåningen ej kan ske utan Kungl. Maj:ts tillstånd, äger förbjuda beslutets verkställande, innan sådant tillstånd erhållits.»

I flertalet av yttrandena över betänkandet påyrkades, att den sålunda föreslagna bestämmelsen måtte utgå.

Vid anmälan av frågan om avlåtande till 1930 års riksdag av propositionen nr 99 med förslag till nya kommunallagar anförde chefen för socialdepartementet:

»Erfarenheten har visat, att nu gällande bestämmelser rörande kommunernas upplåning lämnar utrymme för vissa missförhållanden. Med användande av den fria upplåningsrätten eller tillgängliga medel hava kommunerna i vissa fall preliminärt bestritt utgifter, vilka först sedermera, genom underställande av beslut om amorteringslån, kommit under Kungl. Maj:ts prövning. Härigenom har Kungl. Maj:t ställts inför ett fullbordat faktum och prövningen av lånefrågan i hög grad försvårats. Visserligen lära dessa missförhållanden under senare år hava avtagit. Härtill torde i främsta rummet hava bidragit den samverkan, som ägt rum mellan kommunerna och finansdepartementet, samt det arbete, som utförts av de kommunala förbunden. Det oaktat vore det emellertid önskvärt, att något medel kunde finnas, ägnat att förhindra missförhållanden av den art, som nu berörts. Dock synes den av den sakkunnige förordade utvägen icke lämplig. Till en början bör märkas, att den föreslagna underställningen icke kan helt råda bot på de anmärkta missförhållandena, då densamma dels avser endast beslut, vartill medel skola anskaffas genom upplåning, dels ock begränsar länsstyrelsens prövningsrätt till att bedöma, huruvida den beslutade upplåningen faller inom området för den fria lånerätten. Därtill kommer, att denna underställning är förenad med avsevärda olägenheter. Genom densamma skulle verkställigheten av kommunala beslut i många fall komma att fördröjas och kommunerna härigenom kunna tillskyndas ekonomisk förlust. Såsom i yttrandena framhållits torde det nämligen i många fall vara ur ekonomisk synpunkt nödvändigt, att ett fattat beslut omedelbart går i verkställighet. Därest samtliga lånebeslut — även de som avse rent tillfällig upplåning — skola underställas, kommer länsstyrelsernas arbetsbörda att avsevärt ökas, och viss risk föreligger att prövningen kommer att nedsjunka till en formalitet. Vad städerna angår föreligger redan skyldighet för magistraten eller stadsstyrelsen att tillse, att vederbörlig underställning äger rum. Vid nu anförda förhållanden anser jag mig icke kunna förorda den ifrågasatta inskränkningen i kommunernas självbestämmanderätt.»

Vad sålunda förekommit föranledde intet särskilt uttalande av 1930 års konstitutionsutskott eller samma års riksdag.

Bestämmelser i övriga nordiska länder.

I *Danmark* gäller beträffande kommunernas beslut om upptagande av lån i huvudsak följande. Sogneraadet (de primära landskommunernas beslutande organ) kan icke utan samtycke av amtsraadet (de sekundära landskommunernas beslutande organ, vilket även har viss uppsikt över primärkommunerna) upptaga lån till större belopp eller på längre tid, än att det kan återbetalas före utgången av nästa räkenskapsår, eller förnya sådana lån eller besluta om förlängning av den tid, varunder de skola återbetalas. Före igångsättandet av något utav sogneraadet beslutat företag, som nödvändiggör upptagandet av lån, vilket kräver amtsraadets samtycke, skall amtsraadets samtycke till lånet vara inhämtat. Utan inrikesministerns samtycke kan byraadet (stadens beslutande organ) icke upptaga eller övertaga lån, fast eller tillfälligt, eller göra kommunen ansvarig genom ingående av borgen eller annan ekonomisk garanti; sådant samtycke är även nödvändigt för ändring av villkoren för kommunens lån och garantiförpliktelser. Företag, som kräver upptagandet av lån, fast eller tillfälligt, får icke påbörjas förrän samtycke till lånet förvärvat. Byraadet har dock rätt att utan inrikesministerns samtycke upptaga och använda tillfälliga lån intill ett sammanlagt belopp av 25 kronor per invånare i stadskommunen, därest anmälan härom sker till inrikesministern.

I *Finland* erfordras beträffande städerna statsrådets samtycke till ingående av borgen eller upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än två år, samt vidkommande landsbygden landshövdingens samtycke till ingående av borgen eller upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än fem år. Då kommun enligt lag äger rätt att erhålla lån av statsmedel, behöves dock icke kommunalfullmäktiges beslut om lånets upptagande underställas prövning.

I *Norge* erfordras underställning hos Konungen av beslut rörande 1) upptagande av lån eller övertagande av garanti för lån, som icke återbetalas av överskott eller uttaxering under de första fem åren; 2) användning av låne-medel, som icke återbetalas genom uttaxering under kortare tid än sex år; och 3) köp av egendom eller igångsättande av företag, som nödvändiggör användning av lånemedel, som nämnts under 1) eller 2).

Betydelsen av kommunallagarnas låneföreskrifter för låneavtalens giltighet.

När det nu gäller att finna normer för kommunernas fria lånerätt, måste uppenbarligen tillses, att dessa få en utformning, som är väl lämpad både för kommunerna och kreditinrättningarna. Möjligheterna för kommunerna att erhålla kredit på gynsam villkor få ej försämrats. Ur denna synpunkt måste särskilt beaktas betydelsen av de avgöranden, i vilka högsta domstolen år 1930 utgick ifrån att underlåten underställning hos Kungl.

Må:tt av lånebeslut i fall, då sådan underställning bort ske, medför låneavtalens ogiltighet. Det är tydligen av stor vikt både för kommuner och kreditinrättningar, att gränsen för den underställningsfria lånerätten så bestämes, att beträffande ej underställda lån tvivel om giltigheten icke kommer att föreligga. Såsom av en vid denna promemoria fogad bilaga framgår har en särskild utredning verkställts rörande hithörande spörsmål, och det torde få anses av denna utredning framgå, att, även där gränsen för den fria lånerätten överskridits, låneavtalet ej blir ogiltigt, därest långgivaren haft på tillräcklig undersökning grundad anledning antaga, att avtalet låge inom nämnda gräns. Denna rättens ståndpunkt synes ur de synpunkter, som vid kommunallagstiftningen böra anläggas, tillfredsställande. Bestämmelserna om underställning vore meningslösa, om ej någorlunda säker garanti förelåge att de efterlevedes. Kontroll från det allmännas sida i sådant avseende saknas. Förslag om införande av statlig kontroll har föreslagits men icke vunnit bifall, och det kan betvivlas, att en sådan kontroll skulle kunna göras effektiv. Det torde föreligga rätt stor risk, att reglerna om underställning av lånebeslut ofta skulle åsidosättas av kommunerna, om det ej också vore ett kreditgivarnas intresse, att reglerna efterlevas. De synnerligen ingående undersökningar, som vore erforderliga för erhållande av absolut visshet, att den fria lånegränsen ej överskredes, kunna dock ej begäras av kreditinrättningarna; sådana undersökningar skulle försvåras därav, att undersökningarna väsentligen måste grunda sig på uppgifter från kommunernas egna tjänstemän. Det kan befaras, att kreditinrättningarna hellre skulle avstå från utlåning, som krävde dylika ingående undersökningar. Vad som rimligen kan och bör begäras är, att kreditgivarna förskaffa sig sådana uppgifter, som giva dem skäligen anledning antaga, att upplåningen täckes av den fria lånerätten. Enligt vad som inhämtats är det redan nu sed hos flertalet kreditinrättningar, att de, innan ej underställda lån beviljas, från kommunerna införskaffa utredning rörande sådana omständigheter, som inverka på den underställningsfria lånerätten. Det är önskvärt, att denna sed bibehålles och göres till regel. Det torde ej möta större svårigheter för kreditinrättningarna att följa vissa allmänna normer för dylika undersökningar. De för ej underställda kommunlån viktigaste kreditgivarnas organisationer, svenska bankföreningen och svenska sparbanksföreningen, vilka i anledning av prejudikaten meddelat sina medlemmar upplysningar till ledning för beviljande av kommunlån, lära kunna förväntas vidtaga sådana åtgärder, som befinnas behövligen och önskvärda för fortsatt normal kreditgivning.

Vad som med hänsyn till nu angivna synpunkter torde böra krävas av reglerna om kommunernas underställningsfria lånerätt är, att de ej göras mer invecklade än att en kreditgivare med någorlunda stor lätthet kan verkställa den erforderliga normala undersökningen att sådan rätt föreligger. Vid en dylik undersökning måste kreditgivaren beakta två olika sidor, nämligen dels i vad mån kommunen överhuvud har underställningsfri lånerätt, dels i vad mån denna lånerätt redan av kommunen utnyttjats. Det är den

förra synpunkten, som här närmast är aktuell. Beträffande den senare frågan må här allenast erinras, att enligt den i år antagna lagen om kommunal fondbildning lånerätten skall anses tagen i anspråk även genom användande av kommunala fonder, en omständighet som tydligen är förtjänt av kreditinrättningarnas uppmärksamhet och bör föranleda infordrande av särskilda uppgifter, när det gäller att meddela underställningsfria lån.

Det har uppgivits, att kreditinrättningar stundom till kommuner utlämnat lån, vilka ostridigt ej innefattas i den underställningsfria lånerätten men som försetts med säkerhet av in-teckning. Uppenbarligen kan det ej anses, att det vore förenligt med lagstiftningens anda, om reglerna rörande underställning skulle kunna bringas ur kraft genom ett dylikt förfarande. Av den nyss omförmälda utredning, som bilagts denna promemoria, torde också få anses framgå att förfarandet ej har stöd i lag, i det såväl låneförbindelsen som pantsättningen äro ogiltiga, låt vara att kommunerna enligt allmänna rättsregler kunna bliva förpliktade att återbetala vad som kommit dem till godo.¹

Behovet av fri lånerätt.

Vid en överarbetning av kommunallagarnas bestämmelser om fri upplåning för vinnande av de syftemål, som varit anledning till 1934 års riksdags-skrivelse, och för tillgodoseende av önskemål, som från olika håll framställt i de i anledning av denna skrivelse avgivna yttrandena, är det önskvärt att såvitt möjligt anknyta till redan gällande regler, efter vilka kommunerna sedan lång tid tillbaka hunnit inrätta sig. Samtidigt bör dock en viss enhetlighet beträffande de olika slagen av kommunbildningar eftersträvas, i den mån sådan enhetlighet är sakligt motiverad. Det kan ej undgå att väcka uppmärksamhet, att de nuvarande reglerna i de olika kommunallagarna ej blott icke överensstäm-ma med varandra utan rent av stå i viss motsättning mot varandra. Framhållas må exempelvis, att för de borgerliga kom-

¹ I detta sammanhang torde lämpligen böra återgivas följande uttalande av svenska stadsförbundets finansråd år 1920 (i samband med prövning av en låneansökan från staden Lund), vilket uttalande torde utvisa, att pantsättning som säkerhet för kommunala lån i allmänhet ej är förtjänt av statsmakternas gynnande:

»Den säkerhet, som de kommunala skuldförbindelserna erbjuda, utgöres dels av de i vederbörande kommuns ägo befintliga fastigheter och lösegendom samt dels kommunens skattekraft. Enligt i vårt land följd princip baseras den kommunala krediten alltid å båda dessa faktorer, och prioritetsrätt lämnas icke någon långivare. För ett kreditvärdigt samhälle — vare sig stat eller kommun — som är i behov av lån, innebär en dylik anordning en obestriddlig styrka. Även om samhället genom att särskilt pantförskriva vissa nyttigheter kan temporärt förskaffa sig gynnsammare villkor för mindre lånebelopp, bliver samhällets lånekredit dock i längden lidande genom en dylik åtgärd. Det måste ock anses utgöra ett viktigt allmänintresse att tillse, att den ovan omförmälda principen i avseende å kommunernas lånepolitik upprätthålles, enär den kommunala krediten skulle kunna lida skada, om långivarna började räkna med den möjligheten, att kommunerna med förmånsrätt tillgodosåge vissa fordringsägare.»

munerna den fria lånerätten är större ju lägre utdebiteringen är, medan för församlingarna förhållandet är det motsatta. Denna motsättning förefaller egendomlig. Det synes emellertid i verkligheten förhålla sig så, att de skäl, som motivera en underställningsfri upplåning, äro av olikartad beskaffenhet och jämväl kunna motivera regler av olika slag.

För närvarande användes den fria lånerätten företrädesvis i följande avseenden.

I första hand nyttjas den för att tillgodose kommunernas behov av kassaförlag. Detta behov är icke obetydligt. Kommunalutskylder börja ej upptagas förrän viss tid förflutit in på ett år, medan kommunerna hava att täcka utgifter redan från årets början. Kommuner med industriell verksamhet — gas-, elektricitets- och vattenverk m. m. — hava särskilt stort behov av kassaförlag, enär dessa företag ofta hava stora utgifter för arbetslöner, råvarulager m. m., medan avgifterna till företagen inflyta först i efterskott. Men även i många andra fall kan kassaförlag erfordras, där fråga är om mera extraordinära behov.

Den fria lånerätten har emellertid också i viss utsträckning nyttjats för att kunna utan underställning med fördelning av kostnaderna på några år finansiera företag av en viss varaktighet. Ej sällan torde fråga vara om företag, vars kostnader rätteligen kunnat fördelas på en väsentligt längre tidrymd men som kommunerna föredragit att betala på kortare tid. Kräver företaget ej uttaxering under längre tid än fem år, kan även underställning hos länsstyrelsen av utgiftsbeslutet undvikas.

Stundom förekommer, att en kommun utnyttjar sin fria lånerätt på ett tredje sätt. Kommunen beslutar att uppföra en byggnad med lånemedel. Omständigheterna äro sådana, att lånemedlen bort amorteras under t. ex. 25 år. Kommunen hade alltså bort hos Kungl. Maj:t söka tillstånd till lånets upptagande, i vilket fall Kungl. Maj:ts prövning skulle gällt icke blott behovet överhuvudtaget att uppföra en byggnad för ifrågasvarande ändamål utan även huruvida byggnaden borde vara av ifrågasatt storlek och beskaffenhet. Utan att genast söka dylikt tillstånd påbörjar kommunen byggnaden med hjälp av medel, upplånade inom gränserna för dess fria lånerätt. Först sedan byggnadsföretaget delvis verkställt, ingives ansökan om tillstånd att upptaga lån. Försåvitt Kungl. Maj:t icke finner sig kunna genom ett avslag framtvinga omedelbar uttaxering av ett belopp motsvarande hela återstående lånebehovet, blir Kungl. Maj:t nödsakad att helt eller delvis bifalla ansökningen, även om eljest fordrade förutsättningar för bifall icke skulle föreligga.

Slutligen kan den fria lånerätten användas till att på de närmast följande åren överskjuta kostnader, vilka rätteligen bort täckas genom omedelbar uttaxering.

Beträffande dessa olika fall av den underställningsfria lånerätten må nu anföras följande.

Att en kommun använder underställningsfri upplåning för att anskaffa kassaförlag är i sin ordning. Det är främst för detta fall som underställnings-

fri upplåning är motiverad. För varaktiga kassaförlag, som ofta torde vara erforderliga för de kommunala affärsverken, torde det väl i vanliga fall vara naturligtast att uppsamla kassaförlagsfonder, vilka eventuellt kunna åstadkommas genom upptagande av lån, som återbetalas under en längre tidsperiod. För sådana lån av lämplig storlek lär Kungl. Maj:ts godkännande kunna påräknas. Å andra sidan torde intet vara att invända emot att kassaförlaget anskaffas genom tillfälligt lån, vilket sedan successivt förnyas. Det torde få anses praktiskt att en sådan förnyelse, om den håller sig inom ett begränsat belopp, ej kräver underställning. Behovet av kassaförlag är vanligen ej mindre i skattetyngda kommuner än i andra — snarare tvärtom. Detta behov kan emellertid i skattetyngda kommuner ej enligt nu gällande regler tillgodoses utan underställning, ehuru det ej torde behöva antagas, att en begränsad underställningsfri lånerätt för dylika ändamål skulle utgöra en fara för kommunens ekonomiska jämvikt eller föranleda missbruk.

Fri lånerätt för att kunna på en ej alltför lång tidsperiod fördela kostnaderna för finansiering av mera varaktiga tillgångar är väl knappast i och för sig nödvändig men ej heller förkastlig, därest kommunen har en stark ekonomi och utgiften ej är för stor. För dylik upplåning lämpar sig väl den grundprincip, som nu gäller för de borgerliga kommunerna. Om man på frågan om kommunernas upplåning anlägger det naturliga betraktelsesättet, att kommunerna även i sådant avseende få sköta sig själva, där ej bestämda skäl tala däremot, bör följaktligen den nuvarande möjligheten härutinnan bibehållas.

Stridande mot kommunallagarnas anda är däremot en sådan användning av den fria lånerätten, genom vilken kommunen på förhand binder Kungl. Maj:t. Härigenom kränkes nämligen det intresse, som föranlett bestämmelserna om underställning. Likaså innebär det ett missbruk av den fria lånerätten, om kommun på ett följande års skattskyldiga överskjuter vad årets skattskyldiga bort betala. Till vad nu anförts bör tagas hänsyn i så måtto, att bestämmelserna om fri lånerätt såvitt ske kan utformas så, att de ej möjliggöra dylika missbruk.

Riktlinjer för ändrad lagstiftning.

Med hänsyn till det nu sagda synes det naturligt att lösa frågan om den underställningsfria lånerätten på det sätt, att särskilt beaktande ägnas dels den upplåning, som avser anskaffande av kassaförlag, dels den som avser andra ändamål, vilka böra innefattas under den fria lånerätten. Detta synes böra ske på det sätt, att för de *borgerliga primärkommunerna* fastställs dels en fri lånerätt gällande även för kommuner med hög utdebitering, dels en fri lånerätt enligt ungefär samma grunder som de nu gällande. Eftersom det kan antagas, att kommuner med hög utdebitering hava behov av ett större kassaförlag per skattekrona än kommuner med låg utdebitering, kunde det ifrågasättas att beträffande den för kassaförlag avsedda lånerätten antaga

ungefär samma regel som den, vilken nu gäller för församlingarna, d. v. s. ställa upplåningen i direkt förhållande till utdebiteringen per skattekrona. Då det emellertid å andra sidan kan fastslås, att de med fri lånerätt för- enade riskerna äro större vid hög utdebitering, och då den nuvarande låne- rätten för de borgerliga kommunerna står i omvänt förhållande till utdebite- ringen och förutsättes i väsentlig del bibehållen, torde det ligga närmast till hands att fastställa denna lånerätt till vad som motsvarar visst krontal per skattekrona oberoende av utdebiteringen i kommunen. Vid bestämmande av detta krontal måste beaktas, att det å ena sidan bör vara tillräckligt stort men å andra sidan ej bör medföra några risker för att kom- munerna på grund av denna upplåning skola råka i svårigheter. När i sådant avseende föreslås ett belopp av tre kronor per skattekrona i kommunen, bör framhållas, att detta förslag ej är grundat på en full- ständig statistisk undersökning samt att det antages, att denna siffras till- räcklighet och lämplighet komma att bedömas av kommunerna och deras sammanslutningar vid remiss å denna promemoria. Att kunna bestämma en avsevärd del av den underställningsfria lånerätten på ett så enkelt sätt som detta måste innebära en betydande praktisk fördel, då kreditinrättningarnas kontroll vid tillämpningen av en sådan regel måste bliva så enkel som möj- ligt. Enär den lånerätt, varom här är fråga, närmast avser att fylla behovet av tillfälligt kassaförslag, torde det vara på sin plats att begränsa den till lån på kort tid, förslagsvis ett år, en anordning ägnad att förekomma missbruk genom användande av ifrågavarande upplåningsmöjlighet för andra ändamål än för vilka den är avsedd. En sådan tidsbegränsning innebär en försiktig- hetsåtgärd av särskild betydelse för mera skattetyngda kommuner, då frå- gan huruvida upplåningen ligger inom den fria gränsen måste årligen prövas av såväl kommunen själv som kreditgivaren.

Oberoende av denna lånerätt bör för de borgerliga kommunerna fri lånerätt väsentligen liknande den nuvarande bibehållas, dock att jämväl för lands- kommunernas del beaktas skillnaden mellan de kommuner, vilka omhänder- hava folkskoleväsendet, och övriga kommuner. Vore det meningen att denna lånerätt skulle bliva den enda — d. v. s. avsåge man ej att införa också en sådan lånerätt som nyss omförmälts — kunde anledning föreligga att något höja den nuvarande 10-kronorsgränsen. Införes en särskild av utdebite- ringen oberoende fri lånerätt å tre kronor per skattekrona, fylles därmed en avsevärd del av det behov av fri lånerätt, som för närvarande täckes enligt de nu gällande reglerna. Skäl synes därför förefinnas för en viss sänkning av den nuvarande gränsen. För de kommuner, vilka omhänderhava folk- skoleväsendet, torde gränsen böra bestämmas till tio kronor utan avräkning för folkskoleutgifterna, medan gränsen för övriga kommuner sättes något lägre. Hur mycket lägre gränsen bör dragas kan vara föremål för olika me- ningar. Folkskolekostnaderna per skattekrona äro ganska skiftande i olika kommuner. I samband med remissen av 1932 års riksdagsskrivelse verk- ställdes en utredning, enligt vilken ifrågavarande kostnader i landskommu- nerna genomsnittligt skulle uppgå till 2.31 kronor per skattekrona. Efter

denna tidpunkt har staten i ökad omfattning övertagit kostnader för folkskoleväsendet. Det synes fördelaktigt att i lagen bestämma en viss gräns, ehuru hänsyn därigenom blott kan tagas till genomsnittsförhållandena. Där folkskoleväsendet omhänderhaves av församlingarna, äga dessa en fri lånerätt svarande i stort sett mot hälften av kostnaden därför. På grund därav och med beaktande jämväl att gränssiffran bör vara ett obrutet tal föreslås, att i kommuner, vilka icke omhänderhava folkskoleväsendet, gränsen bestämmas till nio kronor per skattekrona.

Med sålunda föreslagna bestämmelser vinnes den likställighet mellan stads- och landskommuner, vars ernående var ett av huvudmotiven till 1932 års riksdagskrivelse.

Då det emellertid måste anses önskvärt, att en kommun ej med underställningsfria lån finansierar alltför stor del av sina utgifter samt införandet utav en av utdebiteringen oberoende fri lånerätt för flertalet kommuner medför en stark utökning av den fria lånerätten, föreslås även maximering av den lånerätt, som anknytes till nu gällande grunder. Fastställes även denna sistnämnda rätt till högst tre kronor per skattekrona, kommer den fria lånerätten att kunna uppgå till ej mindre än sex kronor per skattekrona, en siffra som för närvarande torde uppnås endast i ett fåtal fall och genomgående kan antagas vara fullt tillräcklig. Härvid måste dock beaktas, att jämlikt lagen om kommunal fondbildning i den fria lånerätten skall inräknas även användning av medel från kommunernas egna fonder, en användning som, även om den ej tekniskt är att hänföra till upplåning, likväl i verkligheten står upplåningen nära. Även om denna maximisiffra gäller, att dess lämplighet kan belysas vid besvarande av remiss å denna promemoria. Redan nu torde gälla, att i det belopp, som den fria upplåningen avser, inräknas även borgen som ingåtts utan Kungl. Maj:ts tillstånd. Förtydligande av lagtexten för att göra detta fullt klart synes önskvärt.

Beträffande den fria lånerätt, som på sätt förut sagts skulle bibehållas i anslutning till den nu gällande, föreslås tillika att den skall begränsas till att gälla lån, ställda att genom årliga avbetalningar återbetalas under högst fem år. Enligt kommunallagarna skola beslut om utgifter, vilka kräva uttaxering under längre tid än fem år, vara underkastade länsstyrelsens fastställelse. Såsom av den vid denna promemoria fogade utredningen framgår, är det ej fullt klart, huruvida detta har den innebörden, att ett beslut om upplåning med mer än fem års återbetalningstid i och för sig kräver underställning. En dylik oklarhet är ej önskvärd. Helt visst överensstämmer det med den nuvarande kommunallagstiftningens andemening att aldrig under den fria lånerätten inbegripa lån ställda på längre återbetalningstid än fem år, en gräns som nu gäller för de eljest i avseende å den fria lånerätten särskilt gynnade landstingen. Denna gräns måste också anses tillräcklig för att tillgodose de ändamål med den fria lånerätten, som i det föregående betecknats såsom önskvärda eller berättigade. Lånetiden för ej underställda lån torde ock hava i praxis i huvudsak begränsats till fem år.

Fråga har uppkommit, huruvida i kommunernas icke underställda gäld

borde inräknas jämväl den skuld, för vilken kommun häftade på grund av underlåtenhet att erlægga betalning för varor eller arbetsprestationer. Såsom skäl för att jämväl dylik skuld skulle på detta sätt medräknas kunde anföras, att jämväl den är av betydelse vid bedömandet av kommunens ekonomiska ställning. Emellertid torde sådan skuld ingenstädes vara så stor, att den kan nämnvärt inverka på kommunens ekonomiska jämvikt. Härtill kommer, att ett sådant beaktande av dylik skuld säkerligen skulle medföra åtskilliga praktiska svårigheter. Vid nu anförda förhållanden har bestämmelse om skuldens inräknande ej ansetts erforderlig. Utan uttryckligt stadgande torde däremot vara klart, att såsom upplåning räknas exempelvis övertagande av in-tecknad skuld i samband med fastighetsförvärv.

Det synes lämpligt och billigt, att de *städer, som ej deltaga i landsting*, erhålla en något större fri lånerätt än övriga borgerliga kommuner, enär i deras utgifter inräknas sådana, som för riket i övrigt tillkomma landstingen, vilka ju själva äga viss fri lånerätt. Det föreslås, att för dessa städer den av utdebiteringen oberoende lånerätten bestämmes till fyra i stället för eljest föreslagna tre kronor per skattekrona.

I fråga om *församlingarnas* fria lånerätt torde anledning till större ändring i vad nu gäller icke föreligga. Den nuvarande regeln är väl lämpad att tillgodose de synpunkter, som i det ovanstående framlagts rörande behovet av kassaförlag. Den lär hava befunnits smidig och har veterligen icke föranlett några äventyrligheter. Då lånerätten för de borgerliga kommunerna emellertid skulle begränsas till lån med en återbetalningstid av högst dels ett år och dels fem år, ifrågasättes för församlingarnas fria lånerätt en begränsning av lånetiden, vilken bör kunna utan olägenhet för församlingarna bestämmas till två år. En sådan begränsning har viss hemul så till vida att den gällde före 1910 års lagändringar; kommunlån lära allttjämt i ej ringa utsträckning vara upptagna just för tvåårsperioder, en omständighet som delvis torde få tillskrivas en allttjämt kvarlevande uppfattning, att tvåårsbegränsningen har betydelse. I detta sammanhang må ock beaktas, att tvåårsgränsen sedan gammalt gällt för vägdistrikten och bibehållits i den nya väg-lagstiftningen.

Beträffande *municipalsamhällena* har framkastats tanken att på något sätt sammankoppla deras fria lånerätt med utdebiteringen i den landskommun, inom vilken municipalsamhället är beläget. En sådan sammankoppling vore visserligen i så måtto befogad, att därigenom den sammanlagda beskattningen för municipalsamhällenas skattebetalare kunde beaktas. En sammankoppling skulle dock säkerligen medföra många förvecklingar och praktiska svårigheter, detta även med hänsyn därtill att municipalsamhälle kan utgöra del av flera kommuner. Enär municipalsamhällena äro av de mest olika storlekar och vitt skilda slag i övrigt, torde annan allmängiltig regel för deras fria lånerätt svårli-gen kunna givas än att denna rätt, i likhet med vad som gäller för församlingarna, bestämmes till hälften av det uttaxerade beloppet, varjämte lånetiden begränsas till högst två år. Att denna regel skulle vara mindre lämpad för municipalsamhällena än för församlingarna torde ej böra antagas. Den torde å

ena sidan vara tillräcklig för att giva municipalsamhällena en ställning i avseende å den fria lånerätten fullt motsvarande den som tillkommer övriga kommunala bildningar men lärer å andra sidan ej medföra några risker, helst som municipalsamhällenas utdebitering i förhållande till landskommunernas är låg och alltså hälften av det uttaxerade beloppet torde vara en i förhållande till kommunmedlemmarnas skattekraft icke alltför hög summa. Även avvägningen av den nu föreslagna siffran torde komma att bliva underkastad prövning vid avgivandet av remissvar å denna promemoria.

Beträffande samtliga nu angivna slag av kommunbildningar bör, såsom nu ock gäller, ingående av borgen jämsställas med upptagande av lån.

Den nu gällande bestämmelsen om *landstingens* fria lånerätt avviker från såväl de nu i kraft varande som ock de föreslagna reglerna för övriga kommuner. Ändring av bestämmelsen för landstingen skulle därför kunna ifrågasättas. Bestämmelsen torde emellertid hava visat sig lämplig och missbruk synas icke hava förekommit. Anledning till antagande att missbruk skulle äga rum i framtiden torde ej finnas. Vid nu anförda förhållanden synas tillräckliga skäl till ändring ej föreligga; dock lärer — i anslutning till vad redan nu stundom antages gälla — ingående av borgen böra uttryckligen jämsställas med upptagande av lån.

Ändring ifrågasättes icke beträffande de nyligen antagna, ännu ej ikraftträdta reglerna för *vägdistriktens* fria upplåning.

Som några närmare bestämmelser för *tingshusbyggnadsskyldigas* ekonomiska förvaltning ej finnas, bör bestämmelse nu ej införas beträffande deras lånerätt.

Fråga om ytterligare garantier mot missbruk av den fria lånerätten.

Vid uppgörande av förslag till bestämmelser om kommunernas fria lånerätt bör, på sätt redan framhållits, tillses, att dessa i huvudsak ej komma att missbrukas för olämplig finansiering av olika kommunala utgifter. Det vore tilläventyrs möjligt att för att vinna garanti mot missbruk kringgärda denna lånerätt med begränsande föreskrifter utöver dem som ovan föreslagits. Emellertid måste å andra sidan beaktas riskerna i olika avseenden av alltför komplicerade bestämmelser, den känsla av i många fall obehörligt tvång som dessa lätt kunna medföra hos kommunalmännen, åstadkommande av ovillighet hos kreditinrättningarna att lämna lån vilka kräva ingående formprövning, möjligen också skapande av benägenhet att kringgå bestämmelserna. Det måste anses innebära en bestämd fördel med möjligast enkla bestämmelser, och det torde finnas anledning förvänta, att sådana bestämmelser skola utom i undantagsfall tillämpas i enlighet med sitt syfte. Det torde kunna antagas, att olägenheterna av sådana missbruk skulle bliva mindre än de olägenheter, som enligt det nyss anförda skulle kunna bliva en följd av alltför komplicerad lagstiftning.

Av den historiska redogörelsen framgår emellertid, att betydande upp-

märksamhet under en följd av år måst ägnas det missförhållandet, att kommuner genom varjehanda åtgärder ställde sig själva i ett läge, vilket nödvändiggjorde upplåning utanför den fria lånerätten, varigenom syftet med kommunallagarnas lånebestämmelser åsidosattes och Kungl. Maj:ts låneprövning föregreps. Det framgår ock av sagda redogörelse, att man på olika vägar sökt komma till rätta med detta missförhållande och att framkomna förslag till reglerande lagföreskrifter visat sig ogenomförbara eller olämpliga. Senare tiders erfarenheter lära däremot hava givit vid handen, att de länge bedrivna strävandena att på frivillighetens väg lösa frågan småningom givit resultat, samt att missbruk av det slag, varom fråga är, numera äro tämligen ovanliga. Under dylika omständigheter synes anledning saknas att nu vidtaga särskilda åtgärder beträffande denna fråga.

Borttagande av särskilt underställningsförfarande beträffande vissa lån av statsmedel.

Kungl. Maj:t kan i vissa fall bevilja kommun lån av statsmedel¹. Sådana lånemedel skola antingen under bestämda villkor av kommunen i sin tur utlånas — kommunen är då närmast att betrakta såsom låneförmedlare — eller ock skola de av kommunen användas till genomförandet av företag av bestämt slag.

Beträffande dylika lån förfares nu i allmänhet på följande sätt: Kommunen ingiver till Kungl. Maj:t ansökning att erhålla lån från staten. Denna ansökning beredes i det departement, där ärenden rörande sådan verksamhet, som lånet avser att främja, handläggas. I detta departement prövas i första hand, huruvida det med hänsyn till statsintresset är önskvärt, att kommunen genomför ett företag av ifrågavarande slag. Såsom en mera sekundär faktor framstår härvid av naturliga skäl ett hänsynstagande även till kommunens ekonomiska bärkraft, vilken dock givetvis beaktas. Vid ärendets beredning sker stundom samarbete med finansdepartementet och dettas kommunala lånebyrå; särskilt brukar yttrande angående lämplig tid för lånets amortering inhämtas från finansdepartementet. Finnes låneansökningen böra bifallas, beviljar Kungl. Maj:t lån i regel på villkor, att kommunen erhåller Kungl. Maj:ts tillstånd att upptaga lånet². Kommunen har därefter att till finansdepartementet ingiva ansökan om dylikt tillstånd. Ärendet handlägges där på lånebyrån. Prövningen i finansdepartementet borde egentligen ske efter samma grunder, efter vilka ansökningar om lånetillstånd i allmänhet prövas, d. v. s. med beaktande av kommunens be-

¹ Se t. ex. ang. statens bostadslånefond SFS 1930: 169; vattenkraftslånefonden SFS 1919: 787; luftfartslånefonden SFS 1927: 490; egnahemslånefonden och jordförmedlingsfonden SFS 1928: 218 och 219; kommunskogslånefonden SFS 1930: 272 och vedeldningslånefonden SFS 1934: 433.

² Tillstånd att upptaga arbetarsmåbruksstatslån (SFS 1933: 331) meddelas enligt praxis utan särskild ansökan till finansdepartementet efter beredning i jordbruksdepartementet.

hov av det företag lånet avser att möjliggöra, detta företags beskaffenhet samt, icke minst, kommunens ekonomiska bärkraft. I sakens natur ligger emellertid, att Kungl. Maj:t i finansdepartementet näppeligen kan motsätta sig upptagandet av ett lån, som Kungl. Maj:t i egenskap av statens representant som kreditgivare beviljat efter prövning i annat departement.

Denna anordning med två ansökningsförfaranden måste anses otymplig och onödig. För kommunerna åstadkommer den tidsspillan och extra skrivelser. Myndigheternas arbete blir större än som är nödvändigt. Anordningen utgör ingen borgen för att de kommunalekonomiska synpunkterna bliva bättre beaktade än som skulle vara fallet, om blott ett enda beslut meddelades.

Utan egentliga svårigheter torde det dubbla förfarandet kunna bortfalla och det syfte, som rätteligen borde vinnas med detsamma, tillgodoses på det sätt, att ärendet om lånets beviljande beredes av det departement, till vilket ärendet med hänsyn till sin beskaffenhet hör, men att en granskning jämväl ur de synpunkter, som finansdepartementet har att anlägga, sker under samråd med detta departement. Därigenom skulle lånebyråns särskilda sakkunskap i kommunalekonomiska ting kunna tillgodogöras redan vid lånets beviljande. Samarbetet torde kunna genomföras utan ändring av departementsstadgan och på det hela taget tämligen formlöst. Huru saken bäst bör ordnas få väl kommande erfarenheter utvisa. Här må framhållas en sådan möjlighet: I fackdepartementet frånskiljas de ansökningar, vilka uppenbarligen böra avslås. Övriga ansökningshandlingar överlämnas till finansdepartementets lånebyrå, varest desamma prövas ur allmänna kommunalekonomiska synpunkter efter sedvanliga grunder. Ärendena föredragas i erforderliga delar inför finansministern; då fasta regler för låneärendenas bedömande utbildats, torde föredragningen i de allra flesta fall kunna bliva mycket summarisk. Handlingarna jämte besked om resultatet av finansdepartementets granskning återlämnas därefter till fackdepartementet. Sedan ärendena där ytterligare beretts, föredragas de inför fackministern. Det torde kunna antagas, att finans- och fackministrarnas meningar utom i rena undantagsfall komma att sammanfalla, varför gemensam överläggning mycket sällan torde behöva äga rum.

Med hänsyn till det anförda föreslås, att till underställningslagrummen i kommunallagarna göras tillägg av innehåll att, därest Kungl. Maj:t beviljat kommun lån av statsmedel, kommunen därigenom anses hava erhållit tillstånd att upptaga lånet. Stadgandets innebörd skulle alltså vara, att kommunen icke behöver söka Kungl. Maj:ts tillstånd att upptaga lånet och att vad kommunen på sådant sätt upplånat icke skall betraktas såsom upplånat utan Kungl. Maj:ts tillstånd, varför det icke inkräktar på den fria lånerätten.

Inverkan på föreskrifterna om fri lånerätt av en inskränkning av kommunernas uppgifter.

Kungl. Maj:t har den 24 januari 1936 tillsatt en kommitté, kommunalskatteberedningen, med uppgift, bland annat, att verkställa en omprövning av fördelningen av samhället åliggande uppgifter mellan staten och kommuner av olika slag. Därest beredningens arbete skulle föranleda överflyttning av väsentliga uppgifter från primärkommunerna till landstingen eller till staten, skulle ock en avsevärd ändring ske av de genomsnittliga utdebiterings-talen, varå de föreslagna bestämmelserna om den fria lånerätten delvis vila. Emellertid torde med den i hög grad påkallade ändringen av bestämmelserna om fri lånerätt icke böra anstå i avvaktan på kommunalskatteberedningens utredningar, även om dessa kunna tänkas föranleda ändring i vad som nu må beslutas.

Ikraftträdandet av föreslagen lagstiftning.

De nya bestämmelserna torde kunna träda i kraft den 1 juli 1937. Såsom förut framhållits innebära de nya bestämmelserna i stort sett en utvidgning av den fria lånerätten. Skulle i enstaka undantagsfall vid övergången svårighet uppkomma för kommun, läser Kungl. Maj:t vilja meddela särskilt tillstånd till extra upplåning.

Erforderliga lagändringar.

I enlighet med vad nu anförts framläggas förslag till

- 1) lag angående ändrad lydelse av 79 och 88 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 74 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 66 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse;
- 4) lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting;
- 5) lag angående ändrad lydelse av 63 § lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm; och
- 6) lag angående ändrad lydelse av 69 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.

Stockholm den 31 juli 1936.

Carl W. U. Kuylenstierna.

E. Thomasson.

F ö r s l a g

till

lag angående ändrad lydelse av 79 och 88 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet.¹

Härigenom förordnas, att 79 och 88 §§ lagen den 6 juni 1930¹ om kommunalstyrelse på landet skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

79 §.

1 mom. För att — — — sådan fastighet;

b) upptagande av lån eller ingående av borgen i andra fall än i 2 mom. avses; eller

c) nya eller — — — till Konungen.

2 mom. Kommun äger utan Konungens tillstånd upptaga lån, ställda på högst ett års återbetalningstid, intill ett sammanlagt belopp motsvarande tre gånger antalet av de skattekronor och skatteören, varefter kommunalutskyl-der skolat utgöras för sistförflutna året.

Oavsett upplåningen enligt föregående stycke äger kommun utan Konungens tillstånd upptaga lån, ställda att genom årliga avbetalningar återbetalas under högst fem år, intill ett sammanlagt belopp motsvarande skillnaden mellan, å ena sidan, i kommun som omhänderhaver folkskoleväsendet tio gånger och i annan kommun nio gånger antalet av nyss omförmälda skattekronor och skatteören, samt, å andra sidan, den summa som för sistförflutna året beslutits skola i kommunen anskaffas genom uttaxering. Dock må ej genom beslut, varom i detta stycke är fråga, upplåningen bringas att överstiga ett belopp motsvarande tre gånger antalet av omförmälda skattekronor och skatteören.

Vad i detta mom. sägs om upptagande av lån gäller ock ingående av borgen; och skall belopp, för vars återbetalning kommun iklätt sig borgen, räknas såsom lånfånget belopp.

Har Konungen beviljat kommun lån av statsmedel, anses kommunen därigenom hava erhållit Konungens tillstånd att upptaga lånet.

88 §.

För municipalsamhälle skall i avseende å dess särskilda ordnings- och hus- hållningsangelägenheter vad i denna lag är stadgat äga motsvarande tillämp- ning, med iakttagande dock av följande:

¹ Senaste lydelse av 79 §, se SFS 1936: 283.

a) i stället för kommunalstämma, kommunalfullmäktige och kommunalnämnd träda inom municipalsamhälle municipalstämma, municipalfullmäktige och municipalnämnd;

b) indelning i valkretsar för val av municipalfullmäktige skall icke i något fall företagas; och

c) beträffande rätt för municipalsamhälle att utan Konungens tillstånd upptaga lån gäller i stället för stadgandena i 79 § 2 mom. första och andra styckena, att sådant tillstånd icke erfordras, då lånet är ställt på en återbetalningstid av högst två år och genom beslutet sammanlagda beloppet av municipalsamhällets utan underställning skedda upplåning ej bringas att överstiga hälften av den summa, som för det sistförflutna kalenderåret beslutits skola i municipalsamhället anskaffas genom uttaxering.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

F ö r s l a g

till

lag angående ändrad lydelse av 74 § lagen den 6 juni 1930 (nr 252) om kommunalstyrelse i stad.

Härigenom förordnas, att 74 § lagen den 6 juni 1930¹ om kommunalstyrelse i stad skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

74 §.

1 mom. För att — — — sådan fastighet;

b) upptagande av lån eller ingående av borgen i andra fall än i 2 mom. avses; eller

c) nya eller — — — till Konungen.

2 mom. Stad äger utan Konungens tillstånd upptaga lån, ställda på högst ett års återbetalningstid, intill ett sammanlagt belopp motsvarande, såvitt angår stad, som ej deltagar i landsting, fyra gånger och, beträffande annan stad, tre gånger antalet av de skattekronor och skatteören, varefter kommunalutskylder skolat utgöras för sistförflutna året.

Oavsett upplåningen enligt föregående stycke äger stad utan Konungens tillstånd upptaga lån, ställda att genom årliga avbetalningar återbetalas under högst fem år, intill ett sammanlagt belopp utgörande skillnaden mellan, å ena sidan, i stad som omhänderhaver folkskoleväsendet tio gånger och i annan stad nio gånger antalet av nyss omförmälda skattekronor och skatte-

¹ Senaste lydelse, se SFS 1936: 284.

ören, samt, å andra sidan, den summa som för sistförflutna året beslutits skola i kommunen anskaffas genom uttaxering. Dock må ej genom beslut, varom i detta stycke är fråga, upplåningen bringas att överstiga ett belopp motsvarande tre gånger antalet av omförmälda skatte kronor och skatteören.

Vad i detta mom. sägs om upptagande av lån gäller ock ingående av borgen; och skall belopp, för vars återbetalning stad iklätt sig borgen, räknas såsom lånfånget belopp.

Har Konungen beviljat stad lån av statsmedel, anses staden därigenom hava erhållit Konungens tillstånd att upptaga lånet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

Förslag

till

lag angående ändrad lydelse av 66 § lagen den 6 juni 1930 (nr 259) om församlingsstyrelse.

Härigenom förordnas, att 66 § lagen den 6 juni 1930¹ om församlingsstyrelse skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

66 §.

1 mom. För att — — — sådan fastighet;

b) upptagande av lån eller ingående av borgen i andra fall än i 2 mom. avses; eller

c) utgifter, som — — — till Konungen.

2 mom. Församling äger utan Konungens tillstånd upptaga lån, ställt på en återbetalningstid av högst två år, därest genom beslutet sammanlagda beloppet av församlingens utan underställning skedda upplåning ej bringas att överstiga hälften av den summa, som för det sistförflutna kalenderåret beslutits skola i församlingen anskaffas genom uttaxering.

Vad i detta mom. sägs om upptagande av lån gäller ock ingående av borgen; och skall belopp, för vars återbetalning församlingen iklätt sig borgen, räknas såsom lånfånget belopp.

Har Konungen beviljat församlingen lån av statsmedel, anses församlingen därigenom hava erhållit Konungens tillstånd att upptaga lånet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1936:285.

F ö r s l a g
till
lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 20 juni 1924
(nr 349) om landsting.

Härigenom förordnas, att 54 § lagen den 20 juni 1924¹ om landsting skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

54 §.

- Konungens godkännande — — — längre tid än fem år;
b) upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än fem år, skoland
de i upptagande av lån inbegripas ingående av borgen;
c) försäljning, pantförskrivning — — — av landstingsmän.
Har Konungen beviljat landsting lån av statsmedel, anses landstinget däri-
genom hava erhållit tillstånd att upptaga lånet.
Hurusom beslut — — — kommunal fondbildning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1936: 286.

F ö r s l a g
till
lag angående ändrad lydelse av 63 § lagen den 15 juni 1935
(nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

Härigenom förordnas, att 63 § lagen den 15 juni 1935¹ om kommunal-
styrelse i Stockholm skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

63 §.

- 1 mom. För att — — — sådan fastighet;
b) upptagande av lån eller ingående av borgen i andra fall än i 2 mom.
avses; eller
c) nya eller — — — till Konungen.
2 mom. Staden äger utan Konungens tillstånd upptaga lån, ställda på
högst ett års återbetalningstid, intill ett sammanlagt belopp motsvarande
fyra gånger antalet av de skattekronor och skatteören, varefter kommunal-
utskylder skolat utgöras för sistförflutna året.

Oavsett upplåningen enligt föregående stycke äger staden utan Konungens
tillstånd upptaga lån, ställda att genom årliga avbetalningar återbetalas un-

¹ Senaste lydelse, se SFS 1936: 287.

der högst fem år, intill ett sammanlagt belopp motsvarande skillnaden mellan, å ena sidan, tio gånger antalet av nyss omförmälda skatte kronor och skatteören, samt, å andra sidan, den summa som för sistförflutna året beslutits skola i staden anskaffas genom uttaxering. Dock må ej genom beslut, varom i detta stycke är fråga, upplåningen bringas att överstiga ett belopp motsvarande tre gånger antalet av omförmälda skatte kronor och skatteören.

Vad i detta mom. sägs om upptagande av lån gäller ock ingående av borgen, och skall belopp, för vars återbetalning staden iklätt sig borgen, räknas såsom lånfånget belopp.

Har Konungen beviljat staden lån av statsmedel, anses staden därigenom hava erhållit Konungens tillstånd att upptaga lånet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

F ö r s l a g

till

lag angående ändrad lydelse av 69 § lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om församlingsstyrelse i Stockholm.

Härigenom förordnas, att 69 § lagen den 6 juni 1930¹ om församlingsstyrelse i Stockholm skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

69 §.

1 mom. För att — — — sådan fastighet;

b) upptagande av lån eller ingående av borgen i andra fall än i 2 mom. avses; eller

c) utgifter, som — — — till Konungen.

2 mom. Församling äger utan Konungens tillstånd upptaga lån, ställt på en återbetalningstid av högst två år, därest genom beslutet sammanlagda beloppet av församlingens utan underställning skedda upplåning ej bringas att överstiga hälften av den summa, som för det sistförflutna kalenderåret beslutits skola i församlingen anskaffas genom uttaxering.

Vad i detta mom. sägs om upptagande av lån gäller ock ingående av borgen; och skall belopp, för vars återbetalning församlingen iklätt sig borgen, räknas såsom lånfånget belopp.

Har Konungen beviljat församlingen lån av statsmedel, anses församlingen därigenom hava erhållit Konungens tillstånd att upptaga lånet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1936: 288.

P. M.

angående den civilrättsliga giltigheten i vissa fall av kommunala låneavtal.

Av CARL W. U. KUYLENSTIERNA.

Såsom första föremål för undersökningen framstår frågan, huruvida och i vad mån kommunallagarnas bestämmelser angående underställning, kvalificerad majoritet etc. för kommunlån äga civilrättslig relevans eller ej.

Vad kravet på kvalificerad majoritet i vissa fall angår synes det ställt utom allt tvivel, att en brist härutinnan betyder att en för låneavtalets giltighet nödvändig förutsättning saknas. Kommunen får ej i annan ordning än den föreskrivna besluta om lånet. Bristen synes vara att hänföra till frågan om kommunens rättshandlingsförmåga (behörighet). Det förefaller emellertid, som om denna brist ej längre skulle föreligga utan avtalet bliva giltigt, därest beslutet ej överklagas och det sålunda tager åt sig laga kraft. Villkoret om kvalificerad majoritet har tillkommit endast i kommunmedlemmarnas eget intresse. Det är ej orimligt, om den omständigheten att ingen av dem, som vid tiden för beslutet voro medlemmar av kommunen, begagnar möjligheten att få beslutet undanröjt tilläggas samma betydelse som om beslutet från början fattats med den kvalificerade majoriteten. Om en kreditinrättning innan klagotiden gått till ända beviljar kommun ett lån, som beslutats med endast enkel majoritet men som rätteligen krävt två tredjedels majoritet, blir låneavtalet följaktligen ogiltigt, därest beslutet efter överklagande undanröjes, men eljest ej (det förutsättes här för enkelhetens skull, att lånet ej fordrar underställning hos myndighet).

Då den brist, varom här är fråga, hänför sig till själva behörigheten att träffa avtalet, lärer på grund av allmänna rättsregler kunna antagas, att medkontrahentens goda tro att behörighet förelegat ej kan ersätta bristen (jfr nedan sid. 34), utan att avtalet under ovan angivna förutsättningar förblir ogiltigt. Att betalningsskyldighet trots avtalets ogiltighet kan föreligga, därest medlen komma kommunen till godo, är ett annat spörsmål. Det synes ej nödvändigt att i avseende å kravet på kvalificerad majoritet gå närmare in på dessa frågor, vilka vid det förhållande, att på denna grund i och för sig ogiltiga avtal på sätt ovan sagts vanligen torde taga åt sig laga kraft och bliva giltiga, lära äga ringa praktisk betydelse.

För beslut om upplåning kräves emellertid också i åtskilliga fall underställning hos och godkännande av Kungl. Maj:t.

Det intresse, som underställningen hos Kungl. Maj:t skall tjäna, torde endast i mindre grad vara hänsyn till dem som äro medlemmar av kommunen, när beslutet fattas. Med bestämmelserna om underställning torde man framför allt hava velat skydda de kommande generationer, vilka skola återbetala lånet. Vidare lära vid de nuvarande principernas införande hava anlagts nationalekonomiska synpunkter; Kungl. Maj:t kan vid sin prövning taga hänsyn till kapitaltillgången i riket samt upplåningens betydelse för den svenska och utländska lånemarknaden. Det är väl knappast att antaga, att hänsyn till tredje mans intresse i detta sammanhang beaktats. Visserligen är det ett allmänt intresse, att långivare få betalt för kommunlån ej

minst därför att eljest kommunernas kreditmöjligheter skulle lida skada. Men långgivaren förutsättes själv kunna bedöma, om hans kreditgivning är riskfylld eller ej. Så är f. ö. endast i sällsynta undantagsfall förhållandet. Såsom säkerhet för lånet ligger kommunens hela beskattningsunderlag, och det torde vara ytterst sällan en upplåning kan ifrågakomma, för vilken ej denna säkerhet är tillräcklig.

På vilken väg kan då det intresse, som kommunallagstiftningen sålunda velat skydda, bevakas, därest ifrågavarande formföreskrift åsidosättes? Överklagande av en underlåten underställning kan ej ske. Statskontroll i form av övervakning av myndighet med möjlighet att kunna göra en anmärkning effektivt finnes ej heller. Det torde visserligen kunna antagas, att den som i strid med lagens bestämmelser verkställer ett ej underställt lånebeslut därigenom begår ett tjänstefel, som kan lagligen beivras, även om han handlar efter det beslutande organets direktiv. Upplåningen kan dock ej på denna väg göras om intet, och även i övrigt kan det väl knappast anses att åtalsmöjligheten innebär ett tillräckligt verkande medel mot underlåtenhet att underställa ett lånebeslut. Överhuvud synes knappast inom det offentlig-rättsliga förfarandet det skydd som åsyftas kunna ernås.

Vid sådant förhållande återstår att undersöka, huruvida bestämmelserna om underställning hava civilrättslig betydelse, i det att deras uppfyllande är en förutsättning för avtalets giltighet. Är detta fallet, måste långgivaren i sitt eget intresse tillse, att han icke utlämnar lån till kommun, därest ej antingen lånet ligger inom kommunens fria lånerätt eller ock kommunens beslut om lånets upptagande fastställts av Kungl. Maj:t. Blir kännedomen om bestämmelsernas betydelse härutinnan allmänt spridd bland kreditgivarna, är det all anledning antaga, att denna av långgivarna utövade kontroll blir effektiv.

Det kunde måhända ligga nära till hands att av ordalydelsen i de stadganden i kommunallagarna, som reglera underställningen, draga slutsatser beträffande bestämmelsernas betydelse för låneavtalens giltighet. I angivna fall skola kommuns beslut »för att vinna bindande kraft» underställas Konungens prövning och fastställelse, medan i andra fall länsstyrelsens godkännande erfordras för att »giva gällande kraft» åt besluten. Vid tillkomsten av 1862 års kommunalförordningar, i vilka bestämmelserna om underställning första gången infördes, gjordes inga uttalanden, av vilka säker ledning kan hämtas rörande vad man velat inlägga i dessa bestämmelser. Helt visst har man närmast tänkt sig, att bestämmelserna skulle innebära förbud mot verkställighet av ett ej underställt beslut (kommunallagskommitténs betänkande sid. XXX) och med största sannolikhet har man ej tänkt på bestämmelsernas eventuella civilrättsliga verkan. Därmed kan emellertid ingalunda anses uteslutet, att ett åsidosättande av stadgandena kan få jämväl civilrättsliga följder: frågan härom torde få bedömas efter sakens natur och allmänna rättsregler.

Det förefaller ej otroligt, att en rätt allmän uppfattning tidigare varit rådande, att underlåten underställning eller bristande godkännande av Kungl. Maj:t ej skulle anses hindra låneavtalets civilrättsliga giltighet. Bland annat synas två avgöranden av regeringsrätten (R. 1916 E 125 och 1924 E 183), vilka visserligen ej angått underställning av lånebeslut hos Kungl. Maj:t utan underställning av beslut om avlöning åt folkskolelärare (i förra fallet hos Kungl. Maj:t och i senare hos länsstyrelsen), ej kunna tolkas annorlunda än att underlåten underställning ej ansetts inverka på giltigheten av de avtal, som slutits utan underställning. I det förstnämnda rättsfallet uttalas direkt att den omständigheten, att församlingens ifrågavarande beslut ej underställts Kungl. Maj:ts prövning och fastställelse, icke inverkade på ve-

derbörandes rätt till visst lönetillägg. Det senare rättsfallet giver uttryck åt samma princip.

Emellertid har nu högsta domstolen genom avgöranden den 22 augusti 1930 (N. J. A. I: 1930 ref. sid. 403 ff; jfr nedan) givit ett svar på frågan om underställningens civilrättsliga betydelse.

Av vad som förekommit i det sid. 403 ff. refererade målet torde här böra framhållas följande.

Municipalfullmäktige i Bromstens municipalsamhälle hade beslutat upptaga ett tillfälligt lån å 10,000 kronor och uppdraga åt municipalnämndens ordförande, skrädderiidkaren Unger, att söka lånet, underteckna nödiga lånehandlingar och utkvittera lånesumman. Beslutet underställdes icke Kungl. Maj:ts prövning. Lånet upptogs av Unger hos Stockholms läns sparbank. Penningarna behölls emellertid av Unger, vilken sedermera dömdes för förskingring av bl. a. detta belopp. Banken lagsökte municipalsamhället, och *länsstyrelsen i Stockholms län* förpliktade genom utslag, som vann laga kraft, samhället att till banken utgiva skuldbeloppet 10,000 kronor jämte ränta, däri ingick ett jämlikt skuldebrevet uträknat belopp, och lagsökningskostnad. Samhället sökte genom stämning till *Stockholms rådhusrätt* återvinning i lagsökningsmålet, men dess talan ogiljades av rådhusrätten. Samhället sökte ändring hos Svea hovrätt och framhöll där bl. a., att lånebeslutet i fråga rätteligen krävt underställning hos Kungl. Maj:t. Banken gjorde häremot gällande, att innan banken beviljade lån åt kommun, som ej erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd till lånets upptagande, banken städe undersökte huruvida tillstånd vore erforderligt. Jämväl i förevarande fall hade undersökning skett, och hade banken av kommunen erhållit uppgifter för bedömande av frågan. I kommunens uppgifter om förutvarande upplåning hade emellertid ej medtagits ett lån ur bostadslånefonden, antagligen emedan detta ej ansetts upptaget för samhällets egen räkning, då samhället haft ställning av allenast låneförmedlare. Samhället bestred, att banken gjort undersökning i underställningsfrågan, samt erinrade att, då samhället konsumerat sin underställningsfria lånerätt, förevarande upplåning vore ogiltig såsom stridande mot lag. *Hovrätten* ansåg på grunder, som sakna betydelse för här behandlade rättsfråga, att Unger saknat behörighet att upptaga lånet, i följd varav och då banken icke ens påstått, att de av Unger uppburna medlen kommit samhället till godo, hovrätten fann samhället icke hava varit för lånets infriande ansvarigt och förpliktade banken att bl. a. återbetala vad den utbekommit på grund av utslaget i lagsökningsmålet. Sedan banken sökt ändring hos Kungl. Maj:t, hemställde *nedre justitierevisionen*, med något ändrad motivering, om fastställelse av det slut, vartill hovrätten kommit.

Högsta domstolens majoritet (tre ledamöter) yttrade, att av närmare angivna skäl samhället icke kunde på grund av brist i Ungers behörighet undgå betalningsskyldighet för lånet. Vidkommande därefter av samhället gjord invändning att Kungl. Maj:ts fastställelse av lånebeslutet erforderats för att detta skulle vinna bindande kraft så måste på grund av vad i målet förekommit antagas, att banken vidtagit de åtgärder för vinnande av utredning i nämnda fråga, som skäligen kunnat fordras, och därvid erhållit sådana upplysningar, att banken haft berättigad anledning antaga, att samhället ägt upptaga lånet utan att beslutet godkändes av Kungl. Maj:t. »Vid angivna förhållande kan, även om samhället haft skyldighet inhämta godkännande, saknaden därav icke inverka å samhällets betalningsskyldighet mot banken.» Majoriteten fastställde därför det slut, vartill rådhusrätten kommit i målet.

I målet voro två justitieråd skiljaktiga i avseende å motiveringen och an-

förde beträffande den förevarande rättsfrågan: då även om, såsom samhället gjort gällande, beslutet om lånet i saknad av Kungl. Maj:ts fastställelse därå icke ägde gällande kraft och försträckningsavtalet förty icke varit för samhället bindande, samhället likväl varit skyldigt att till banken återgälda vad samhället genom Unger på grund av avtalet uppburit av banken jämte ränta därå, prövade justitieråden rättvist fastställa det slut, rådhusrättens dom innehöle.

Vid bedömande av det nu relaterade rättsfallet må till en början beaktas, att enligt samtliga i målets avgörande deltagande justitierådens mening någon brist ej ansågs föreligga i avseende å vare sig Ungers behörighet eller hans befogenhet att utöva samhällets rätt vid lånets upptagande. Den rätt, som tillkom samhällets beslutande organ, tillkom också Unger¹.

Det framgår vidare, att underlåtenhet att inhämta och erhålla Kungl. Maj:ts godkännande enligt såväl majoritetens som minoritetens mening i och för sig utgjorde en anledning till avtalets ogiltighet².

Enligt majoritetens mening har återvinningsanspråket ogillats på den grund att banken verkställt den utredning, som skäligen kunnat fordras, för att förskaffa banken visshet om att upplåningen fölle inom gränsen för den underställningsfria lånerätten. Vid sådant förhållande kunde saknaden av godkännande — om sådant fordrades — icke inverka å samhällets betalningsskyldighet mot banken.

Detta uttalande torde böra läsas i jämförelse med minoritetens votum. Minoriteten har ej funnit skäl att åberopa den på viss undersökning grundade goda tron hos långgivaren såsom skäl för återvinningsanspråkets ogillande, utan har nöjt sig med ett konstaterande, att samhället genom Unger erhållit lånemedlen. Minoritetens tankegång synes hava varit att, om Kungl. Maj:ts fastställelse fordrats, bristen härutinnan föranlett avtalets ogiltighet, men att, om avtalet vore ogiltigt, det skulle återgå, samt att vid återgång av avtalet samhället skulle återbära vad det genom Unger mottagit jämte ränta. Att vid avtalets ogiltighet samhället skulle återgälda just det belopp i ränta, som skolat utgå, därest avtalet varit giltigt, kan väl ej anses ligga i sakens natur. Enligt allmänna rättsregler bör emellertid vid återgång av ett låneavtal långgivaren, om han är i god tro, utgå den avkastning, som låntagaren erhållit då han disponerat över lånebeloppet. I förevarande fall ansågs banken hava varit i god tro, och det kan med skäl ha förmenats, att den i låneavtalet bestämda räntan utgjort skälig sådan avkastning. I verkligheten torde samhället ej hava åtnjutit någon som helst avkastning, eftersom medlen förskingrats av Unger, men denna omständighet berörde allenast samhällets förhållande till Unger och borde ej inverka menligt på bankens rätt. Det har sålunda varit nödvändigt att bestämma avkastningen efter skälighetsgrunder. Härvidlag må ock framhållas, att under rätttegången ingendera parten synes hava närmare berört frågan om räntans storlek. Oavsett huruvida det nu anförda i detalj riktigt återgiver de båda skiljaktiga justitierådens tankegång torde det få anses tydligt, att minoriteten velat grunda samhällets betalningsskyldighet på annat skäl än avtalets giltighet.

¹ I ett annat under samma nummer i N. J. A. refererat rättsfall (sid. 409) har Unger blott beträffande visst belopp ägt behörighet att företräda samhället men i fråga om återstående del av upplånade summan saknat dylik behörighet. Beträffande sistnämnda delbelopp har kommunen ansetts ej betalningsskyldig.

² Huruvida denna brist i det föreliggande fallet förelåg, har av både majoriteten och minoriteten lämnats i viss mån öppet. De koncessiva bisatserna, som börja med »även om», visa detta. Omständigheterna voro emellertid sådana, att både majoriteten och minoriteten såsom domskäl åberopade annan grund än att sådan brist ej förelåg, ehuru det primära eljest bort vara att konstatera, huruvida underställning varit erforderlig eller icke.

Majoriteten har ej uttryckligen uttalat sig om huruvida den omständigheten, att banken iakttagit tillbörlig försiktighet, haft den verkan att avtalet vore giltigt; saknaden av godkännande skulle icke »inverka å samhällets *betalningsskyldighet mot banken*». Sistnämnda uttryck synes visserligen knappast kunna läsas annorlunda än att fråga vore om bankens *på avtalet grundade betalningsskyldighet* — någon annan betalningsskyldighet har överhuvud ej förut berörts i domen. Då det emellertid ej uttryckligen utsäges, att fråga är om betalningsskyldighet på grund av avtalet, torde det med hänsyn till frågans stora praktiska betydelse vara önskvärt att gå något närmare in på dess bedömande med hänsyn till allmänna rättsregler. Märkas bör, att det ej är blott förskingringsfall som här belysas utan frågan huruvida i alla de fall, då underställning bort äga rum men underlåtit, iakttagandet av tillbörlig försiktighet från långivarens sida har den betydelsen, att avtalet blir giltigt, eller allenast den verkan, att betalningsskyldighet *vid sidan av avtalet* trots dettas ogiltighet föreligger.

Det ligger nära till hands att därav, att i det lagsökningsärende, vars materiella riktighet bedömdes av högsta domstolen, betalningsskyldighet ålagts samhället för bl. a. ränta uträknad enligt avtalet, draga den slutsatsen att högsta domstolen ansett betalningsskyldighet föreligga på grund av avtalet. Såsom ett sannolikhetsskäl kan också denna omständighet åberopas men ej såsom ett bindande skäl. Det må erinras att, på sätt nyss utretts, minoriteten kommit till samma slut som majoriteten på en grund som ligger vid sidan av avtalet.

Bedömandet av det föreliggande spörsmålet ställer sig delvis olika, om den brist, varom fråga är, anses hänföra sig till den samhälleliga representationens *behörighet* att ingå sådana avtal, varom här är fråga, eller det anses att avtalet ingås av en i och för sig behörig part, men att avtalet, om det slutits utan Kungl. Maj:ts godkännande, är försett med ett lagstadgat *suspensivt villkor*, nämligen att dylikt godkännande erhålles¹.

Exempel på huru brist i behörigheten behandlas i svensk lagstiftning erbjuder bl. a. förmynderskapsrätten. Om en omyndig utan förmyndarens tillstånd ingår avtal, är och förblir detta ogiltigt, såvida ej förmyndarens godkännande i efterhand erhålles. Om en förmyndare för sin myndlings räkning ingår ett avtal, som kräver överförmyndarens eller rättens tillstånd, kan ej avtalet bliva giltigt, med mindre sådant tillstånd — eventuellt i efterhand — erhålles. Här föreligger otvivelaktigt brist i behörigheten. Att i dylikt sammanhang vissa rättsverkningar vid sidan av avtalet kunna uppstå, är uttryckligen stadgat i gällande lag. Även den goda tron hos medkontrahenten kan i sådant avseende äga betydelse men aldrig den betydelsen att avtalet blir giltigt. Ur beskaffenheten av dessa rättsverkningar lära dock ej några längre gående slutsatser kunna dragas angående rättens allmänna ståndpunkt i andra likartade fall. Rättsreglerna i fråga äro givna allenast med hänsyn till vad som ansetts lämpligt just beträffande förmynderskap och få ej generaliseras.

Enligt allmänna rättsregler läser en brist i behörigheten ej kunna ersättas med den andra kontrahentens goda tro i avseende å sådana omständigheter, som kunnat grundläggas behörighet, så att vid god tro hos medkontrahenten att behörighet förelegat avtalet blir giltigt. Motiven till gällande förmynder-

¹ Det hade varit tänkbart, att i det föreliggande fallet betalningsskyldighet för kommunen hade grundats på det förhållandet att bankens felaktiga uppfattning, att lånet låge inom gränsen för den fria lånerätten, berodde på felaktiga uppgifter just från kommunens egna funktionärer. En dylik ståndpunkt hävdades i målet av banken. Högsta domstolen åberopade emellertid ej i domen detta förhållande vid avgörandet. — Huruvida i allmänhet en sådan grund för betalningsskyldighet äger fog, har icke blivit utrett, och denna fråga kan här icke närmare behandlas.

skapslag utgöra exempel på ett dylikt regelrätt resonemang, enligt vilket det ansetts ligga i sakens natur, att brist i behörigheten föranledde avtalets ogiltighet och att rättsverkningar vid sidan av avtalet borde regleras genom uttryckliga stadganden.

Gällande rätt erbjuder emellertid vissa exempel på positiva rättsregler, enligt vilka visserligen ej beträffande frågan, huruvida rättshandlingsförmåga överhuvud föreläge, men däremot beträffande frågan om *gränsen* för behörigheten medkontrahentens goda tro kan få betydelse. Enligt 66 § aktiebolagslagen må ej den, som äger företräda bolaget, ikläda bolaget förpliktelser eller eljest förfoga över dess tillgångar i vidare mån än sådant enligt visst annat lagrum är för bolagsstämman medgivet. Vad sålunda är stadgat må dock ej åberopas mot tredje man, med mindre han insett eller bort inse, att stadgandet ägt tillämpning. Fråga är här ej om styrelsens befogethet i förhållande till bolagsstämman; även i det fall, att styrelsen handlar efter stämans direktiv, kan ett avtal, som styrelsen ingått utanför gränsen för stämans behörighet, vid god tro hos medkontrahenten bliva giltigt. Enligt 1 kap. 4 § lagen om boutredning och arvskifte skall vad tredje man i god tro slutit med dem, som enligt bouppteckningen äro dödsbodelägare, vara gällande, ändå att flera delägare finnas. Endast samtliga dödsbodelägare äro i normala fall behöriga att företräda dödsboet; men avtal ingånget med tredje man blir sålunda giltigt trots brist i behörigheten, därest av uppgift i bouppteckningen stödd god tro föreligger. Lagberedningens uttalande (sid. 140 i dess betänkande), under hänvisning till ett rättsfall (N. J. A. I: 1928 ref. sid. 540), rörande detta stadgande, att den där innehållna regeln torde komma att uppfattas såsom ett stadfästade av vad som motsvarade dåmera rådande rättsuppfattning i ämnet. I det åberopade rättsfallet hade personer, som på grund av testamente voro dödsbodelägare, ej upptagits i bouppteckningen; en utbetalning, som skett till de i bouppteckningen upptagna arvingarna, förklarades behörigen gjord. Detta rättsfalls principiella innebörd synes vara att, om ej god tro förelegat, utbetalningen i fråga ej varit giltig, m. a. o. att behörighet saknats, men att denna brist avhjälpes genom den goda tron hos medkontrahenten.

Eftersom i det föreliggande rättsfallet från år 1930 den på viss undersökning grundade goda tron tillerkänts rättslig relevans, låge det måhända närmast till hands att antaga, att om bristen ansetts hänförlig till behörigheten, rättsfallet har den innebörden, att betalningsskyldigheten ej ansetts grunda sig på att avtalet vore giltigt utan ansetts föreligga trots avtalets ogiltighet. Det nyss relaterade rättsfallet angående behörighet för dödsbo synes emellertid utvisa, att högsta domstolen, om mycket starka skäl föreligga, ej finner det uteslutet att utan stöd av uttryckligt lagbud tillerkänna den goda tron en supplerande betydelse, där fråga är om gränsen för behörigheten. Det anförda synes tillräckligt motivera ett uttalande, att man, även om bristen i avseende å kommunala låneavtal vid underlåten underställning anses hänföra sig till behörigheten, ej är nödsakad att av allmänna rättsregler draga den slutsatsen, att högsta domstolens avgörande betyder betalningsskyldighet vid sidan av avtalet.

Det finns intet hinder att i lag stadga att avtal av visst slag får ingås endast under viss förutsättning. En sådan förutsättning kan vara, att avtalet godkännes av viss myndighet. Fråga kan vara om en omständighet, som ligger helt utom parternas personliga rättshandlingsförmåga och som hänför sig till tredje mans rätt. För att en kronoarrendator skall kunna överlåta sitt arrendeavtal på annan fordras exempelvis myndighets godkännande, men brist i behörigheten föreligger ej: myndighetens godkännande är ett villkor för att avtalet blir gällande, vare sig detta villkor intagits i överlåtelseavtalet

eller ej. Det synes ej uteslutet att anlägga samma betraktelsesätt på ett kommunalt låneavtal, för vilket kräves Kungl. Maj:ts godkännande. Sådant inhämtas i regel innan avtalet träffas. Om detta emellertid ej skett, så torde det utan föregående godkännande ingångna avtalet (i analogi med förhållandet vid omyndigs avtal) bliva giltigt, om Kungl. Maj:ts godkännande erhålles i efterhand. Emot en sådan konstruktion som den nu ifrågasatta talar måhända främst analogien med det fall att rättens godkännande kräves för giltighet av avtal om försäljning av omyndigs fasta egendom, ett fall i vilket ostridigt brist i behörigheten enligt gällande lag föreligger. Emellertid torde kunna göras gällande, att det ingalunda varit nödvändigt att konstruera lagstiftningen beträffande rättens tillstånd till den omyndiges fasta egendom på detta sätt, även om det med hänsyn till beskaffenheten av de fall, som lagstiftningen avsåg, låg nära till hands att reglera dem på det enhetliga sätt som skett.

Formuleringen av högsta domstolens ifrågavarande dom kan ej anses hindra anläggande av det nu senast relaterade betraktelsesättet. Med denna tolkning torde det ligga nära till hands att tillerkänna den goda tron den betydelsen, att avtalet tack vare densamma blir giltigt.

Det torde ej vara nödvändigt att här avgöra vilken av de båda hypotetiskt framförda tolkningarna av det rättsfall, som utgjort huvudföremålet för undersökningarna, är den riktiga. Framhållas må allenast, att formuleringen av vederbörande stadganden i kommunallagarna knappast kan åberopas till stöd för den ena eller andra tolkningen (då bestämmelsen om bindande eller gällande kraft lärer hänföra sig till det offentlighetsrättsliga förhållandet); det synes dock ligga närmast till hands att hänföra bristen till behörigheten, då stadgandets grund får anses vara, att den nuvarande kommunala representationen ej kan förväntas tillräckligt tillgodose kommunens framtida intresse, vars skyddande det gäller i sådana fall, då underställning kräves. Det viktiga är, att enligt båda alternativen den av domens ordalydelse härledda naturliga tolkningen av rättsfallet är möjlig, och att det följaktligen med största sannolikhet kan antagas vara den svenska rättens ståndpunkt, att ett om kommunalt lån träffat avtal, som rätteligen skolat underställas Kungl. Maj:ts prövning men icke blivit underställt, är giltigt, därest långgivaren ej vetat om bristen och iakttagit tillbörlig försiktighet samt därför haft anledning antaga, att underställning ej behövs, medan däremot avtalet är ogiltigt, om långgivaren känt till bristen eller åsidosatt tillbörlig försiktighet.

Den här hävdade tolkningen torde kunna anses i hög grad praktisk. Det är ur kommunallagstiftningens allmänna synpunkter av stor vikt, att kreditinrättningarna äga intresse av en viss kontroll över att kommunallagarnas formföreskrifter äro uppfyllda. Å andra sidan måste man erkänna svårigheten att vid denna kontroll komma till ett fullkomligt säkert resultat. Att kunna på öret ovedersägligt fastställa gränsen mellan kommunens underställningspliktiga och underställningsfria lånerätt torde stundom erbjuda mycket stora svårigheter. Än mer blir detta fallet, då, på sätt i lagen om kommunal fondbildning bestämmes, även nyttjande av kommunens egna fonder skall likställas med upplåning. Det är följaktligen ej lyckligt, om denna gräns skall under alla förhållanden bliva absolut avgörande för omfattningen av låneavtalets giltighet, desto mindre som kreditinrättningarna måste vara i huvudsak hänvisade till de uppgifter beträffande kommunens upplåning, vilka erhållas från kommunens egna organ. Blir avtalet giltigt, om medkontrahenten gjort vad som skäligen kan begäras för att konstatera att behöriga former iakttagits, är detta ur kommunallagstiftningens synpunkt tillräckligt och tillfredsställande. Detta gäller, såsom redan anförts, vare sig medlen kommit kommunen till godo eller ej. Om medlen kommit kommu-

nen till godo, lärer detta förhållande visserligen kunna föranleda anspråk på betalning. Detta innebär emellertid ej att avtalet blir giltigt och är således ur allmänna kommunala och kreditsynpunkter ej tillfyllest. Varken hos en kommun eller en kreditinrättning böra finnas lånehandlingar, som äro ogiltiga, även om med dem är förenad viss betalningsskyldighet.

Det senast anförda synes giva vid handen, att den tolkning, som ovan be-tecknats såsom principiellt möjlig och med hänsyn till den citerade domens ordalydelse sannolik, också står i bästa överensstämmelse med de synpunkter, som böra anläggas i fråga om den gällande kommunallagstiftningens syfte och innebörd.

Från den dag, då högsta domstolens ovan refererade dom blev given, är att anteckna ännu ett antal rättsfall, som angå kommunlån. Av dessa torde här böra omnämnas de under nr 110 i N. J. A. I:1930 (sid. 391 ff.) återgivna, i vilka betalningsskyldighet för kommun ansetts föreligga, enär medel på grund av lån, vilka vederbörande kommunala representant ej ägt behörighet upptaga, kommit kommunen tillgodo, i det de »använts till fullgörandet av kommunen åliggande utbetalningar» eller dyl., medan beträffande medel, som icke visats hava använts till kommunens nytta, betalningsskyldighet ansetts ej föreligga. I dessa fall har kommunen alltså, ehuru den ej ansetts vara part i något avtal, befunnits betalningspliktig. Att i dylika fall avtalens ogiltighet ej kan avhjälpas, ligger i sakens natur men torde knappast vara en sådan omständighet, som kan nämnvärt försämra kommunernas kreditmöjligheter i allmänhet. Att betalningsskyldighet vid sidan av avtalet föreligger, är värt att uppmärksamma.

Enligt kommunallagarna kräves i vissa fall för giltighet av kommunala beslut länsstyrelsens fastställelse. Sålunda erfordras dylik fastställelse för beslut, vilka avse utgifter, som erfordra uttaxering under längre tid än fem år. Fråga är alltså här i och för sig ej om utgifter för ett kommunalt ändamål utan om sättet för anskaffande av medel för sådana utgifter. Å andra sidan innefattar ett lånebeslut jämväl ett beslut om hur *återbetalningen* av lånet skall ske. Är fråga om ett mer än femårigt lån, innebär alltså beslutet om lånets upptagande också ett beslut om en utgift, som erfordrar uttaxering under längre tid än fem år, och den slutsatsen ligger nära till hands, att även om lånesumman ligger inom gränsen för den underställningsfria lånerättens belopp, lånebeslutet ej blir bindande med mindre länsstyrelsens fastställelse erhålles. Denna ståndpunkt är möjlig men ej ovedersäglig. Det är nämligen tänkbart, att ifrågavarande stadganden i kommunallagarna böra så tolkas, att fråga skall anses vara om utgifter för kommunala ändamål, direkt avseende budgetens utgiftssida. Med denna sistnämnda ståndpunkt är ett avtal om kommunlån inom gränsen för den underställningsfria lånerätten giltigt oavsett återbetalningstidens längd. Om däremot underställning av lånebeslutet anses erforderlig, där återbetalningen kräver uttaxering under längre tid än fem år, har länsstyrelsens fastställelse samma betydelse som Kungl. Maj:ts godkännande där gränsen för den underställningsfria lånerättens belopp överskrides, och det som ovan anförts beträffande sistnämnda kategori av avtal blir gällande även i fråga om nu berörda avtal.

Enligt det förslag, som framlägges i promemorian, skulle Kungl. Maj:ts godkännande av beslut om upptagande av mer än femåriga lån alltid erfordras. Den här berörda frågan kommer därigenom att förlora praktisk betydelse.

Det torde i ej ringa utsträckning förekomma, att kreditinrättningar mot säkerhet av in-teckning försträcka penningmedel till kommuner i fall, där lånen ligga utanför gränsen för kommunernas underställningsfria lånerätt men underställning hos Kungl. Maj:t det oaktat ej ägt rum. Det lärers i dessa fall hava antagits, att ett sådant förfarande vore i överensstämmelse med kommunallagarnas föreskrifter. Denna uppfattning torde grundas därpå, att beslut om pantförskrivning av andra fastigheter än donationsfastigheter icke kräva underställning för att vinna bindande kraft. Huruvida man mera allmänt hyser den uppfattningen, att själva låneavtalet skulle kunna vara giltigt på grund av att det vore förenat med en i och för sig tillåten pantsättning, må lämnas därhän. Att låneavtalet skulle på dylik grund bliva giltigt är emellertid uteslutet.

I och för sig är det däremot ej uteslutet, att ett pantavtal kan vara giltigt, ehuru huvudavtalet är ogiltigt. I vilken utsträckning detta skall anses vara förhållandet är en omstridd fråga. Enighet torde emellertid råda därom, att vid ogiltigt huvudavtal pantavtalet i varje fall aldrig bör tillerkännas giltighet, med mindre ett berättigat intresse, som lagstiftaren antages vilja tillgodose, gör det önskvärt. Ett sådant intresse kan i förevarande fall ej anses föreligga. Att kommun äger utan underställning pantförskriva viss fastighet kan icke rimligen medföra rätt för kommun att i strid med en uttrycklig bestämmelse upptaga lån. Möjligt är att kommun äger utan särskilt tillstånd lämna fastighetsin-teckningar som pant för sina lån, men endast för tillåtna lån, d. v. s. sådana som ligga inom den underställningsfria lånerätten eller som upptagits med Kungl. Maj:ts tillstånd. Att medkontrahenten haft den uppfattningen att pantförskrivningen varit giltig, har ej den påföljden att den blir giltig. En annan sak är, att vid återgång av det ogiltiga avtalet kommunen kan förpliktas återbära vad den bekommit m. m. Själva pantsättningen såsom sådan synes emellertid sakna varje värde för kreditgivaren, då panten får realiseras endast om huvudavtalet är giltigt. Att huvudavtalet — och följaktligen även pantavtalet — kan bliva giltigt på grund av på behörig undersökning grundad tro hos medkontrahenten att lånet låge inom ramen för den underställningsfria lånerätten, framgår av vad som i det föregående anförts.